

УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

**Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського**

**IV Всеукраїнська наукова конференція
студентів і молодих вчених**

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

28 березня 2019 р.

УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені К.Д. УШИНСЬКОГО, м. ОДЕСА

*IV Всеукраїнська наукова конференція
студентів і молодих вчених*

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

Тези доповідей

28 березня 2019 р.

Дніпро
2019

Організаційний комітет:

Г.П. Щедрова, доктор політичних наук, професор, голова оргкомітету;
Г.В. Щолокова, кандидат політичних наук, доцент, заступник голови;
Р.М. Ключник, кандидат політичних наук;
В.І. Пащенко, кандидат політичних наук, доцент;
В.О. Пашков, кандидат політичних наук.

С 66 Соціально-політичні проблеми сучасності: IV Всеукраїнська наукова конференція студентів і молодих вчених: тези доповідей, Дніпро, 28 березня 2019 р. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. – 120 с.

ISBN 978-966-434-452-1

Збірник містить тези доповідей учасників IV Всеукраїнської наукової конференції студентів і молодих вчених «Соціально-політичні проблеми сучасності». У них наводяться різні оцінки очікувань і загроз, пов'язаних із глобальними зрушеннями в міжнародній політиці та кризовими процесами в сучасній Україні, досліджується можливий вплив прискорення реформ на політичний розвиток нашої країни. Особливу увагу приділено таким актуальним проблемам, як функціонування політичних партій та глобальні проблеми сучасності.

УДК 32:316

Відповідальна за випуск: *Г.П. Щедрова*, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політології та міжнародних відносин.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ	5
Пашков В.О. Класичні теорії демократизації.....	5
Щолокова Г.В. Політична комунікація як предмет сучасних політологічних досліджень	8
Потерейко О.О. Детериторіалізація в системі ознак віртуальної держави ...	10
Браженко К.С. Біхевіоралізм: основні ідеї	12
Величко Б.О. До проблеми політичної свідомості громадян України... 14	14
Гайдаш А.В. Особливості моделювання соціально-політичних процесів ... 15	15
Кормич М.О. Публічна та державна політика: порівняльний аналіз..... 17	17
Літавщук Л.В. Толерантність в Україні та США: до постановки проблеми	19
Семенюта А.Д. Екстремізм в умовах авторитарного режиму: деякі особливості перебігу.....	22
Тітов І.О. Сучасні антисистемні партії та їх особливості.....	24
СЕКЦІЯ 2. ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ	27
Ключник Р.М. Політичний протест та респонсивність еліти.....	27
Пашенко В.І. НУО між суспільством та «грантодавцями»: в пошуках конститууючої сторони	30
Григор'єв О.В. Симптоми демократичної деконсолідації Румунії	31
Кабанцева І.А. Антикорупційна протидія громадянського суспільства: досвід посткомуністичних країн Центрально-Східної Європи.....	35
Сімонян А.В. Ради голів громадських рад при виконавчій владі: сучасний стан та перспективи.....	38
Базильчук С.В. Моріс Дюверже: «Режим без партій – це режим без демократії»	40
Баришнікова А.А. Молодіжні організації як інститут громадянського суспільства.....	42
Дяченко Д.В. Роль інститутів в організації політичного простору	44
Заруднев М.К. Тенденція до використання адміністративного ресурсу на виборах у сучасній Україні	47
Коптєв О.С. GR-менеджмент як дійовий механізм взаємодії органів влади з населенням.....	49
Лісний Д.В. Політичний популізм в Україні.....	51
Локшин Д.В. Віртуалізація політичної участі громадян: до постановки проблеми.....	53
Мицко І.І. Амбівалентна сутність демократичного політичного режиму.....	55
Могілевцева Т.О. Політичні партії «Солідарність – Блок Петра Порошенка» та ВО «Батьківщина»: спроба порівняльного аналізу.....	57

Невесела К.О. Ритуалізація політики як елемент політичної практики.....	59
Неделько Л.О. Політична суб'єктність Пола Манафорта	61
Олексієнко М.С. Проблеми формування лобізму в сучасній Україні ...	63
Рожкова К.В. Електронна демократія: процес становлення в Україні...	65
Сидорченко А.В. Особливості сучасного тероризму.....	67
Яцишина В.О. Кібербезпека України: політичний вимір	69
Уралов Д.Р. Влада та суспільство: від монологу до діалогу.....	71
Вороненко А.А. Молодь у політиці: проблеми участі	73

СЕКЦІЯ 3. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ..... 76

Chorna O. Macroeconomic growth and sustainable development of Lebanon	76
Новоскольцева Л.О. ТНК у сучасній світовій економіці	78
Кореньков О.О. Тероризм як «гібридна загроза» та інструмент ведення війни нового покоління (на прикладі збройних конфліктів в Україні, Грузії та Молдові).....	82
Беленко І.В. Роль Африканського Союзу в підтриманні миру на африканському континенті	84
Бондарев Д.Ю. Міграційна політика в ЄС: проблеми та виклики	86
Бондаренко Д.С. Проблема морального вибору у сфері міжнародних відносин.....	88
Гасан К.Р. Дослідження поняття «геополітична модель»	89
Горобець В.В. Розширення співпраці України з ЄС: спроба прогностичного аналізу	92
Дробна Б.В. Транснаціональна організована злочинність як дестабілізуючий фактор сучасних міжнародних відносин.....	94
Журавльова А.І. Проблема біженців у Європі: політичний аспект.....	96
Коберняк І.С. Проблема Каталонії: ретроспективний аналіз	98
Лаврухіна В.В. КНДР як приклад сучасного тоталітарного режиму ...	101
Марковська Я.Е. Глобальні проблеми людства: сутність та шляхи вирішення	103
Ніколаєва А.П. Розвиток Арктики як геополітичного регіону в контексті протистояння провідних держав Арктичної ради.....	104
Романова А.М. Участь КНР у миротворчій діяльності ООН.....	107
Shepotko K.O. World arena leaders: a geopolitical approach.....	109

СЕКЦІЯ 4. ПОЛІТИЧНА ЖУРНАЛІСТИКА..... 111

Щедрова Г.П. ЗМІ як актор впливу на формування міжнародної політики.....	111
Мороз Д.С. Проблема журналістської етики у сучасних ЗМІ	114
Оболянін Ю.О. Вплив мас-медіа на становлення громадянського суспільства.....	116

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ

В.О. Пашков
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

КЛАСИЧНІ ТЕОРІЇ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ

У другій половині ХХ ст. у світі відбулось різке поширення демократичного режимів і цінностей. У 1970-1980-х рр. процеси демократизації охопили Південну Європу та Латинську Америку. На початку 1990-х рр. демократичні трансформації розпочались у Східній Європі та у країнах пострадянського простору. У 2010-х рр. хвиля демократичних революцій прокотилась по Близькому Сходу та Північній Африці.

Масовість краху авторитарних режимів у різних регіонах світу створили для дослідників і політиків великий об'єм емпіричного матеріалу для аналізу. Його теоретичне осмислення зумовило виникнення нового напрямку у політичній науці – транзитології. Її предтечею у суспільних науках на Заході стала теорія модернізації, яка виникла в 1950-1960-х рр. під впливом структурного функціоналізму. Представники цієї школи (Г. Алмонд, С. Верба, С. Ліпсет, Дж. Коулмен) вважали, що можливості політичного розвитку суспільства прямо залежать від його соціально-економічного і культурного прогресу. Відповідно до них, перехід до демократії потребує наявності необхідних передумов, а також одночасних змін у напрямку модернізації у всіх сферах суспільного життя.

Інші автори у рамках дослідження процесів політичної модернізації (Г. Алмонд, С. Верба, Р. Інглхарт, Р. Даль, Г. Джил) у якості базового чинника демократизації виділяють наявність у суспільстві паростків «громадянської» політичної культури та громадянського суспільства. На їх думку, політичні орієнтації та цінності, характерні «громадянській» культурі (толерантність, відповідальність, повага) створюють сприятливий суспільний клімат для запровадження та функціонування демократії, значно полегшують транзит.

Вже на початку 1970-х рр. всебічна критика теорії модернізації та її нездатність ефективно пояснити політичні зміни у різних країнах призвели до виникнення в американській політичній науці транзитологічної парадигми. Головними новаціями стали відмова від жорсткого детермінізму процесів демократизації економічними та культурними чинниками та уявлення про наявність універсального набору передумов. Якщо теорія модернізації ставила процеси демократизації у функціональну залежність від об'єктивних соціально-економічних і культурних умов (структурних чинників), то класики парадигми транзиту, виділяючи структурні та процедурні фактори демократизації, надавали безперечний пріоритет процедурній компоненті – вибору політичними акторами тих чи інших стратегій поведінки.

Засновником транзитології вважають американського політолога Дайнкворта Растоу. У 1970 р. він опублікував статтю «Переходи до демо-

кратії: спроба динамічної моделі» [1], у якій вперше поставив фундаментальну проблему: як країни переходять від одного політичного устрою до іншого, і чому одні нові демократії зазнають краху, а інші виявляються стабільними і вкорінюються. Вчений також відкинув уявлення про детермінованість демократичного транзиту в різних країнах універсальним набором чинників. На думку Растоу, «для демократизації не потрібні якийсь мінімальний рівень економічного розвитку або соціальної диференціації» [1, с. 6]. Єдиною загальною передумовою демократизації є «національна єдність», оскільки лише її наявність унеможливило латентний розкол в суспільстві. Національна єдність означає той простий факт, що переважна більшість громадян не мають сумнівів щодо своєї приналежності до тієї чи іншої політичної спільноти.

Для побудови ідеальної (теоретичної) моделі демократичного транзиту Растоу використав два історичних випадка – Швеції у 1890-1920-х рр. та Туреччини у 1940-1960-х рр. На основі аналізу цих емпіричних кейсів вчений сформулював власну модель переходу, яку він назвав динамічною. Процес становлення демократії представлявся як певна послідовність етапів політичних змін і ділився на три фази – 1) підготовча фаза; 2) фаза прийняття рішень; 3) фаза звання. Сам транзит вчений визначив як період часу від безпосередньо перед переходом до безпосередньо після переходу до демократії. На думку Растоу, підготовча фаза запускається за допомогою тривалої та безрезультатної боротьби політичних сил, які представляють різні соціальні групи, а питання, навколо яких точиться боротьба, для них мають принципове значення. Під час другої фази політичні актори після численних конфліктів ухвалюють свідоме та колективне рішення щодо переходу до демократії. Зрештою, у фазі «звання» відбувається закріплення інститутів і процедур демократії у політичній практиці, а також поступове поширення демократичних цінностей, зразків поведінки. У подальшому трифазова схема переходу до демократії, запропонована Растоу, стала для своєрідною теоретичною матрицею для багатьох дослідників, які вивчали суспільно-політичні трансформації в різних країнах.

У 1980-х рр. значний внесок у розвиток транзитологічної парадигми зробили американські політологи Г. О'Доннелл, Ф. Шміттер і Л. Уайтхед. В їх працях теорія переходів до демократії отримали завершений вигляд. Вчені виходили з думки, що жодні соціально-економічні або культурні чинники не можуть пояснити та передбачити, які політичні актори або соціальні групи у певній ситуації захищатимуть авторитарний режим, а хто виступатиме за його повалення. Лише суб'єктивний їх вибір створює можливості для демократизації.

Перехід до демократії вони визначили як інтервал між одним політичним режимом та іншим. Його відправною точкою є початок розпаду авторитарного режиму, а кінцевою – або встановлення певної форми демократії, або повернення до модифікованого авторитаризму, або поява революційної альтернативи. Дослідники розділили процес демократичного транзиту на три етапи: лібералізацію, демократизацію та соціалізацію. На першому етапі відбувається інституціоналізація громадянських сво-

бод поряд із збереженням апарату влади старого режиму. Демократизація являє собою інституціоналізацію у політичному житті демократичних норм і правил. За логікою вчених, перші два етапи разом становлять «перший транзит» від авторитаризму до політичної демократії [2, с. 5]. Встановлення останньої відкриває можливості для початку третього етапу або «другого транзиту», який вчені назвали соціалізацією.

Таким чином у моделі О'Доннелла та Шміттєра демократизація подається як трифазовий процес, пов'язаний із послідовним встановленням у країні політичної, соціальної та економічної демократії. Успішність кожного етапу транзиту, власне як і стабільність новоствореного демократичного режиму залежить від того, в якій формі проходять лібералізація, демократизація та соціалізація. На їх думку, динаміка переходу визначається співвідношенням сил між групами прихильників жорсткого і м'якого курсу всередині правлячої еліти старого режиму (консерваторами та реформаторами у владі), їхньою тактикою і стратегією перед початком змін та під час них, характером взаємовідносин владних і опозиційних груп, а також роллю армії у політичних процесах.

Ідею про залежність успіху демократизації від боротьби та дій політичних груп розвинув американський політолог Адам Пшеворський. У своїй праці «Демократія та ринок. Політичні та економічні реформи у Східній Європі та Латинській Америці» він одним із перших застосував теоретичні напрацювання транзитології до вивчення посткомуністичних трансформацій. Вчений визначає транзит як трансформацію від *ancient regime* до оформлення нового політичного порядку. При цьому відправною точкою для аналізу траєкторії демократизації має бути характеристика попереднього режиму та соціальних умов, які сприяли виникненню паростків демократичних змін. Дослідник виділяє у процесі демократизації два паралельних блоки процесів – демократизацію держави як процес реформування політичної системи і демократизацію режиму, що передбачає трансформацію суспільних і владних відносин [3, с. 101]. Сам процес переходу Пшеворський поділяє на два етапи: лібералізацію та демократизацію. Ознакою запуску лібералізації є поява трицин у раніше монолітній авторитарній еліті. У підсумку лібералізація або завершується, поступаючись місцем тривалому періоду консервації, або переростає у демократизацію. Остання також складається з двох фаз – вивільнення з-під авторитарного режиму та конституювання демократичного правління, які часто відбуваються не лише паралельно, а й переплітаються. Їх сутність та перебіг значною мірою визначаються природою політичних конфліктів, які виникають при транзиті. Для пояснення першої фази демократизації американський політолог виділяє чотири політичні актори, дії та рішення яких впливають на хід подій: прихильники жорсткого курсу (консерватори) та реформатори всередині авторитарного режиму, та помірковані та радикали, що знаходяться в опозиції. За словами вченого, вивільнення з-під авторитарного режиму може відбутися лише у випадку, якщо реформатори у владі порозуміються з поміркованим крилом опозиції. Така ситуація відзначається такими умовами: 1) реформатори та помірковані досягають угоди щодо нових пра-

вил гри, за яких в демократичній системі вони та соціальні групи, на які вони спираються, матимуть значний вплив; 2) реформатори здатні досягти згоди з консерваторами або нейтралізувати їх; 2) помірковані здатні контролювати радикалів [4, с. 168].

Фаза конституювання демократичного правління прямо пов'язана з боротьбою політичних груп навколо майбутньої інституціональної структури. На цьому етапі протистояння розгортається між частиною старої авторитарної еліти, яка ініціювала демократизацію, та різними угрупованнями опозиційних сил. Кожний учасник просуває ту модель інституційної структури, яка найбільшою мірою відповідає його інтересам, забезпечуватиме міцні позиції у новому режимі. Демократія встановлюється лише тоді, коли актори досягають угоди щодо інституційної структури, яка допускає, хоч і обмежену, конкуренцію.

Саме стратегія, цілі та ресурси акторів на етапах лібералізації та демократизації визначають траєкторію змін, інституційний дизайн майбутнього політичного устрою, зрештою, успіх чи провал демократизації. Саме у Пшеворського з'являється думка про те, що демократичний транзит часто не є прямолінійним процесом, а його результати не визначені наперед.

Список використаних джерел

1. Растоу Д. А. Переходы к демократии: попытка динамической модели / Д. Растоу // Полис. Политические исследования. – 1995. – №5. – С. 5-15.
2. Романюк, О. Кінець транзитології чи криза її первинної парадигми / О. Романюк // Політичний менеджмент. – 2007. – №2 (23). – С. 3-11.
3. Вонсович, С. Г. Політичний транзит в контексті політичного розвитку / С. Г. Вонсович // Гуманітарні студії. – 2014. – Вип. 24. – С. 95-111.
4. Смертина, К. В. Демократический транзит и внутривполитическое развитие в странах Вышеградской группы / К. В. Смертина // Власть. – 2018. – Т.12. №33. – С. 166-171.

Г.В. Щолокова

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОЛІТИЧНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ПРЕДМЕТ СУЧАСНИХ ПОЛІТОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Політична комунікація – одна із найважливіших категорій сучасної політичної науки. Вона виступає широким предметом політологічних досліджень: починаючи від її розгляду в якості одного із базових елементів функціонування політичної системи і закінчуючи дослідженням її медіатизованих форм. Найбільш затребуваним та водночас розгалуженим напрямом досліджень виступає праксеологічний. Насамперед йдеться про політичні комунікації в рамках електоральних процесів (з точки зору ефективного досягнення поставлених цілей).

На важливість політичної комунікації для політики як такої вказує В.Ю. Степанов, наголошуючи на доцільності аналізу політичної діяльності з інформаційно-комунікативної точки зору. Йдеться про взаємодію політичних акторів та їх взаємовплив у вигляді інформаційної дії як по відношенню один одного, так і щодо суспільства в цілому [3].

Отже, можливо констатувати, що в сучасних умовах швидкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій дослідження політичної комунікації стають все більш актуальними та значимими.

При цьому важливо наголосити на тому, що політична комунікація відбувається на різних рівнях. Виокремлюють наступні рівні політичної комунікації: мікрорівень, мезорівень, макрорівень. У першому випадку йдеться про «соціальний рівень дії індивідуумів та соціальних груп, які не мають власного статусу політичних акторів». В рамках мезорівня йдеться про політичні комунікації організацій, котрі виступають в якості колективних / корпоративних суб'єктів. Відповідно, третій із вказаних рівнів – це рівень політичної системи та суспільства в цілому [2].

Необхідно підкреслити, що дослідження політичної комунікації доволі часто є міждисциплінарними за своїм характером. Широкий напрям досліджень політичної комунікації, що здійснюються представниками різних галузей знань, отримав назву «політична комунікативістика».

До фокусу уваги дослідників все частіше потрапляє такий процес, як медіатизація політики. Можливим є виокремлення наступних характеристик даного процесу. Дія відбувається за законами драматургії, що зумовлює гру політиків на публіку, популізм, їх прагнення насамперед справити позитивне враження, політичну видовищність тощо [1, с. 50].

При цьому слід підкреслити, що категорія політичної комунікації застосовується насамперед для аналізу політичних процесів на субнаціональному та національному рівнях, тоді як її «наднаціональний потенціал» не розкритий в повній мірі. Так, дослідження комунікаційної політики ЄС виступає прикладом розгляду даної категорії саме у наднаціональному контексті. Проте подібних досліджень у вітчизняному науковому дискурсі поки не багато.

Підводячи підсумки, треба наголосити на важливості категорії «політична комунікація» як у теоретико-методологічному, так і у пракесологічному вимірах. Вона, будучи предметом політологічного дослідження, є цікавою й для представників інших галузей наукового знання, що зумовило становлення політичної комунікативістики, яка є міждисциплінарною за своїм характером. Перспективним в науковому відношенні є вивчення особливостей протікання політико-комунікативних процесів на наддержавному рівні.

Список використаних джерел

1. Бокоч Ю. М. Дослідження політичної комунікації у контексті трансформації суспільства // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2017. Вип. 21. С. 47 – 52.

2. Рижков М. М., Носенко А. С. Політична комунікація та її специфіка в міжнародних відносинах // Проблеми міжнародних відносин. 2014. Вип. 8. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pmv_2014_8_20 (дата звернення: 18.02.2019).

3. Степанов В. Ю. Комунікація в політичній системі суспільства: державно-управлінський аспект // Теорія та практика державного управління. 2010. Вип. 4. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpu_2010_4_10 (дата звернення: 18.02.2019).

О.О. Потерейко

Львівський національний університет імені Івана Франка

ДЕТЕРИТОРІАЛІЗАЦІЯ В СИСТЕМІ ОЗНАК ВІРТУАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

Предметом дослідження є категорія визначеної території як основної ознаки держави віртуалізованого типу. За Конвенцією Монтевідео про права та обов'язки держав, територія держави неодмінно повинна бути визначеною. Всі відхилення від вимоги визначеності державної території дають підстави вважати її наділеною ознаками віртуальності. Саме державний кордон, визнаний іншими державами, дає підставу говорити про існування визначеної території певної держави. Стрімкий технологічний процес та процеси глобалізації дають підстави говорити про розмивання кордонів національних держав. Нині поняття території починає конкурувати з поняттям простору, що не обмежується суто географічними координатами.

Для того, щоб побувати в іншій країні чи ознайомитися з її культурою, можна обмежити можливостями, пропонуваними мережею Інтернет. Дедалі більше людей втрачають зв'язок як працівники з робочим місцем, що дозволяє означає вільне пересування в будь-який час (фрілансери). Колишня ідея кочівного способу життя нині цілком узгоджується з можливістю «набувати космополітичної ідентичності». Адже це уможливлено завдяки інформаційному простору. Відтак, можна вважати, що щораз більше осіб втрачають міцний зв'язок із територією держави свого громадянства.

У процесі віртуалізації території як ознаки держави виділяються такі тенденції: зміна відносин між простором і часом, що виникає в результаті технологічного поступу та мобільності населення; домінування поняття простору над територією; уніфікація загроз перетворює всю планету на єдиний простір, не розділений кордонами та ін. Якщо в географічному просторі в нас ще наявні чіткі видимі кордони, які, ймовірно, не зникнуть остаточно, то в інформаційному просторі кордони відсутні.

Відбувається процес детериторіалізації, коли фізична територія стає не настільки важливою, як інший простір – віртуальний, інформаційний. Зокрема, А. Аппадурія визначає детериторіалізацію як втрату прив'язки соціальних процесів до фізичного простору. У його теоретичній моделі первинна дихотомія «локальне/глобальне» заміщується за суттю дихотомією «територіальне/детериторіалізоване», а глобальність і локальність виступають як дві складові глобалізації [3, с. 4]. Своєю чергою П. Вірілію також трактує поняття «детериторіалізації» як форму глобалізації. Він стверджує,

що прискорення комунікації призвело до заміни географічного простору часом.

Вітчизняна дослідниця Т. Бельська розглядає детериторіалізацію одним з проявів глобалізації [1, с. 99]. На її думку, вона призводить до «реконфігурації» географічного простору, тож прийняття рішень відбувається на значній відстані від тих, кого вони стосуються. Географічна відстань стає менш важливою, аніж донедавна. Локальне може трансформуватись у глобальне та навпаки; виходячи за межі місцевого, цінності, символи, традиції отримують глобальне розповсюдження та стають глобальними. Отже, зміна відносин територіальності на відносини детериторіальності спричинені мобільністю населення, технологічним поступом, швидкістю передавання інформації.

Ж. Бодріяр у праці «Симулякри і симуляції» зазначав, що «відтепер територія більше ані передує карті, ані живе довше за неї, але карта передує території» [2, с. 108]. Так, панування інформаційних технологій і мас-медіа призводить до настільки прискореного поширення інформації та створюваних образів, що відбувається «детериторіалізація культури» та створення форм соціальної ідентичності, строго не пов'язаних із визначених місцем [2, с. 108]. Так можна прослідкувати кореляцію між втратою зв'язку з територією та процесами формування ідентичності, коли національна ідентичність стає однією з альтернатив.

Виділимо два підходи до розуміння детериторіалізації:

1) виникнення детериторіалізації на підставі глобалізації та розвитку новітніх інформаційних технологій; віртуалізація територій відбувається під впливом електронних комунікативних засобів. Віртуальні території не мають географічно-територіальної прив'язки, виникають у зв'язку з детериторіалізацією світового простору, тобто виходу політичних процесів за межі географічних територій у сферу віртуальних комунікацій;

2) детериторіалізація відбувається у свідомості людей, що призводить до деструктуризації можливостей навіть за достатності ресурсів. Це можна описати так: насправді суть того, що я бачу вже не є для мене досяжним, не потрапляє з необхідністю на карту «я можу», моїх можливостей».

Отже, детериторіалізація за своєю природою є процесом, який зумовлює втрату прив'язки соціальних процесів до фізичного простору. Між соціальною організацією та, згаданим вище, фізичним простором існують процеси обміну, які в свою чергу слід поділяти на матеріальні, політичні та символічні. Вдалим слід назвати вираз «проблема кінця століття – детериторіалізація», адже прискорення комунікації поступово призводить до заміни географічного простору часом або інформаційним простором. Причиною цієї заміни є втрата зв'язку між матеріальним і нематеріальним, тобто соціальним.

У такому контексті процес та факт детериторіалізації можна вважати ознакою процесу віртуалізації держави – її занурення в інформаційний простір, запровадження щораз інтенсивніших механізмів формування символічного середовища поза фізичним простором її розташування. Підставами виникнення детериторіалізації найперше є глобалізація та

розвиток новітніх інформаційних технологій під впливом електронних комунікативних засобів, перетворень у свідомості людей.

Отже, сучасна «інфляція» визначеної території як ознаки держави зумовлена кількома моментами. По-перше, йдеться про зміну способу життя або принаймні про можливість значної кількості людей змінити спосіб життя з осілого на «кочовий». Мобільність, гнучкість у виборі виду роботи та часу її виконання, технічні можливості швидко долати значні відстані – усе це призводить до ігнорування чинника територіальності у формуванні ідентичностей. По-друге, важливо, що територія все менше асоціюється з багатством, силою, могутністю. Вона означає додаткові витрати, обтяжлива для будь-якого уряду в аспекті утримання та здобуття легітимності від населення, що її заселяє. Сьогодні могутність полягає радше в інформаційній потужності, якою наділена будь-яка сучасна держава.

Ці аспекти є основою того, що вчені називають процесом детериторіалізації. Вона полягає у зміні статусу території як невід'ємної ознаки та цінності держави. Відтак не йдеться про нівелювання фізичного простору, проте інформаційний простір стає повноцінним середовищем функціонування новітньої держави.

Простежуються два підходи до визначення поняття детериторіалізації, один з них акцентує на формуванні віртуальних територій, що не мають географічно-територіальної прив'язки. Другий підхід звертає увагу на перетворення свідомості людей.

Список використаних джерел

1. Бельська Т. Глобалізація / Т. Бельська // Політологія: навч. енциклопед. словник-довідник / за наук. ред. Н. М. Хоми; 2-ге вид. – Львів: Новий Світ-2000, 2015. – 779 с. – С. 97-99.

2. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція / Ж. Бодріяр. – Київ: Основи, 2004. – 118 с.

3. Appadurai A. Grassroots Globalization and the Research Imagination / A. Appadurai. – Москва: PublicCulture, 2000. – Р. 1-19.

Науковий керівник: Н.М. Хома, доктор політичних наук, доцент

К.С. Браженко
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

БІХЕВІОРАЛІЗМ: ОСНОВНІ ІДЕЇ

Один із важливих та актуальних напрямків дослідження у політології – процес становлення її методологічної бази. У цьому випадку доречним буде згадати біхевіоралізм, або політичний біхевіоризм, адже саме із ним, а точніше із певною його модифікацією (адже первинно біхевіоризм був розроблений в американській психології), пов'язують становлення класичної для політичної науки методології. Виникнення та розвиток біхевіоризму пов'язують з іменами Чарльза Мерріама та Гарольда Лассуелла. Біхевіоралізм

набуває статусу домінуючої методології в політичній науці у 50-ті – на початку 60-х рр.

Звернімося до визначення поняття «політичний біхевіоризм» у словнику: «науковий напрям у політології, похідний від біхевіористської психології, головним предметом якого є вивчення політичної поведінки виборців (індивідів та соціальних груп) шляхом опитування громадян, тестування, анкетування та статистичного узагальнення таких даних» [2, с. 27].

Підкреслимо, що прихильники ідей біхевіоралізму наполягали на пріоритетності аналізу саме поведінки (політичної) у порівнянні з іншими – менш суттєвими, на їх думку, категоріями – норми, правила, цінності тощо. Вкрай важлива категорія, до якої треба звернутися, якщо ми прагнемо зрозуміти зміст біхевіоралізму, – це влада. Прагнення до влади знаходиться в основі політичної поведінки. Основним для біхевіоралізму є емпіричний аналіз політики, на чому наполягав, зокрема Ч. Мерріам. Також його методологічні настанови пов'язані із дотриманням так званого «ціннісного нейтралітету» під час аналізу політичної поведінки, що, власне, й дає можливість говорити про науковий статус знання, отриманого в результаті проведення подібного аналізу. При цьому слід зазначити, що біхевіоралізм як методологічний підхід можливо застосовувати для вивчення цілого ряду політичних явищ та процесів – політичне лідерство, прийняття політико-управлінських рішень, політична соціалізація та, насамперед, електоральна поведінка. Окремо варто наголосити на розвитку психоаналітичних концепцій в рамках біхевіоралізму [1, с. 179 – 204].

Отже, як бачимо, вивчення політичної поведінки – основний фокус дослідження в рамках політичного біхевіоризму. Другою ключовою відмінністю біхевіоралізму виступають методи, за допомогою яких ця поведінка вивчається. Йдеться про кількісні методи, застосування яких (на відміну від якісних методів), на думку прихильників даного підходу, дає можливість отримати достовірні знання.

В сучасних умовах ідеї, розроблені в рамках біхевіоралізму, не втрачають своєї актуальності, хоча, звичайно, вони були певним чином модифіковані в рамках так званої «постбіхевіоралістської революції» як одного із важливих періодів розвитку методології політичної науки. Найбільш ґрунтовно ці ідеї розроблені в політичній психології.

Список використаних джерел

1. Кирилук Ф. М. Новітня політологія: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 564 с.
2. Сучасна політична лексика : енциклопед. словник-довідник / І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов [та ін.]; за наук. ред. Хоми Н. М. Львів : «Новий Світ-2000», 2015, 396 с.

Науковий керівник: Г.В. Щолокова, кандидат політичних наук, доцент

ДО ПРОБЛЕМИ ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

Громадянська політична компетентність – це знання громадян тієї чи іншої країни про політику, їх компетентність у політичному житті країни та світу.

Країна, яка прагне того, щоб демократія стала основоположною та діючою цінністю, не може ігнорувати проблему політичної освіти. Однак, соціологічні опитування громадян у країнах розвиненої демократії не дають підстав для над оптимістичних висновків про реальний рівень їхньої політичної обізнаності. Відокремлюють два основних поняття щодо усвідомлення політики: фіктивне та правдиве.

Правдиві знання – це ті знання, які громадяни здобули за рахунок вивчення, аналізу, систематизації даних про політичну ситуацію та історію її виникнення, в результаті чого громадяни можуть робити прогноз політичних подій.

Фіктивні знання – це переважно інформація, яку отримує громадянин від третіх осіб (ЗМІ, газети, форуми тощо), яку вже було «профільтровано» для тієї чи іншої категорії населення. Такі данні містять здогадки, сумніви, вигадки, чутки тощо.

В ході проведення соціального опитування про політичну обізнаність громадян України постало питання про те, чиє Україна державою, в котрій дотримуються прав і свобод громадян. Чверть опитуваних не змогли дати однозначної відповіді. Лише кожен двадцятий респондент вважав, що живе в країні, де дотримуються прав і свобод громадян [1].

Практика опитувань відзначає, що громадяни не повністю володіють навіть тією інформацією про політичну систему та устрій, якої навчають у школі, а це основний законодавчий документ країни – Конституція України. Наприклад, 40% опитаних переконані, що джерелом влади в Україні є Президент України, хоча, згідно із статтею 5 Конституції України, джерелом влади є народ (так вважає тільки 41% громадян).

Даними про політичну ситуацію у своєму окрузі – володіє лише 10 % опитуваних.

Причиною такої політичної обізнаності населення є нефункціонуюча система зворотного зв'язку між депутатами та виборцями. Народні обранці нехтують своїми обов'язками щодо інформування суспільства про свою діяльність, також недостатнім є освітлення роботи депутатів в ЗМІ.

Як результат, громадяни, голосуючи за того чи іншого кандидата на виборах, орієнтуються не на особистість кандидата, його досягнення та роботу, а на бренд політичної партії, яку він репрезентує. Так, це можна виправити, але громадяни повинні бути налаштованими на те, що віддаючи свій голос за того чи іншого представника влади, вони делегують свої права як громадянина демократичної країни. Для цього потрібно навчати громадян з дитинства та надавати інформацію щодо прав, свобод та відповідальності за

прийняття рішення на виборах дорослому населенню до того моменту, як вони зроблять свій вибір. Також таке інформування повинно бути систематичним [2].

Статистика соціологічних досліджень говорить про те, що в Україні на сьогоднішній день кількість громадян з фіктивними знаннями значно перевищує тих, хто володіє фактами про реальну ситуацію. Така тенденція свідчить не на користь України як демократичної держави.

У висновку хочу зазначити, що ми спостерігаємо значну частку громадян, що не мають реального уявлення про стан речей у країні – політично нестабільні та необізнані, вони легко можуть змінювати свій «політичний настрій» та віддавати свої голоси за популістів. Ми бачимо реальну проблему політичного усвідомлення громадян нашої країни, недовіду обізнаність та незнання інформації в тому чи іншому питанні.

Для поліпшення політичної обізнаності своїх громадян держава повинна проводити заходи щодо правдивого інформаційного забезпечення громадян, навчати населення політичним аспектам у суспільному житті, рекомендувати аналізувати та фільтрувати вхідну інформацію кінцевому її споживачеві.

Список використаних джерел

1. Хилько М. Політична культура населення України: аналіз розвитку громадянських яркостей // Політичний менеджмент / М. Хилько. – 2007. – № 1. – С. 120-123.
2. Багмет М. Проблеми політичної науки в Україні та зарубіжжі / М. Багмет, Л. Ляпіна // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – 2008. – Вип. 14. – С. 4-10.

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук

А.В. Гайдаш
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ

XXI століття відзначилося трансформаційними соціально-політичними процесами по всьому світові, які характеризуються нелінійністю та нестійкістю і ставлять перед главами держав та урядів питання щодо можливості здійснення контролю за ними та обрання ефективного аналітичного інструментарію. Специфіка цих процесів поставила під сумнів актуальність традиційних методів дослідження і спричинила підвищений інтерес до альтернативних та відносно нових - таких як моделювання.

Сутність моделювання полягає в дослідженні соціально-політичних процесів та явищ, шляхом відтворення та аналізу закономірностей їх перебігу, які є основою моделей, а також використання моделей задля визначення, деталізації характеристик та раціонального вибору засобів побудови нових об'єктів, прийняття подальших рішень чи усунення наявних нега-

тивних наслідків. Таке спеціалізоване моделювання в соціально-політичній сфері має деякі специфічні риси, на відміну від загальнонаукового підходу, а саме:

- передбачає взяття до уваги лише значущих чинників і відволікання від тих, якими можна знехтувати;
- дає змогу проаналізувати динаміку процесів заздалегідь і виявивши потенційні помилки, в майбутньому уникнути матеріальних і моральних втрат;
- можливість змодифікувати ситуації минулого, теперішнього або майбутнього, що складно чи неможливо створити в реаліях і перевірити запропоновані моделі процесів та явищ [1, с. 40–43].

Під час здійснення моделювання політичних процесів на першому етапі необхідно здійснити вибірку в масиві спостережень щодо досліджуваного явища на ті, які слід враховувати і від яких можна абстрагуватися. Далі будується неформальна модель, яка від наступного етапу побудови вже формальної моделі буде відрізнятися відсутністю логічного зв'язку між компонентами і не буде окреслена в математичну форму. На четвертому етапі здійснюють комп'ютерне опрацювання результатів і надають висновки.

У моделюванні соціально-політичних процесів застосовують статистичні моделі, що описують разові параметри об'єкта дослідження та динамічні – зі змінами цих параметрів у часі. Іншим типом є трендові моделі, які мають вигляд математичних формул, будуються на основі офіційної об'єктивної інформації і на короткий період. Їх головна функція – відстежити тенденції в розвитку якогось процесу чи здійснити прогноз щодо нього, але за умови, що показники його динаміки є незмінними, бо фактори відхиленя від траєкторії ніяк не фіксуються в таких моделях. Залежною ознакою є характеристики процесу, що моделюється, незалежними – час, найчастіше календарний рік. Кінцевим підсумком для побудови трендової моделі є значення модельованої ознаки в послідовні проміжки часу, однак вони не дають змоги встановити причинно-наслідкові зв'язки [2]. Як правило моделі застосовуються для вивчення демографічних тенденцій, зміни культурних та економічних установок суспільства, результатів науково-технічного прогресу.

Більш ефективною від попередньої буде імітаційна модель, яка окрім часу будується із врахуванням взаємодії різних факторів та процесів щодо об'єкта дослідження. Формою її побудови можуть бути: блок-схеми, рівняння, які відтворюються у вигляді електронно-обчислювальних програм. Такі моделі дають змогу прогнозувати стільки варіантів розвитку подій, скільки варіантів нових умов можна задати. Однак недоліком є імовірність втрати певних ознак і їх зв'язків. Моделі дають змогу дослідити соціально-економічний розвиток країн, міжособистісні відносини у суспільстві тощо [2].

Останнім часом значної актуальності набуває застосування спеціалізованих електронно-обчислювальних програм (ЕОП – далі) для прогнозування соціально-політичних процесів. Цей феномен отримав назву «штучний інтелект» і безумовно має ряд переваг: автоматизує процес моделювання, систематизує величезну кількість інформації, продукує варіанти

рішень та з урахуванням ймовірних наслідків визначає кінцеве рішення, оформлюючи результати документально. Яскравим прикладом практичного застосування моделі може бути дослідження представників Римського клубу, які взявши за основу аналізу 5 складників життєдіяльності людини (ресурси, продукти харчування, непродовольчі товари, навколишнє середовище і народонаселення) отримали невтішні результати щодо майбутнього людства, що й заклало підвалини для розвитку нової науки – глобалістики [1, с. 47-50].

Із застосуванням ЕОП безпосередньо пов'язаний ще один метод, який має назву івент-аналіз. Його сутність полягає в обробці даних просуб'єкта-ініціатора (відповідає на питання – хто говорив); сюжет (означає – що говорив); суб'єкта-мішень (іншими словами - стосовно кого); дату події (або - коли) те, хто говорив, що говорив, стосовно кого і коли. Вихідні дані подаються у таблицях, що вимірюються за допомогою комп'ютерних технологій [1, с. 48].

Отже, наявна варіативність щодо вибору методу моделювання та здійснення прогнозу соціально-політичних явищ дає змогу обрати найбільш адекватну модель для конкретної ситуації та завдань, які ставляться. Прагнення уникнути кризових явищ, прийняти правильне рішення або усунути вже наявні негативні наслідки тепер видається цілком здійсненним завдяки можливості застосування соціально-політичного моделювання та прогнозу.

Список використаних джерел

1. Горбатенко В. П., Бутовська І. О. Політичне прогнозування: Навч. посібник. К.: МАУП, 2005. 152 с.
2. Дяченко Н. П. Моделювання соціально-політичного процесу. URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis (дата звернення 26.02.2019).

Науковий керівник: І.В. Іценко, доктор політичних наук, доцент

М.О. Кормич
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПУБЛІЧНА ТА ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

В сучасній політології системно осмислюється політико-управлінські процеси, які є комплексними за своєю природою та на перебіг яких впливає цілий ряд чинників. Все це зумовило теоретико-методологічні дискусії, зокрема, проблему співвідношення понять «публічна політика» та «державна політика». Необхідно також зазначити, що дані дискусії є важливим не тільки в методологічному, але в практичному вимірі, адже саме від ефективності функціонування публічної політики багато в чому залежить задоволеність потреб громадянського суспільства.

Вітчизняні дослідники намагаються вирішити цю проблему, починаючи із аналізу термінів, які є перекладеними з англійської мови. Найбільшу

кількість питань викликає поняття «public policy». Пропонується цілий ряд понять в якості варіанту його перекладу – публічна або державна, суспільна або громадська політика тощо. При цьому констатується відсутність єдиного усталеного перекладу даного поняття з англійської мови на українську.

Не існує й єдиного підходу щодо визначення змісту публічної політики. Вона може розглядатися як процес прийняття рішень політичного та політико-управлінського характеру, який є транспарентним. Можливим є розгляд публічної політики в контексті публічного управління, коли під нею розуміється цілеспрямований вплив з боку структур публічної влади. Поняття «публічна політика» може застосовуватися й у випадку необхідності позначення стратегії державного розвитку у певній галузі. Близьким до цього є й визначення публічної політики в якості певного курсу дій публічної влади. Можливими є й інші варіанти: публічна політика як публічна діяльність, форма політичного процесу або механізм підтримки публічного порядку [3, с. 107 – 109].

Як можна побачити, поняття «публічна політика» є багатозначним, що тільки ускладнює вирішення проблеми її співвідношення з іншим поняттям – державна політика.

На думку дослідників, одна із ключових відмінностей між державною та публічною політикою полягає в особливостях їх структури. Перша характеризується як моноцентрична, ієрархізована, вертикальна. Тоді як друга є багаторівневою, до неї залучені численні суб'єкти, і, на чому акцентується увага, держава виступає в якості одного із них, не претендуючи на домінуючу позицію. Названі риси свідчать також про відмінності характеру взаємодій в рамках публічної та державної політики, адже в рамках першої вони є значно менш усталеними, тому що визначаються насамперед, з одного боку, тими чи іншими політичними проблемами, а з іншого – динамічністю конфігурації публічних взаємодій під час їх вирішення. Отже, публічна політика може здійснюватися як у вертикальному, так і горизонтальному вимірах. Причому якщо вертикаль (тобто діяльність органів державної влади) відображає когерентність, ієрархічність й інструментальність публічної політики, то наявність горизонтального її виміру забезпечує відповідність політики суспільним потребам і державним інтересам [2, с. 5 – 6, 31].

Важлива тематика, яку необхідно залучити для аналізу проблеми співвідношення державної та публічної політики, – процеси демократизації. На думку О.П. Дем'янчук, за умов демократичного режиму публічна політика є ширшою за державну, адже включає в себе діяльність не тільки державної влади, а й громадянського суспільства. При цьому слід зазначити, що виокремлюються такі характеристики публічної політики, як когерентність, наявність чіткої ієрархії та повноцінного інструментарію [1, с. 31 – 32].

Цікаво, що вказані характеристики, очевидно, є притаманними й державній політиці, що може свідчити на користь того підходу, що публічна політика близька за певними своїми характеристиками державній політиці, але є ширшою за неї, адже має, по-перше, значно ширше коло залучених акторів та, по-друге, може здійснюватися як у вертикальному, так і у горизонтальному вимірах.

Доцільним є також звернути увагу на наявність в рамках публічної політики двох складових – політичної та управлінської. Під першою розуміється «взаємодія політичних акторів, унаслідок якої схвалюється те чи інше рішення», тоді як під другою «технічне, інформаційно-аналітичне, інтелектуальне забезпечення процесу» [4, с. 25 – 2]. Видається, що дана характеристика також підтверджує ту думку, що публічна політика споріднена державній політиці, але ширша за неї, зважаючи, в тому числі, на те, що процес вироблення рішення в її рамках залучена більша кількість політичних акторів.

Отже, як у зарубіжній, так і вітчизняній політичній науці ведуться дискусії стосовно співвідношення публічної та державної політики. Більшість дослідників погоджується із тим, що перша є ширшою за другу. В якості ключової відмінності між державною та публічною політикою слід визначити суто вертикальний, централізований характер першої та багаторівневий другої. Що, в свою чергу, пов'язано із тими акторами, які залучені до державної та публічної політики. Очевидно, що коло цих акторів у другому випадку значно ширше. Також слід зазначити, що функціонування публічної політики можливе лише в рамках демократичного режиму.

Список використаних джерел

1. Дем'янчук О. П. «Державна політика» та «публічна політика» : варіант перехідного періоду // Наукові записки. 2000. Т. 18. Політичні науки. С. 31 – 36.
2. Публічна політика та управління : наук. розробка / авт. кол. : С. О. Телешун, О. Р. Титаренко, С. В. Ситник, С. І. Вировий. Київ : НАДУ, 2010. 36 с.
3. Пухкал О. Г., Гомоляко О. В. Публічна та державна політика : єдність та відмінності // Інвестиції : практика та досвід. 2017. № 24. С. 106 – 112.
4. Телешун С. О., Ситник С. В., Рейтерович І. В. Сутність публічної політики : контекст політики та публічного управління // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія : Політичні науки. 2015. № 4. С. 23 – 30.

Науковий керівник: Г.В. Щолокова, кандидат політичних наук, доцент

Л.В. Літавшук
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ТОЛЕРАНТНІСТЬ В УКРАЇНІ ТА США: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ

Для того, щоб краще розібратися у цій проблемі, треба мати уявлення про термін «толерантність». Зрозуміло, що кожен з нас може відкрити «Вікіпедію» та прочитати його тлумачення. Проте не кожен хоче зрозуміти сам сенс цього слова. Для мене «толерантність» – це повага до думок інших людей, навіть якщо вони не збігаються з моїми, до життя, звичаїв, традицій та, найважливіше, релігії. Досить часто на просторах інтернету ми знаходимо

відео, де люди знущаються над іншими людьми, які мають іншу віру, і саме це дуже обурює.

На власному прикладі хочу показати, що з толерантністю не народжуються, а її розвивають у собі, в процесі взаємодії з представниками інших груп. Народилася я в маленькому містечку, де не було іноземців. Доволі часто моя родина разом зі мною їздила до Дніпра, де я вперше і побачила людей різних рас. Проте неможливо було не помітити іноді несхвальні погляди оточуючих. А мотивувалися і мотивуються ці погляди тим, що іноземці «не схожі на нас» чи «не розуміють нашої мови» і т.п. Українська молодь — це молодь майбутнього, обличчя нашої країни. На мою думку, українці повинні пишатися тим, що іноземці обирають саме Україну для освіти, роботи та життя.

Мені здається, що таке дивне ставлення до людей іншої національності походить від стереотипів. Безумовно, деякі з них можуть мати якийсь раціоналістичне підґрунтя, але більша частина – ні. Не треба боятися та уникати іноземців, на мою думку, це навпаки дуже цікавий досвід, який у майбутньому може допомогти при пошуку роботи у сфері інтернаціонального спілкування.

Світ не стоїть на одному місці, і зараз все більше і більше кінострічок та серіалів виходять у кінопрокат, де ми можемо бачити представників різних груп. Вони не соромляться один одного, а навпаки, іноді навіть поступаються поглядами і думками, аби зберегти процес спілкування.

Розглядаючи проблему толерантності в Україні, багато людей кажуть, що приблизно 30 років тому ніхто навіть і не знав, що таке толерантність. Як казав Мирослав Попович: «Мусило бути так, а не інакше, інша думка заслуговувала на публічний осуд» [1]. З цього вислову ми бачимо, що радянське молоде покоління виховувалося у «вузькому» (у сенсі світогляду) суспільстві. Проте все змінилося у 1956 р., коли Микита Хрущов виступив з доповіддю «Про культ особи та його наслідки», тобто про розвінчання культу особи Сталіна. Після цієї події дещо змінилися відносини між людьми. Тепер оновлена ідеологія сприяла створенню більш толерантного суспільства. Ідея толерантності завжди існувала у світогляді українців. Достатньо навіть згадати уроки історії в школі: ще за давніх часів люди зверталися до батьків та один до одного на «Ви», були чемні у стосунках.

Сьогодні ми живемо у глобальному співтоваристві, перебуваємо у постійному процесі спілкування з іншими людьми і навіть країнами. Влада вирішує різні питання щодо життя звичайних громадян. Ця важка праця також потребує чималої толерантності, бо знайти спільну мову між 28 країнами ЄС дуже непросто, вже не кажучи про інші частини світу. Щодо майбутнього, мені здається, що є два варіанти розвитку подій:

1) Україна буде долати різні перешкоди, йти вперед та розвиватися у всіх можливих напрямках, подолає проблему толерантності і всі люди будуть між собою рівні,

2) Українське суспільство й надалі зберігатиме стереотипи, отримані «у спадок» від радянських часів.

Все залежить від нас, чи захочемо ми жити в суспільстві, яке з повагою відноситься до усіх людей без винятку. Зараз саме той момент, коли

Україна знаходиться на інтернаціональному рівні, і наше майбутнє залежить від нашої поведінки та принципів.

Проблеми толерантності також можна прослідкувати у США. Тут також актуальними є уроки історії в школі. Як ми пам'ятаємо, корінне населення США – індіанці, також значну частину становлять афроамериканці. І доволі тривалий час білі керували країною та всіляко намагалися ущемити права інших аж до того, що створили різні школи – для білих та темношкірих. На цьому вони не стали зупинятися та створили таємну расистську терористичну організацію Ку-клукс-клан. Ця організація відстоювала перевагу білих та білий націоналізм. Проте у 1960-х роках ми бачимо успіх руху боротьби за цивільні права темношкірих [2]. Він забезпечив рівність між всіма людьми. Варто також згадати, що у 2009 р. вперше в історії США президентом країни став представник афроамериканців Барак Обама. Отже, США перетворилися на толерантну країну, де людина може мати будь-яку віру, вести будь-який спосіб життя і не боятися висловлювати власні думки.

Проте, за рахунками дослідницького центру Southern Poverty Law Center, кожно годину у США будь-хто вчиняє «злочин ненависті», здійснений на ґрунті нетолерантності. Однак статистика демонструє, що самі злочини у США відбуваються вкрай рідко. Найчастіше це лише залякування. Лише в третині випадків злочини відбувалися проти майна людей (будівлі, де працює конкретна особа чи група осіб, храми, автомобілі). Втім організації, які представляють інтереси меншин, стверджують, що офіційна статистика є некоректною, бо не всі жертви ненависті розповідають про це.

Окремим видом нетолерантності, на мою думку, є прояви булінгу та кібербулінгу. Вони розповсюджуються не тільки в інтернеті, а й у реальному світі. Агресору не треба мати фізичну силу, достатньо лише принизити, образити словами. На жаль, велика кількість дітей та підлітків стає жертвами цієї деструктивної діяльності. Кібербулінг може виникнути в результаті надлишкової особистої інформації в інтернеті. Через те, що велика кількість людей щодня бачить цю інформацію, деякі з них реагують некоректно. Якщо ми знову звернемося до статистики, то результати будуть наступними: менш ніж 25% батьків застосовують будь-які обмеження на дозвіл застосування інтернету, 70-80% дітей щодня застосовують інтернет. Я вважаю, що батьки повинні проводити спеціальні бесіди з дітьми щодо інформації, яку можна публікувати, а яку ні. Також треба вчити дітей спілкуватися з іншими, контролювати свою мову та манеру поведінки.

Отже, толерантність – це риса, яку можна виховати, і ми всі маємо прагнути до утвердження її як базової цінності сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Колесникова К. Толерантність – наша національна риса (інтерв'ю з М. Поповичем) / К. Колесникова // Вісник Пенсійного фонду України. – 2014, листопад. – С. 30-31.

2. Бондаренко В.В. Проблема етнічної толерантності сучасної української молоді / В.В. Бондаренко // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. пр. / ред. Л.Л. Товажнянський, О.Г. Романовський. – Харків: НТУ «ХП», 2012. – Вип. 30-31 (34-35). – С. 392-397.

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук

А.Д. Семенюта
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЕКСТРЕМІЗМ В УМОВАХ АВТОРИТАРНОГО РЕЖИМУ: ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕБИГУ

Політична сфера далеко не завжди пов'язана із застосуванням легальних засобів боротьби. Більше того, насильство та політика знаходяться у певному симбіозі. Не є винятком і наш час, коли політичні лідери, як владні, так і опозиційні, використовують крайні засоби для досягнення політичних цілей.

Прикладом авторитарного режиму, будівництво якого розгоралося «зверху вниз», є Перу часів А. Фухіморі. Лідери іноді розширюють уже надані їм повноваження, посилаючись на отриманий «мандат народної довіри», який нібито легітимізує лідера та дає право на свій розсуд боротися з політичними опонентами. У даному руслі й діяв А. Фухіморі протягом десяти років (1990–2000 рр.). Легітимно обраний у 1990 р., А. Фухіморі через два роки розпустив контрольований опозицією парламент і провів низку інших заходів, що різко змінили політичний баланс на користь виконавчої влади. Оскільки до цих дій А. Фухіморі вдався, вже перебуваючи на президентській посаді, вони отримали назву «авто-» або «самоперевороту» (autogolpe). У відповідь на пропозицію Організації американських держав про посередництво в перемовинах з опозиційними партіями А. Фухіморі заявив: «Національна єдність існує, принаймні на рівні пересічних громадян. Звісно, партійні лідери не розуміють цього» [1, с. 45]. Інакше кажучи, президент Перу дав зрозуміти, що, на його думку, лише він, а не якісь «партійні лідери», є виразником настроїв та захисником «пересічних громадян».

З перших тижнів правління Фухіморі провів репресивні заходи щодо терористичної організації «Сендеро луміносо». Так, перуанська армія тренувала спеціальні загони «rongdas», які відправлялися у гірські райони для переслідування екстремістів. Для політичних лідерів, які самовільно (на кшталт Фухіморі) взяли на себе особливі повноваження, боротьба з терористами є найважливішим тестом на працездатність встановленого ними режиму в порівнянні з передуючим йому «хаосом» [2]. Без обмежень застосовуючи силу та прикриваючись при цьому «мандатом народної довіри», вони намагаються в найкоротший строк переломити перебіг подій, – зазначає Д.В. Прошин [3, с. 171].

Глобальні політико-економічні тренди впливають на екстремізм в умовах авторитаризму специфічним і частково парадоксальним чином. Помітне економічне зростання в багатьох посткомуністичних та країнах, що розвива-

ються, в останні роки створило новий середній клас, або, за словами Т. Каротерса та Р. Янга, «середні класи» (middle classes). Ці люди не є відверто бідними, але страждають від відносної депривації: їх бажання не можна задовольнити існуючими ресурсами. Важливо зазначити, що протестні рухи в Азербайджані, Росії, Гонконгу, Таїланді, Малайзії, Туреччині та Україні були сконцентровані не серед бідних, а серед середнього класу та класу вище середнього [4, с. 9-10].

Сьогодні з екстремізмом зіштовхнулася Венесуела. У цій країні вже шість років править Н. Мадуро, диктатор-соціаліст, підтримуваний Росією. Відповідно, його опонентів, очолюваних Х. Гуайдо, підтримують США та країни Європи. Це протистояння набуло екстремістського забарвлення, а перемога будь-якої зі сторін неминуче призведе до жертв з обох боків та загальної кризи в країні. Авторитарні режими Р.М. Ключник вважає не менш життєздатними, ніж демократичні [5, с. 3]. Режими в Екваторіальній Гвінеї, Конго, Сирії вже багато років використовують насильницькі дії щодо опозиції, якою б слабкою вона не була.

Отже, екстремізм в умовах авторитаризму є явищем дуже потужним, і в перспективі здатен завдати значної шкоди стабільності режиму. Як і демократія, авторитаризм бореться з проявами екстремізму усіма наявними способами. Відтак, вважаємо за доцільне констатувати успішність деяких авторитарних режимів навіть в умовах переважання демократії як загальної політичної цінності.

Список використаних джерел

1. Valdez C. Fujimori begins new anti-terror crackdown / C. Valdez // Executive Intelligence Review. – 1992. – Vol. 19. – N 20. – P. 45.
2. Atack P. Caesarism, Fujimori and the Transformation of Peru into a Neoliberal Order / P. Atack. – Access mode: https://curve.carleton.ca/system/files/etd/807a8309-802c-4244-972d-2c95ac767014/etd_pdf/9f7ec734d904cda230186f76a1a93987/atak-caesarismfujimoriandthetransformationofperu.pdf
3. Прошин Д. В. Неліберальна демократія та надмірна сила в протидії тероризму (на прикладі Перу та Шрі-Ланки) / Д. В. Прошин // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія. - 2015. - № 1. - С. 169-175.
4. Carothers T. The Complexities of Global Protests / T. Carothers, R. Youngs. – Washington: Carnegie Endowment for International Peace, 2015. – Access mode: [https://carnegieendowment.org/files/CP_257_YoungsCarothers-Global Protests_final.pdf](https://carnegieendowment.org/files/CP_257_YoungsCarothers-Global%20Protests_final.pdf).
5. Ключник Р.М. Політичний протест в умовах авторитаризму та його інтерпретація зарубіжними політологами / Р.М. Ключник // Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій. Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції. 26-27 жовтня 2018 р., м. Дніпро. Частина II. / Наук. ред. О.Ю.Висоцький. – Дніпро: СПД «Охотнік», 2018. – С. 3-4.

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук

СУЧАСНІ АНТИСИСТЕМНІ ПАРТІЇ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ

Для того щоб зрозуміти, що таке антисистемна партія, треба охарактеризувати поняття партії взагалі. Партія в перекладі з французької – частина або частка. Таким чином, ми можемо зрозуміти, що партії можуть бути складовою частиною парламенту, як основного органу здійснення політичної влади. Таким чином, основною метою заснування політичної партії є прийняття участі у здійсненні політичної влади в державі. Тепер, коли у нас є визначення поняття «партія», ми можемо зосередити свою увагу на такому терміні, як «антисистемна партія». Префікс «анти» передає значення «проти». Отже, антисистемність – це поняття, що означає неприйняття існуючої системи та світогляду. За Гумільовим, «антисистема – цілісність людей з негативним світоглядом» [1].

Тепер можемо розглянути ці два поняття разом. Отже, антисистемна партія – це цілісна сукупність людей, що ставлять себе в позицію повної опозиції до існуючої політичної системи взагалі. Тобто, такі партії не прагнуть зміни якогось конкретного уряду, їх метою є зміна державного ладу повністю, відповідно до своєї ідеології. Відрізняються антисистемні партії від «звичайних» також методами своєї діяльності. Усі дії таких партій спрямовані на зниження довіри до існуючої системи владних відносин. Саме тому невиконання передвиборчих обіцянок, загострення в соціально-економічній сфері, корупція грають на руку антисистемним силам, тому що показують неспроможність «класичних» політичних сил ефективно справлятися з обов'язком по управлінню державою. Основним видом діяльності антисистемних партій є акції протесту. Треба також відзначити, що чим більш «гучним» та масовими ці протести будуть – тим краще. Під час таких мітингів представники антисистемних партій будуть усіляко підтримувати «бойовий» настрій мітингувальників та спонукати їх до більш активних дій. Політичний екстремізм (від *лат. extremus* – крайній) – це плідний ґрунт для антисистемних партій бо він найчастіше виникає там, де є соціальні верстви? що відчують загрозу своєму соціальному статусу, або, за Р.М. Ключником, відносно деривацію [2; 3]. Це можна спостерігати в країнах, де проживають часто ворогуючі етноси, існує проблема мігрантів або процент середнього класу дуже низький та спостерігається велика різниця між прибутками різних верств населення. Натомість в невеликих та багатих державах як, наприклад, Люксембург або Швейцарія, рівень протестних настроїв низький, а тому нема ґрунту для антисистемної опозиції. Представники таких партій повинні дуже пильно слідкувати за настроями в народі. Наприклад протести у Франції, що почалися за підвищення цін на паливо, є показовими. Як тільки в народі з'явилися незадоволені в ту саму мить з'явилася Марі Ле Пен та її партія «Національний фронт» (*Front National – FN*). Це показовий приклад роботи партій такого типу, бо якщо представники антисистемних сил про-

пускають гучний інфоповід, то вони втраять можливість для реклами своєї політичної партії.

Також треба відмітити, що антисистемні сили взагалі – це не цілісна сукупність радикальних опозиціонерів. Усі антисистемні партії поділяються на два табори, що ворогують не тільки з існуючою політичною системою, а і один з одним. Треба виділяти праві антисистемні та ліві антисистемні партії. Зі спільного вони мають лише прагнення до зміни існуючого політичного устрою відповідно до своїх ідей, та євроскептицизм (притаманний для європейських антисистемних партій). В усьому іншому, ці два табори мають кардинальні відмінності.

Велика кількість виборців в Європі не задоволені тим, як політичні партії «класичного» типу (як провладні так і опозиційні) вирішують проблеми злочинності, безробіття, корупції та іншого. Це підштовхувало їх до антисистемних партій, а коли у 2015 році почалася велика проблема з мігрантами з Сирії та Іраку, виріс інтерес до саме правих антисистемних партій, бо вони стоять на засадах націоналізму. Тому праворадикальні партії почали опиратися на потужний протестний потенціал. Саме правим антисистемними силами в Європі зараз притаманні гасла, що вимагають зміни уряду.

Майже всі політичні партії в Європі, що можна зарахувати до «класичних», сповідують ліберально-демократичні цінності. Та правіантисистемні партії не можна назвати антидемократичними, бо вони, навпаки, підтримують та висловлюють велику повагу до демократичних цінностей у своїх документах та заявах. Також парворадикальні партії підтримують засади ринкової економіки та капіталізму. У цьому плані вони є просистемними. Головними ідеями правої частини антисистемних сил є популізм, спрямований проти мігрантів, навіть легальних, це часто набуває характеру шовінізму та ксенофобії. Окрім цього, схожість із фашизмом критики часто спостерігають у вимогах та структурі партії – так званий вождизм. Усі праворадикальні партії об'єднують євроскептицизм та заперечення толерантності як політичної цінності в сучасній Європі. Ці партії є реакцією на появу нової генерації лівих партій

П. Інші відносять до табору правих антисистемних сил такі партії, як: Партія прогресу (Fremskridtspartiet) у Данії; Національний Фронт (Front National – FN) Франція; німецьку партію «Республіканці» (Die Republikaner); Партію Свободи в (Freiheitliche Partei Österreichs – FPÖ), що діє у Австрії. Окремо можна зазначити Партію незалежності Сполученого Королівства: ця партія відіграла велику роль у впливі на громадську думку, що зробило можливим підписання Brexit у 2016 році [2;4].

Треба також виділити головних супротивників праворадикальних антисистемних партій, а саме ліворадикальні антисистемні сили, що також мають велику силу в Європі. Ліворадикальні партії, як і парворадикальні, мають декілька спрямувань. Вони сповідують такі ідеї, як анархо-комунізм, комунізм, троцькізм та інше. До лівих сил можна також віднести і прихильників ліберальних ідей, але зазвичай представники ліберальних партій діють у межах існуючої політичної системи, тому їх неможливо віднести до антисистемних партій [5].

Треба зазначити, що, на відміну від праворадикальних партій, у лівих сил часто виникають суперечки між представниками різних ідеологій. Наприклад, ідеологи анархічних ідей дуже часто критикують марксистських ідеологів. Вважаючи, що «диктатура пролетаріату» врешті-решт приведе до «диктатури меншості», яка буде відстоювати не загальнонародні інтереси, а лише власні. Одною з відомих ліворадикальних партій є грецька СІРІЗА або «Коаліція радикальних лівих». У грудні 2008 року СІРІЗА була єдиною парламентською силою, що підтримувала молодіжні акції протесту. Вулична активність СІРІЗИ дала свої результати, та напередодні парламентських виборів 2009 року соціологічні опитування передрікали їй майже 19% голосів. А вже в 2014 році СІРІЗА перемогла на виборах до Європейського парламенту, набравши 26,6% голосів. А в наступному році на парламентських виборах за неї проголосували 36,5% виборців.

Отже, антисистемні партії – це дуже цікаве соціально-політичне явище, що потребує детального дослідження не тільки зусиллями політологів, а також науковців з інших соціальних наук, таких як соціологія та психологія. Тому що діяльність антисистемних партій насамперед пов'язана із соціальними явищами.

Список використаних джерел

1. Шляхтун П.П. «Політологія: історія та теорія» / П.П. Шляхтун // Київ: «Центр учбової літератури». – 2010. – С. 469-471.
2. Ключник Р.М. Ультраправі сили у сучасній Європі: антисистемний вимір / Р.М. Ключник // Соціально-політичні проблеми сучасності: І Всеукраїнська наукова конференція студентів і молодих вчених: тези доповідей, Дніпропетровськ, 30 березня 2016 р. – Дніпропетровськ: Університет імені Альфреда Нобеля, 2016. – С. 41-45.
3. Ключник Р.М. Відносна депривація та політичний протест / Р.М. Ключник // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2017. – Т. 20. – № 1(141). – С. 62-67.
4. Ignazi P. The extreme right: defining the object and assessing the causes / P. Ignazi // *Shadows over Europe: the development and impact of the extreme right in Western Europe*. – New York: Palgrave Macmillan, 2002. – 397 p.
5. Давыденко Д. И. Становление радикальной оппозиции в современной России. Диссертация на соискание ученой степени кандидата политических наук: 23.00.02 / Давыденко Денис Игоревич. – Саратов, 2012. – 165 с.

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук

СЕКЦІЯ 2. ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ

Р.М. Ключник
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОЛІТИЧНИЙ ПРОТЕСТ ТА РЕСПОНСИВНІСТЬ ЕЛІТИ

Нова політична реальність сучасного світу природнім чином вимагає нових підходів до висловлювання невдоволення. Політичний протестсьогодні є діяльністю, спрямованою на залучення якомога ширших мас населення, якщо не в якості учасників (протест може бути й одиночним), то принаймні в якості глядачів. Успішність протесту залежить від низки факторів, один з яких – політичний режим. Погодимось, що у КНДР, безперечно, наявне певне невдоволення, але відкриті протестні акції там неможливі за чинних умов. Говорячи ж про ті режими, де протест організувати технічно можливо, слід сказати про фактор респонсивності еліти, від англійського *respond* – реагувати.

З точки зору Ч. Тіллі, протестні рухи починають розвиватися як засіб мобілізації групових ресурсів у тому випадку, коли мобілізації групових ресурсів, якщо у людей відсутні інституційні форми вираження власної думки чи коли влада виступає з прямими репресіями. Можливість забезпечення активного й ефективного представництва груп у рамках існуючої політичної системи відіграє ключову роль у визначенні того, чи будуть їх учасники використовувати насильство заради досягнення своїх цілей. На певному етапі колективна дія передбачає відкриту конфронтацію з владою («вихід на вулицю»). Однак діяльність такого роду здатна вплинути на існуючу ситуацію лише тоді, коли за цією діяльністю стоять організовані групи [1, с.113].

Переходячи до визначення специфіки технології протестної дії, розкриємо її змістовну характеристику, основною якої є принципова «нетрадиційність», яку можна розуміти як вихід за межі політичної рутини. У цьому сенсі будь-яка протестна дія, навіть здійснювана в рамках закону, несе у собі загрозу порядку, що склався, і вимагає від представників політичної еліти екстраординарних дій. Н.М. Хома говорить про «політичний гепенінг» як форму протесту, яка передбачає інтерактивну взаємодію «виконавець – глядач» [2, с. 246].

Г.І. Вайнштейн наполягає, що ефективність протестної дії, що розуміється як здатність домогтися від влади виконання висунутих вимог, визначається двома інституційними факторами: соціальною мобілізованістю протестувальників та респонсивністю влади. Під соціальною мобілізацією автор розуміє процес формування нових суб'єктів соціальної діяльності, солідарних співтовариств, які одночасно з набуттям внутрішньої цілісності отримують можливість перетворювати систему суспільних відносин на основі альтернативного підходу. Соціальна мобілізація передбачає становлення колективного суб'єкта протестної дії, його здатності встановлювати правила та процедури, на основі яких відбувається дана діяльність, а також

формування внутрішньої групової ідентичності та солідарності, які сприяють формуванню цілісного колективного суб'єкта [3, с. 27]. Прикладом успішної мобілізації є революція у Тунісі 2011 р., перша у серії зрушень, які згодом отримали назву «Арабська весна».

Цей же аспект стосується респонсивності державної влади, тобто її здатності оперативно, адекватно й оптимальним чином реагувати на протестні імпульси. А. Етціоні виокремив три параметри респонсивності: 1) здатність державної влади до систематизації інформації, що надходить, до накопичення й пошуку знань та досвіду (включаючи досвід прийняття рішень); 2) здатність формувати, планувати дії у відповідь згідно з вимогами політичної системи та окремих її інститутів; 3) еластичність, здатність до адаптації та знаходження балансу між соціальними вимогами громадян та їх груп. У теорії А. Етціоні слід особливо підкреслити те, що відповідь еліти має бути оптимальною [4]. Іншими словами, коли влада застосовує силу для розгону мирних демонстрантів, то це говорить про недостатню еластичність. Така влада тримається «на штиках», і збільшується ймовірність чергового державного перевороту.

Спостерігається тісний зв'язок між двома властивостями соціального управління: контролем та респонсивністю. Оптимальне співвідношення цих властивостей виражається у досягненні максимально можливого балансу згоди та примусу (або маніпуляції). Якщо керівні структури проявляють надлишкову лабільність, сприйнятливість до спрямованих на них сигналів, то вони можуть виявитися нездатними до прийняття ефективних рішень. Цетрапляється через те, що політична еліта витрачає час та ресурси на те, щоб знижувати рівень незадоволення, постійно коригувати рішення та плани тощо. Таким чином, протестна дія у своїй динаміці визначається, з одного боку, здатністю ефективно досягати поставлених цілей, з іншого, - відповідною реакцією політичної еліти.

Досвід протестних дій засвідчує, що протестна активність є найефективнішим способом ініціювання конструктивних дій з боку органів влади. У суспільній свідомості закріплено логічний ланцюжок «проблема – протест – громадська думка – дії влади» [5, с. 99]. Прикладом такої респонсивності ми можемо назвати антимигрантські протести в Австрії, де під тиском ультраправих, віднедавна представлених і у владній коаліції, було вислано найрадикальніших мусульманських священиків. С. Розенбергер зазначає з цього приводу, що протести проти міграції поєднують як інтересиприватні (розподіл матеріальних благ), так і ідеологічні цінності (національна гомогенність та культура) [6, с. 11]. До речі, вже на початку січня 2018 р. уряд консерваторів та правих популістів С. Курца звинуватили у «новому фашизмі»: кілька тисяч людей 13 січня 2018 р. вийшли у центр Відня, виступивши проти антимиграційних норм [7].

Киргизстанський дослідник Н. Букуєв зазначає, що у рамках підвищення респонсивності політична еліта повинна приділяти належну увагу поліпшенню ситуації у сфері молодіжної зайнятості. При цьому слід розширювати мережу існуючих молодіжних бірж праці з наданням їм фінансової підтримки. У кожному вузі пропонується відкрити центри з працевлаштування випускників та проходження трудової практики

студентами. Автор рекомендує керівництву вишів посилити роботу з налагодження співробітництва і укладення угод з потенційними роботодавцями [8, с. 139-140]. Втім, слід зазначити, що такі рекомендації будуть корисні не лише для Киргизстану, а й для інших пострадянських країн, де освіта і ринкова економіка існують, «не перетинаючись», відтак, молоді люди з високою освітою часто не знаходять роботи за фахом, що посилює їх протестні настрої. Арабська весна та кольорові революції є свідченням того, на що здатна молодь, що перебуває у стані відносної депривації, коли очікування є нездійсненними через соціальні, економічні та політичні фактори.

Втім, на нашу думку, європейським політичним елітам сьогодні бракує респонсивності. Численні акції протесту залишаються поза увагою або призводять до декларативних заяв без конкретних наслідків. Депутати як національних легіслатур, так і Європарламенту часто вдаються до відвертого популізму, що все менше влаштовує громадян. Отже, можна прогнозувати зростання масовості та непримиренності протестних рухів. При цьому існуючі режими та практики прийняття політичних рішень можуть опинитися під загрозою втрати легітимності. Останнє є важливою проблемою й для України, оскільки вітчизняна політична еліта практично завжди тяжіє до втрати легітимності навіть протягом одного електорального циклу.

Список використаних джерел

1. Тилли Ч. Демократия / Пер. с англ. Т.Б. Менской. – М.: Published by Cambridge University Press, 2007. – 263 с.
2. Khoma N.M. Modern forms of political protest (for example political happening) / N.M. Khoma // Вісник Дніпропетровського університету. – 2015. – № 1. – С. 242-247.
3. Вайнштейн Г.И. Массовое сознание и социальный протест в условиях современного капитализма / Г.И. Вайнштейн. – М.: Наука, 1990. – 312 с.
4. Etzioni A. The evolution and revolution the drama of realtime complementarity edmund f. Byrne / A. Etzioni. – Access mode: <http://liberalarts.iupui.edu/philosophy/uploads/>
5. Насимова Г.О. Политические протесты в современном обществе [Текст] / Насимова Г.О., Сейсебаева Р.Б // Вестник КазНУ. – 2013. – № 3. – С. 95-102.
6. Rosenberger S. Political Protestin Asylum and Deportation. An Introduction / S. Rosenberger. – Access mode: https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/978-3-319-74696-8_1.pdf
7. В Австрии прошли массовые протесты против нового правительства [Электронный ресурс] // Корреспондент. – Режим доступа: <https://korrespondent.net/world/3928343-v-avstryy-proshly-massovye-protesty-protyv-novoho-pravytelstva>
8. Букуев Н.М. Политический протест в современной общественно-политической жизни Кыргызской Республики: дис. ... канд. полит. наук: 23.00.02. – Бишкек, 2018. – 177 с.

НУО МІЖ СУСПІЛЬСТВОМ ТА «ГРАНТОДАВЦЯМИ»: В ПОШУКАХ КОНСТИТУЮЧОЇ СТОРОНИ

Частину явищ з практики функціонування політичних інститутів в пострадянських країнах можна назвати демократичними симуляціями. В переважній більшості вони існують в безвісності, хоча в деяких випадках їх визначають за допомогою влучних журналістських штампів, наприклад «грантоїди» чи «вибори без вибору». Безвісність обумовлена їх природою, вони прагнуть приховати своє існування за ширмою показної демократичності, вони симулюють саме з метою – бути невпізнаним. Свою власну природу і принципи існування вони усіяко намагаються приховати, оскільки вона суперечить їх легітимацийній легенді і може підірвати їх правомочність. Їх можна назвати демократичними симуляціями, оскільки вони є за своєю формою, за походженням - демократичними, проте зміст їх вихолощено, і їх діяльність не відповідає проголошуваним ними ж принципам. За фасадом демократичних інститутів є поширеними специфічні інституційні уявлення та специфічні норми діяльності.

Прикладом демократичних симуляцій можна вважати, за певних умов, і неурядові організації. Їх існування вважають доцільним і важливим, оскільки вони виконують певні суспільно важливі функції – артикуляції та трансляції інтересів громадян, захист їх прав і т.д. Відтак неурядова організація є «знаряддям в руках суспільства», вона працює саме для суспільства і на суспільство. Але часто організація про це забуває. Чому так відбувається?

Суспільство є конституюючою стороною неурядової організації, воно надає їй сенс, воно надає їй кошти, тим чи іншим шляхом (пожертви, внески та ін.) та ресурси робочої сили у вигляді праці волонтерів і воно ж оцінює її діяльність. Коли це дійсно відбувається так, а так і повинно бути, то загрози забути - заради кого ведеться діяльність, для організації немає. Але все частіше з'являються посередники між суспільством і неурядовими організаціями. І такими посередниками між суспільством та неурядовими організаціями виступають зазвичай фонди та державні органи, які виступають фінансовими донорами для НУО і відбирають серед них тих, хто є, на їхню думку, гідними фінансування.

Відбір якогось числа організацій, які гідні отримувати субсидію, відбір проєктів, які заслуговують забезпечення грантами - прямі ознаки конкуренції між НУО. Дійсно, конкуренція, певний елемент ринку, в середовищі НУО є неодмінною складовою, адже вона необхідна для забезпечення їх ефективності, для «гарантування ... організаціям умов нормального розвитку. Конкуренція змушує до організаційних змін, пристосування до умов, які є динамічними та змінними. Конкуренція на рівні третього сектора - це, в тому числі, і значно більша палітра послуг для їх одержувачів (адже більшість НДО постає для того, щоб надавати певні послуги окре-

мій групі людей)» [1, 7]. Дуже важливим є питання заради чого, а відтак і заради кого точиться ця конкуренція.

Кожна НУО в своїй статутній діяльності, хай це буде боротьба за права жінок, турбота про найменш захищені верстви чи поширення якогось вчення, переслідує і певний конкурентний момент. НУО адвокатського типу змагаються за залучення волонтерів та увагу суспільства, яка веде до збільшення пожертв з боку приватних доброчинців, та збільшення фінансування з боку донорських агенцій, об'єднання за права жінок змагаються за залучення нових членів до своїх рядів, яке веде до збільшення авторитету організації, та збільшення коштів які отримує організація з членських внесків і так далі. Але тут є присутнім і певний небезпечний момент.

Поява проміжної ланки між суспільством та неурядовими організаціями є загалом явищем позитивним і веде до підвищення ефективності їх діяльності і до оптимізації їх фінансування. Але має це і негативний аспект, який донори неурядових організацій та інфраструктурні НУО мають враховувати. Це веде до втрати організаціями зв'язку зі своїм середовищем, з тими, хто користується їх послугами, з суспільством. Оскільки фонди та державні установи і органи фінансують неурядові організації, то вони виявляються їх замовниками і оцінниками їх діяльності, їх конституюючою стороною, а неурядові організації перетворюються на їх клієнтуру і ведуть конкурентну боротьбу вже за увагу та підтримку не зі сторони суспільства, а зі сторони фондів та державних установ і органів. Відтак втрачається незалежність НУО, яку давала їм підтримка зі сторони суспільства, і втрачається зв'язок НУО зі своїм середовищем. Організація замикає свою увагу саме на своїх донорах. І тоді організація втрачає свій статус елементу громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Конечни О. Міт неринковості третього сектора // Громадські ініціативи. - 2001. - №3. - С.7 – 8.

О.В. Григор'єв

Одеський національний університет імені І.І. Мечнікова

СИМПТОМИ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕКОНСОЛІДАЦІЇ РУМУНІЇ

В період соціалізму Румунія мала найбільш замкнуту й авторитарну політичну систему в межах Центрально-Східної Європи (ЦСЕ). Ця система була повалена найшвидше (близько 10 годин) та найкровопролитніше (понад 1100 людей полеглих і понад 3300 поранених). Це не була одна з «оксамитових» революцій, характерних ЦСЕ. Відмінністю Румунії було й те, що демонтаж соціалізму та перехід до демократії взяла на себе ліва політична сила – ідеологічної альтернативи, здатної трансформувати суспільство та державу, в Румунії тоді не було, громадянське суспільство було відсутнє. Комуністи (наприклад, президент Й. Ілієску) залишилися на деякий час при владі, про-

довжуючи авторитарно діяти щодо опозиції. Правління здавалося б наступних реформаторів (наприклад, президента Е. Константінеску) лише призвело до втрати довіри до демократичних політичних сил через корумпованість.

Відтак, внутрішні умови в Румунії на момент початку демократизації були менш сприятливі, ніж в інших країнах ЦСЄ. Лише від 2000 р. намітився деякий прогрес у переході до стандартів ліберальної демократії. Розуміння переваг можливого членства в ЄС, а також сильний міжнародний тиск на країну пришвидшували на початку 2000-х рр. внутрішні інституційні реформи. Але загалом Румунія увиразнювала типові на той час проблеми посткомуністичних країн: державу поглинув великий бізнес, виборці мали низьку громадянську компетенцію та інтерес до політики, корупція набула системного характеру. Наслідком інституційних та інших проблем стало те, що Румунія змогла приєднатися до ЄС лише у 2007 р., хоча процес її інтеграції розпочався одночасно з країнами, які були інтегровані у 2004 р.

Після прийняття до ЄС реформи в Румунії сповільнилися, що найперше проявилось в питаннях судочинства та корупції. Від 2007 року політична воля до проведення внутрішньої інституційної реформи є непослідовною. Частішають оцінки Румунії як новітньої автократії, в якій лідери перетворюють демократичні механізми на інструменти антидемократичного гноблення. Демократичне «нездужання» Румунії пов'язують найперше з корупцією керівного класу.

У політологічному дискурсі Румунію визначають як державу з середньою якістю посткомуністичного переходу. Зокрема, румунська дослідниця Л.-Є. Сібінеску характеризує Румунію як неліберальну делегативну демократію; в країні, на її думку, відбувається демократична деkonsolidація [4, с. 156]. Американський учений В. Ганєв, характеризуючи нинішню румунську політичну еліту, застосовує авторський конструкт – «концепція хуліганства після вступу» [3, с. 27]. Мова про неочікувану співвідносно зобов'язань, покладених членством у ЄС, поведінку еліти, яка призвела до загострення корупції, загрози непорушності принципу верховенства права тощо.

Українська політолог В. Бурдяк робить висновок, що й після здобуття членства в НАТО та ЄС, «у Румунії ще наявні ознаки тоталітаризму, хоч значно ослаблені», існує напівkonsolidована демократія, яка поєднує авторитарні, тоталітарні, демократичні складові [1, с. 87].

Наведені критичні оцінки дослідників відповідні останнім міжнародним замірам рівня демократії в Румунії, зокрема:

–за оцінками 2018 р. «Freedom House» [7], Румунія віднесена до напівkonsolidованих демократій. У порівнянні з попереднім звітом (2017 р.) рівень демократичного прогресу погіршився. Попри активізацію громадського сектора, відзначено тривожний підйом неліберального дискурсу. Вищі політики з керівної коаліції, а також пов'язані з ними медіа, все частіше вдаються до ксенофобської та антизахідної риторики; наявні проблеми взаємин між лідерами керівної партії «PSD» та іноземними інвесторами, громадсько-політичними діячами. У парламенті існує широка підтримка антиліберальної політики;

– за індексом 2018 р. Economist Intelligence Unit Румунія від часу вступу до ЄС має найнижчий індекс демократії серед країн ЄС. Країна зайняла 66-е місце у світовому рейтингу рівня розвитку демократії (2007 р. – 64-е, 2015 – 59-е, 2007 – 56-е місце). Погіршення оцінки рівня громадянських свобод в Румунії за останній рік зумовлене посяганням влади на незалежність судової системи та суперечливим звільненням очільниці Національного антикорупційного директорату Л. Кевеші;

– звіт «Різновиди демократії» (V-Dem) 2018 р. демонструє сильну деградацію демократії в Румунії за 2016–2018 роки найперше в частині посягання уряду на верховенство права й особисті свободи.

Відтак актуалізувалося питання: чи приєднається Румунія до націоналістичного, консервативного та євроскептичного східного блоку, чи збереже свою проєвропейську перспективу? [2] Кейс Румунії демонструє, що формально демократичний ландшафт приховує тривожні ознаки прихованих антидемократичних настроїв та інституційних механізмів. Членство Румунії в ЄС, НАТО та інших інституціях не стало гарантією поступального утвердження засад ліберальної демократії.

Наростання крихкості румунської демократії пов'язуємо з результатами виборів парламентських виборів 2016 р., коли румунські соціал-демократи (партія «PSD», лідер –Л. Драгня) істотно зміцнили свої позиції. В ході цієї виборчої кампанії «PSD» інтенсивно експлуатувала наративи, схожі до тих, які просувалися в Угорщині та Польщі. Через судове звинувачення в корупції Л. Драгня не міг обійняти посаду глави уряду, але це дало старт кампанії, спрямованій на формальне «очищення» його репутації шляхом послаблення антикорупційного законодавства. Л. Драгню можна порівняти з Я. Качинським, позаяк обидва, не будучи прем'єр-міністрами, а лідерами партій, фактично неформально керують країнами.

Протести останніх років (анти«PSD»-мітинги) демонструють висхідну здатність румунів мобілізуватися у відповідь на антидемократичні урядові рішення. Помітно, що румунські протести радикалізуються; вулична мобілізація стає дедалі важливішою рушійною силою румунської політики. Після силового розгону протестувальників (Будапешт, 10.08.2018 р.) в політологічному дискурсі Румунію ще виразніше позиціонують як «демократію в облозі», а керівну партію «PSD» – як клептократичну мафію [6].

Деконсолідація румунської демократії проявляється й у постійній напрузі між інститутами глави держави та глави уряду. Наприклад, у 2018–2019 років увиразнена низка розбіжностей між президентом К. Йоханнісом і прем'єр-міністром В. Денчіле. К. Йоханніс є послідовним прихильником ліберальної демократії, в той час як В. Денчіле виражає позицію партії «PSD» та Л. Драгні. Міжінституційні конфлікти, відсутність атмосфери консенсусу стосувалися найперше внесених керівною коаліцією поправок до кримінального законодавства, а також звільнення керівника Національної антикорупційної дирекції Л. Кевеші.

Нині Румунія відступає від боротьби з корупцією, реформує законодавство в напрямку послаблення незалежності судової влади, а відтак починає рух тим же неліберальним шляхом, як Польща та Угорщина. Надвеликою залишається роль неформальних деструктивних інститутів на вищих

шаблях румунської політики, в румунській політиці увиразнені «ляльководи». Сьогодні сильним є ризик того, що Румунію може «накрити нова авторитарна хвиля» [5, с. 15].

Нині президент Румунії К. Йоханніс є тією інституцією, яка у спілці з громадянським суспільством та міжнародними інституціями частково здатен стримувати урядові ініціативи, які підривають демократичні цінності. Але на сьогодні сценарій румунської демократії невизначний: якщо позиція Л. Драґні домінуватиме, то Румунія має перспективу піти шляхом Угорщини та Польщі.

Протистояння між прихильниками та противниками неформальної інституціоналізації політики Румунії має затяжний характер. Хоч нині Румунію не можна віднести до країн, де уже сформована неліберальна демократія, але низка ознак вказує на ймовірну перспективу подальшого поглиблення дефектів демократії, а також сприятливий ґрунт для популізму та мови ненависті в майбутньому. Запобігти цьому може демократичне громадянське суспільство.

Список використаних джерел

1. Бурдяк В. Трансформація політичного режиму в Румунії: труднощі початку переходу до демократії / В. Бурдяк // Прикарпатський вісник НТШ. Думка. – 2016. – № 3 (35). – С. 87-105.

2. Craciun C. Romania's Second Democratic Transition. – Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung, 2017.

3. Ganev V. Post-Accession Hooliganism: Democratic Governance in Romania and Bulgaria after 2007 / V. Ganev // East European Politics and Societies. – 2013. – № 27. – С. 26-44.

4. Sibinescu L.-E. Democracy after Accession: Deconsolidation and the EU's Domestic Impact in Central and Eastern Europe. – Helsinki: University of Helsinki, 2018.

5. Stan M. August 10 – evidence of violence, abuse and human rights violations by the riot police. Report. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.declic.ro/uploads/Raport-10-august-EN-2.pdf>

6. Stan M., Tismaneanu V. Democracy under siege in Romania. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.politico.eu/article/protest-piata-victoriei-bucharest-democracy-under-siege-in-romania/>

7. Ștefan, L., Ioniță S., Pârnu S. Nations in Transit Ratings and Averaged Scores. Romania. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://freedomhouse.org/sites/default/files/NiT2018_Romania.pdf

Науковий керівник: С.М. Наумкіна, доктор політичних наук, професор

АНТИКОРУПЦІЙНА ПРОТИДІЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ДОСВІД ПОСТКОМУНІСТИЧНИХ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Центрально-Східна Європа (ЦСЕ) тривалий час була територією змагань могутніх держав; тут сходилися інтереси різних імперій. Кілька століть спершу війни в Європі, а пізніше – радянський контроль прямо чи опосередковано спрямовувалися саме на встановлення впливу над цими теренами. Вже три десятиліття новітні країни ЦСЕ більш чи менш успішно долають наслідки довготривалого гноблення. В одних із них цей процес був рішучим, ефективним, в інших – досі відбувається затяжний процес ліквідації спадку тоталітаризму на рівнях державного й суспільного устроїв, свідомості населення, його політико-правової культури.

Важливу роль у демократизації країн регіону відіграють молоді національні громадянські суспільства. Одним із викликів, перед яким стоять як державні інститути країн ЦСЕ, так і національні громадянські суспільства, є корупція. Вона більшою чи меншою мірою характерна кожній з країн ЦСЕ, а за роки демократичного транзиту вже накопичено певний досвід антикорупції.

За умов демократичного вектора розвитку суб'єктне коло учасників антикорупції сьогодні не звужене до інститутів держави, а залучає й інших акторів, зокрема громадянське суспільство. З позицій методології неінституціоналізму громадянське суспільство є неформальним конструктивним інститутом, а корупція – неформальним деструктивним. Утворюється модель, в якій взаємодіє більш чи менш активний конструктивний інститут (громадянське суспільство) з більш чи менш руйнівним деструктивним інститутом (корупцією). Форми такого співіснування напряму uzалежнені як від міри корумпованості певної країни, так і від активності, добросовісності суб'єктів громадянського суспільства. Адже тиск, контроль громадськості, яка втілює засади транспарентної політики, мінімізує корупційні практики. Громадянський активізм має потенціал запобігати усляким формам недобросовісності. Досвід багатьох країн є прикладом, як організована спільнота може протидіяти корупції. Натомість інертність, байдужість акторів громадянського суспільства сприяє безкарності корупції, росту корупційного прагматизму, тінізації політики аж до корупційного «захоплення держави» зацікавленими політико-економічними акторами.

Навіть країнам зі сильними традиціями громадянського активізму не вдається уповні організувати антикорупцію, яка б цілковито забезпечила спільноту від непрозорої політики, непотизму, конфлікту інтересів тощо. Але досвід низки країн з-поза меж регіону ЦСЕ засвідчує: максимальна підзвітність політиків, перманентний контроль громадськості, ак-

тивна позиція «третього сектора» щодо формування культури антикорупції мінімізує корупційні ризики.

Методологічну основу нашого дослідження становить найперше історичний неінституціоналізм і політична компаративістика. І громадянське суспільство, і корупція розглянуті як неформальні політичні інститути конструктивного і деструктивного типу, відповідно. Відтак, аналіз базується на розкритті міжінституційного протистояння; факт наявності міжінституційного конфлікту розглядається аргументом на користь досягнення національним громадянським суспільством певного рівня зрілості задля протидії інституту корупції. Компаративний метод уможливив з'ясування нами особливостей протидії корупції національними громадянськими суспільствами, зіставлення обраних національними акторами громадської антикорупції стратегій.

Національні громадянські суспільства країн ЦСЄ поки що не напружували такого широкого спектра ініціатив, як розвинені демократії. Проте уже після трьох десятиліть демократизації їх досвід надає емпіричний матеріал для зіставлення успіхів і невдач, перепон і сприяння з боку формальних інститутів в окремо взятих країнах, оцінки якості мережевих антикорупційних взаємодій тощо.

На наше переконання, рівень громадської антикорупції в окремо взятій країні ЦСЄ узалежнений від традицій громадського активізму. В одних країнах (наприклад, Польщі) навіть у період радянської підконтрольності накопичувався корпоративний соціальний капітал завдяки колективним протестним взаємодіям. В інших країнах (наприклад, Болгарії) досвід громадських мережевих взаємодій почав набуватися лише віднедавна. Те, що країни ЦСЄ тривалий час перебували під контролем різних імперій, істотно позначилося на нинішній політико-правовій культурі населення, укоріненості традицій громадського активізму, рівні корупційного прагматизму тощо. На параметри громадської антикорупції впливає, наскільки громадяни позбулися чи законсервували риси патріархальної та підданської політичної культури. Кейси країн ЦСЄ демонструють: 1) історичний спадок дуже стійкий і впливає на посттоталітарну трансформацію, зокрема щодо мінімізації корупції; 2) в одних країнах ЦСЄ корупція каталізувала громадський активізм (Румунія, Словаччина), в інших – її актуалізація витіснилась соціально-економічними вимогами (Болгарія, Молдова, Хорватія).

Високий рівень корупції засвідчує інституційну слабкість національного громадянського суспільства в певній країні ЦСЄ. Натомість активізація антикорупційних ініціатив «третього сектора», посилення громадського контролю слугує ефективною перепорою корупційним практикам. Політичні процеси у країнах ЦСЄ доводять наявність кореляції між показниками розвитку національного громадянського суспільства та укоріненістю корупційних практик в цих країнах. Для зменшення корупції в будь-якій країні недостатня наявність розвиненого громадянського суспільства та належного інституційного підґрунтя протидії корупції. Найважливіше – налагодити транспарентну співпрацю влади та громадськості на ґрунті їх спільного антикорупційного інтересу.

Кейси країн ЦСЄ засвідчують: чимало ініціатив влади щодо антикорупційної співпраці з громадянським суспільством мають фасадний характер, спрямований виключно на «належне» звітування перед надавачами макрофінансових допомог для країн. Бачимо, що громадянські суспільства країн ЦСЄ нині стоять перед низкою викликів у антикорупції. Вони зумовлені нестійкістю демократичних традицій публічного врядування, існуванням політичних сил, зацікавлених в антидемократичному відкати. Спільними проблемами досліджуваних національних громадянських суспільств визначаємо: слабкість мережевих взаємодій; фінансову нестійкість і, як результат, узалежненість значної частини антикорупційних ініціатив від надавачів грантів; проблеми довіри між акторами «третього сектора» тощо.

Аналіз рівня розвитку громадянських суспільств і рівня корупції в країнах Вишеградської групи дозволив визначити національні особливості громадської антикорупції: а) попри сформованість у громадськості Польщі антикорупційних цінностей, громадянське суспільство тут не є активним актором антикорупції співвідносно обсягу корупції в країні та її росту останніми роками. Хоч помітними є антикорупційні ініціативи польських НУО, тема корупції закцентована слабо; б) в умовах топ-корупції та корупційного прагматизму чехів, національне громадянське суспільство активно лобіює антикорупційні ініціативи. Чехія є прикладом того, що без акторів громадянського суспільства в країні фактично унеможливився б публічний антикорупційний дискурс; в) у Словаччині корупція останніми роками не зростає, але є стагнація антикорупції. В цій ситуації словацький «третій сектор» став активним актором: від 2012 р. проходять антикорупційні протести, найбільші були антиурядовими (уряд Р. Фіцо, 2017 р.) і зумовлені вбивством журналіста-розслідувача Я. Куцяка (2018 р.); г) за фактичного «захоплення держави» в Угорщині, громадська антикорупція недостатня. Моніторинг протестів фіксує лише два підйоми антикорупційних виступів (2014, 2015 рр.); незначними є моніторингові, законопроектні та інші антикорупційні ініціативи. Приклад Угорщини показує, як громадянське суспільство, котре стрімко розвивалося у 1990-х рр., в останнє десятиліття узалежнилося від держави та поступово вимушено віддалилося від громадських потреб та інтересів.

Приклади країн останніх розширень ЄС дозволяють запропонувати авторську оцінку ефективності громадської антикорупції в умовах нестійкості демократичних традицій публічного врядування: а) в Румунії корупція є каталізатором громадської активності. Громадська антикорупція була спричинена наміром вступу країни до ЄС (рухи за чесність у політиці 2004–2007 рр.). Найбільші антикорупційні протести відбулися у 2017–2018 рр.: проти пом'якшення антикорупційного законодавства, амністування корупціонерів, ліквідації політичної незалежності спеціального антикорупційного органу в судовій сфері та ін.; б) на стан болгарської громадської антикорупції впливають збережені патріархальні та підданські риси політичної культури населення. Хоч протидія корупції почалася від взяття курсу на євроінтеграцію (1997 р.), але в болгарській політиці нині впливові актори не зацікавлені в антикорупції. Корупційні викриття часто нівелюється подальшою

байдужістю як влади, так і болгарської громадськості. Антикорупційні протести 2013 і 2018 рр. показали: болгарське громадянське суспільство – слабкий антикорупційний гравець, а корупційний прагматизм болгар сприяє укоріненості корупції як моделі поведінки; в) у Хорватії гостро відчувається патерналізм, побутовий корупційний прагматизм, висока недовіра громадян «третьому сектору», що визначає якість громадської антикорупції. Після прийняття до ЄС Хорватія не демонструє справжню політичну волю до антикорупції; антикорупційний прогрес сповільнився. Антикорупційні протести хорватів слабо виражені; найпомітнішими були соціальні виступи 2011 р. із вимогами соціально-політичних реформ з акцентом на корупції. Незахищеними є викривачі корупції.

Науковий керівник: С.М. Наумкіна, доктор політичних наук, професор

А.В. Сімонян
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Дала, м. Северодонецьк

РАДИ ГОЛІВ ГРОМАДСЬКИХ РАД ПРИ ВИКОНАВЧІЙ ВЛАДІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Актуальність роботи зумовлена відсутністю у науковому дискурсі будь-яких ґрунтовних досліджень Ради голів громадських рад при органах виконавчої влади. Така низька зацікавленість цим консультативно-дорадчим органом зумовлена тим, що орган був створений у 2012 році, Постановою Кабінету Міністрів України від 20 червня 2012 р. № 658 «Про утворення Ради голів громадських рад при органах виконавчої влади» та функціонував всього два роки. Тим не менш, такі ради як інститути громадянського суспільства, припинивши свою діяльність зменшують вплив на державну політику.

Відповідно до законодавства, Рада голів громадських рад при органах виконавчої влади – це тимчасовий консультативно-дорадчий орган Кабінету Міністрів України, утвореним з метою налагодження взаємодії між Кабінетом Міністрів України та громадськими радами при міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади [4].

Така Рада голів Громадських рад мала стати органом, який зібрав би пул експертів, голів відповідних громадських рад при центральних органах державної влади для отримання пропозицій з питань формування та реалізації державної політики для забезпечення відкритості та прозорості діяльності органів.

Виявлено, що прототипом цього органу можна вважати створений 28 липня 2011 року консультативно-дорадчий орган, який визнавався Меморандумом про створення координаційної ради голів громадських рад при органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування. Тоді були закладені такі цілі: виробляти спільну позицію щодо актуальних питань соціально-економічної політики; представляти спільну позицію через участь у формуванні та реалізації політики на рівні облдержадміністрації,

райдержадміністрацій та міськвиконкомів; обмінюватися досвідом та кращими практиками щодо організації конструктивної взаємодії з органами влади [1].

Доведено, що передумовою утворення та становлення цього органу стало: з одного боку, підвищення інтересу громадськості до громадських рад та впливу інститутів громадянського суспільства на формування державної політики; з іншого боку, намагання державних органів легалізувати в очах громадськості рішення Кабінету Міністрів України через рішення органу, який є нічим іншим як інститутом громадянського суспільства.

Однак, офіційно у вищезгаданій Постанові, що регулює діяльність даного органу закладена інша мета створення даного органу, яка полягає у налагодженні взаємодії між Кабінетом Міністрів України та громадськими радами, утвореними при міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київській та Севастопольській міських державних адміністраціях [4].

Функції даного органу обмежені, вони лише проводять консультації, вносять пропозиції щодо вдосконалення актів законодавства з питань участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики, забезпечують відкритість та прозорість діяльності органів; проводять зустрічі Прем'єр-міністра України, інших членів Кабінету Міністрів України з головами громадських рад при міністерствах і т.п.

Констатуємо, що Рада голів громадських рад пропрацювала недовго, а саме 2 роки. З 2014 року Постанова Кабінету Міністрів України від 20 червня 2012 р. № 658 «Про утворення Ради голів громадських рад при органах виконавчої влади» не виконувалася. Секретаріат Кабінету Міністрів не виконував свої зобов'язання та перестав ініціювати засідання Ради [2].

Спроба реанімувати діяльність Ради у листопаді 2018 року не мала успіху. 8 листопада 2018 року було проведено засідання ініціативної групи, на якій були присутні 6 голів громадських рад, вони призначили дату проведення першого засідання громадської ради, на яку запросили голів громадських рад при центральних органах державної влади, а також членів цих рад [3]. А вже 16 листопада 2018 року після брифінгу в Українському кризовому медіа-центрі, після визначення проблеми припинення функціонування Ради голів громадських рад, мало відбутися перше засідання Ради [2]. Як наслідок засідання не відбулося через недотримання процедур, зокрема:

1. Відсутність кворуму. На засіданні мали бути присутні: Заступник Керівника Секретаріату Кабінету Міністрів України, голова Ради; Перший заступник Міністра юстиції; Перший заступник Голови Нацдержслужби; Перший заступник Голови Держкомтелерадіо; голови громадських рад при міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади; заступник директора Департаменту інформації та комунікацій з громадськістю Секретаріату Кабінету Міністрів України, секретар Ради.

2. Порушення процедури скликання на засідання Ради голів громадських рад. Відповідно до Постанови, що регулює її діяльність, Головою ради є заступник Керівника Секретаріату Кабінету Міністрів України, Урядовий уповноважений з питань реалізації Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» та сприяння розвитку громадянського суспільства й саме він головує

під час проведення засідань та інших заходів Ради. Однак, під час засідання його не було [2].

Таким чином, ми прийшли до висновку, що для укріплення інститутів громадянського суспільства варто зберегти «паростки» демократичних інституцій, які могли б позитивно вплинути на процес формування та реалізації державної політики України.

Рішенням проблеми припинення функціонування громадських рад може стати, по-перше, внесення пункту про перезапуск Ради голів громадських рад до Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2020 рік, на виконання Указу Президента України від 26 лютого 2016 року № 68 «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні», по-друге, ініціювання головами громадських рад проведення першого засідання даної ради та звернення до Кабінету Міністрів України з відповідною вимогою.

Список використаних джерел

1. Меморандум про створення Координаційної ради голів громадських рад при органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування Полтавської області [Електронний ресурс] // Полтавська ОДА. – 2011. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.adm-pl.gov.ua/page/memorandum-pro-stvorennya-koordinaciyanoi-radi-goliv-gromadskih-rad-pri-organah-vikonavchoyi>.

2. Планують відновити функціонування Ради голів громадських рад при органах виконавчої влади – ініціативна група [Електронний ресурс] // Український кризовий медіа-центр. – 2018. – Режим доступу до ресурсу : <http://uacrisis.org/ua/69646-council-of-heads-of-public-councils>.

3. Протокол зібрання Ініціативної групи з організації та проведення засідання Ради голів громадських рад [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу : https://drive.google.com/file/d/1L7IqkgzN74yzj5vqKMXm1TwjLaI7bbsD/view?fbclid=IwAR3Wlvp3-g_GvNk9cbxxwt_BBzMb_WxKsbSPPkuZIW0tDqc2YwfbWiJpwQM.

4. Про утворення Ради голів громадських рад при органах виконавчої влади: постанова Кабінету Міністрів України від 20 червня 2012 р. № 658 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/658-2012-%D0%BF>

Науковий керівник: Г.С. Агафонова, кандидат політичних наук, доцент

С.В. Базільчук
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

МОРИС ДЮВЕРЖЕ: «РЕЖИМ БЕЗ ПАРТІЙ – ЦЕ РЕЖИМ БЕЗ ДЕМОКРАТІЇ»

У сучасному світі не можливо уявити функціонування демократії без одного з головних елементів політичної системи – політичних партій. Роль політичних партій набула великого значення у зв'язку з трансформаційними

процесами минулого десятиліття. В Україні були створені нові політичні партії, які взяли на себе відповідальність за політичне управління та поглиблення демократичних політичних процесів. Однак відсутність досвіду демократичного врядування призводять до політичних криз, які потребують негайного розв'язання.

Політична партія (від лат. *pars* – частина, група) – це політичний інститут, який об'єднує спільна мета, спільні інтереси та погляди. Як писав Бенжамен Констан – політичний діяч часів Французької революції в 1816 році: «Партія є спільність осіб, які публічно сповідують одну і ту ж політичну доктрину» [1]. Засновником та дослідником теорії про політичні партії є французький соціолог, політолог та юрист Моріс Дюверже (1917 – 2014 рр.). Своє вчення про політичні партії, сутність та їх функціонування класик виклав у своїй праці «Політичні партії» в другій половині ХХ ст.

Сучасна політична партія – це добровільне об'єднання людей на ідеологічному та організаційному ґрунті з метою завоювання, утримання та використання державної влади для реалізації інтересів певних соціальних груп. Головна тенденція світового розвитку полягає в русі до демократії як оптимальної форми організації суспільства, отже політичні партії відіграють велику роль у формуванні демократії як форми політичного правління, в якій управління державою організовується з допомогою народу.

Статті 36 і 37 Конституції України присвячені політичним партіям, зокрема, у статті 37 зазначено наступне: «Громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів... Політичні партії в Україні сприяють формуванню і вираженню політичної волі громадян, беруть участь у виборах. Членами політичних партій можуть бути лише громадяни України... Ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій. Політичні партії та громадські організації не можуть мати воєнізованих формувань. Не допускається створення і діяльність організаційних структур політичних партій в органах виконавчої та судової влади і виконавчих органах місцевого самоврядування, військових формуваннях, а також на державних підприємствах, у навчальних закладах та інших державних установах і організаціях...» [2].

Тож, політична партія та демократія не можуть існувати один без одного, адже суть партій полягає у взаємодії з народом, тобто представники партій отримують від народу свої потреби, а партії, у свою чергу, намагаються завоювати владу за допомогою народної підтримки та задовольнити потреби народу. ^{SEP}Задля цього й діють політичні партії, виконуючи свої зовнішні та внутрішні функції. До зовнішніх функцій партії відносимо політичну соціалізацію громадян, представництво інтересів громадян, відбір та рекрутування політичних лідерів та еліт, інституціоналізацію політичної участі громадян, організацію виборів до парламенту, розробку політичних програм розвитку суспільства. До внутрішніх функцій партії належать підтримка відносин партійної демократії, вибори керівництва, формування партійного бюджету тощо.

Звичайно, демократія потребує подальшого глибокого вивчення науковцями, але точно можна сказати, що цей термін є синонімом до таких слів як права та свободи людини, свого роду це така модель народовладдя. На нашу думку, ця сторона демократії є досить позитивною, бо як показує практика сучасної України, демократія не завжди досягає свого результату. Якщо ж говорити про демократію, то найкраще її можна описати фразою Вінстона Черчилля: демократія – не найкращий політичний устрій, але кращого людство ще не винайшло [3]. Отже, можна зазначити, що без партій існування демократії не можливе, так як вони мають прямий зв'язок між собою та зв'язані нитками політичного правління.

Список використаних джерел

1. Цит. за : Дюверже М. Политические партии / Морис Дюверже ; [пер. с франц. А. Зиминной]. — М. : Парадигма, 2000. — С. 17. — (Серия «Концепции»). — (Научное издание).
2. Конституція України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 16 черв. 2015 р.: (ОФЦ, ТЕКСТ). – К.: Паливода А. В., 2015. С.13-14.
3. Уинстон Черчилль: цитаты, остроты и афоризмы / Сост. и авт. введ. Д. Энрайт. – Пер. с англ. – Днепропетровск: Либри, 2008. – 192 с.

Науковий керівник: Г.П. Щедрова, доктор політичних наук, професор

А.А. Баршнікова
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

МОЛОДІЖНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Наявність розвинених молодіжних громадських організацій є однією із сходинок до високорозвиненого громадянського суспільства, що є невід'ємною частиною демократії.

Вже станом на 2007 рік на території України було нараховано 269 зареєстрованих молодіжних організацій різного типу, починаючи від районних та обласних і завершуючи міжнародними. Це означало лише те, що молодь вже тоді була готова брати участь у молодіжному русі і чекала законодавчої підтримки від держави. Та, незважаючи на те, що за чинним законодавством держава передбачає всебічну підтримку молодіжних громадських об'єднань, їх внутрішній розвиток доволі повільний. К. Захаренко, аналізуючи, «потужну» законодавчу підтримку існуючих на сьогодні молодіжних організацій, влучно зазначає, що перевага молодіжних об'єднань полягає в тому, що вони вирішують суспільні проблеми дешевше і значно краще за допомогою волонтерів [1, с. 32-33].

Існує «демографічна» проблема молодіжних організацій. Вона полягає у тому, що, нажаль, кількість учасників молодіжних організацій значно програє кількості молодих людей у нашій країні. Лише близько 5% молоді беруть участь у громадському русі. Це пов'язано, насамперед, із комунікаційною проблемою такого типу організацій, тобто більша частина

молоді навіть не знає про них. Та, окрім проблеми інформування молоді про актуальні заходи та програми, проблема того, що більша частина молоді не цікавиться громадським життям, є не менш вираженою. Передумова цієї проблеми, мабуть, полягає в тому, що не завжди той чи інший захід охоплює максимальну аудиторію. Тобто це залежить від ефективності роботи та її організації всередині такого об'єднання. Важливим є те, чи ця організація «приваблива» та наскільки важлива та чи інша програма, представлена тією молодіжною організацією; яку кількість людей охоплює та яку користь приносить для суспільства [2].

Також, досі є актуальною проблема фінансування молодіжних об'єднань, реалізації їх програм, заходів тощо. Згідно з Законом України «Про молодіжні та дитячі громадські організації», закріплена фінансова та матеріальна підтримка з боку держави та органів місцевого самоврядування. Але великим недоліком є бюрократичні механізми при отриманні коштів, які виділені на розвиток молодіжних громадських організацій [3].

На цей випадок, молодіжними організаціями була впроваджена технологія фандрайзингу, яка полягає у знаходженні матеріальної підтримки у спонсорів, забезпечення її необхідними ресурсами для реалізації програм та заходів. Це є водночас позитивною практикою для молоді, тому що одним із головних завдань, яке в наш час є дуже корисним: налагодження комунікацій, які у кінцевому результаті можуть допомогти у працевлаштуванні та у вирішенні інших нагальних проблем молоді. Фандрайзинг у молодіжних громадських організаціях – запорука успішного розвитку та функціонування, підвищення іміджу та однозначно може викликати лише довіру у суспільства.

Одним із способів фінансування проєктів, з появою реформи децентралізації, стає бюджет участі, де кожен мешканець міста має змогу впливати на прийняття рішень щодо витрат муніципального бюджету. Та знову ж, реалізація проєктів залежить від кількості проінформованих людей. Більш масштабні проєкти можуть реалізовуватися за допомогою грантів, отриманих з конкурсів стартапів.

Третину населення нашої країни становить молодь. Але більша частина молоді недостатньо поінформована щодо політичного життя країни та важливості її участі в ньому, незважаючи на те, що саме молодь є тією рушійною силою, яка бачить проблеми сучасності та актуальні шляхи їх вирішення. У зв'язку з сучасною ситуацією в Україні, у молоді з'являється стереотип, що їхня діяльність ніяким чином не зможе вплинути на прийняті рішення владою та на політику в цілому. Тому навіть кількість голосуючої молоді на виборах прирівнюється до тих 5% , яка бере участь у громадській діяльності. Як наслідок маємо те, що молодіжну політику вирішує електорат, який зацікавлений лише у задоволенні своїх базових потреб.

Тому одним із важливих завдань молодіжних організацій повинно бути залучення молоді до активної діяльності у політичному житті, створення програм, які можуть забезпечити максимальну політичну обізнаність.

Список використаних джерел

1. Захаренко К. В. Специфіка взаємодії державної влади та молодіжних організацій / К. В. Захаренко // Бористен. – 2010. – № 1. – С. 32–33.
2. Гуцалова М. В Сучасні молодіжні організації в Україні: тенденції, проблеми та механізми участі у політичних процесах / М.В. Гуцалова // Наукові праці. Політологія. – 2012. – Вип. 170. Том 182. – С. 111-115.
3. Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-14>

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук

Д.В. Дяченко
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

РОЛЬ ІНСТИТУТІВ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОГО ПРОСТОРУ

Однією з умов системного розуміння причинно-наслідкових зв'язків, що виникають в межах політичного простору, є конкретизація інституціональних чинників організації, структуризації та впорядкування політичного середовища. Аналіз взаємозв'язку інститутів та політичної сфери потребує від нас, на початковому етапі, концептуалізації ключових понять нашого дослідження – політичної спільноти, в межах якої відбуваються політичні процеси; власне інститутів, що продукують політичні процеси, визначають процес прийняття політичних рішень, встановлюють обмежувальні рамки на поведінку акторів політичного простору.

Під спільнотою, варто розуміти певну соціальну групу, що заснована на духовній єдності суб'єктів участі. Будь-яка спільнота виникає як результат групування індивідів довкола певних ідей, цінностей, за яким слідує відокремлення від інших груп, на основі дихотомії «свій-чужий» [6, с.94]. Колективна солідарність, що виникає внаслідок спільного сповідання певної ціннісної матриці, сприяє самозбереженню відповідної групи, яка не існує поза зовнішнім середовищем, яке, в свою чергу, включає інші соціальні групи (спільноти). Англійське слово «community», що застосовувалося, як правило в соціології та антропології, описує населення, що перебуває на просторі обмежених територіях: етнокультурні та етно-релігійні групи з вираженою колективною ідентичністю. Актуалізація політичної складової поняття «community» відбулася у 90-х рр. ЧЧ ст., у зв'язку із дослідженнями громадянського суспільства [6, с. 95]. Формування політичної спільноти, у більшій мірі, відбувається за тими ж принципами (ієрархічність, інституційність, групова солідарність, ідентичність) [6, с. 95], що і спільнот іншого порядку. У той же час, оскільки політична спільнота, є надспільнотою, в межах якої формуються інші соціальні групи, процес її формування є значно складнішим, у процесуальному, структурному та організаційному вимірі.

На думку К.Шмітта, ключовим критерієм виявлення політичної спільноти, є вища ступінь поєднання чи розділення («асоціації \ дисасоціації).

До ознак, що підпадають під даний критерій, можна віднести просторову локалізацію (замкнутість), публічність, нав'язування (відносини підпорядкування) [6, с. 95-96]. Дані критерії є взаємопов'язаними, оскільки реалізація публічних благ та ієрархізація владних відносин, здійснюється, в межах політичного простору. Ще одним, критерієм, що характеризує політичну спільноту є інституціоналізованість. Не можна не звернути увагу на той факт, що інститути існують навіть в найбільш архаїчних політичних утвореннях: кордони, вожді, старійшини. Підтримка функціонування архаїчних політичних спільнот ґрунтується на метафізичних аспектах (релігійних, міфологічних аспектах), що забезпечують колективну солідарність. Формування духовної спільноти, в межах складної політичної спільноти, можливе, за допомогою конституції, розвинених, спеціалізованих інститутів та держави [6, с. 96]. Політичні спільноти, що мають високий рівень внутрішньої організації та диференціації, відповідно потребують ефективного інституційного дизайну.

У політичній науці сформувалася істотна кількість підходів до визначення, суті та ролі інститутів. Формально-юридичний підхід визначав у якості інститутів формальні нормативні та організаційні структури: конституція, законодавчі, виконавчі, судові органи, політичні партії [2, с. 129]. Подібне визначення інститутів сформувалося в результаті ототожнення політичної науки на початку ХХ ст. із державознавством [5, с. 146-147]. Все ж, із накопиченням емпіричних знань, запозиченням наукового інструментарію із соціології, економіки, акценти у розумінні інститутів суттєво змістилися.

Д. Норт, описує інститути, як обмеження, що накладаються на взаємовідносини між суб'єктами, в рамках соціальної системи. Дані обмеження включають як формальні утворення (конституція, нормативні акти) так і неформальні механізми, виражені в суспільних традиціях, обмеженнях в економіці [3, с. 4]. Системний погляд на роль інститутів, у впорядкуванні політичного простору, потребує комплексного підходу.

Розкриваючи організаційний потенціал політичних інститутів, з позицій «старого інституціоналізму», варто зазначити, що їх роль, у процесі впорядкування політичного простору має адміністративний, юридично-правовий характер: відображення життя суспільства; макро-агрегування наслідків соціальної дії; процес прийняття та втілення політичних рішень; розподіл статусів та ресурсів між індивідами групами соціальної системи; функціональний потенціал інститутів, у процесі досягнення структурної рівноваги [4, с. 146-147]. Роль інститутів, контекстуально, полягає у підтримці відносно «статичного» політичного процесу, орієнтованого на забезпечення базових потреб громадян: безпека, відносний добробут, стабільність. Забезпечення подібної «статичності» як раз здійснюється шляхом реалізації владних повноважень спеціалізованими державними структурами, персоналізованими, офіційними суб'єктами політичного життя. Політичний простір уявляється, як система «державо-суспільство», в якому держава, конститує будь-які процеси. Такий підхід виключає наявність зворотного зв'язку між владою та суспільством та нівелює роль неформалізованих (у даному випадку – позаінституційних акторів політичного життя). Втім, деякі вчені наголошують, що в якості інституціональних феноменів, варто розгля-

дати, неформалізованих гравців, організації та правила гри, які визначаються як рівноправні політичні інститути. Сукупність політичних інститутів, як феноменів політичної реальності, структурно відзначається гетерогенністю, оскільки може включати навіть позасистемні (але не анти-системні) політичні організації [1, с. 7]. Дане положення, розширює питому вагу змінних (інститутів), у вимірі впорядкування політичного простору, на що звертають уваги сучасні дослідники. Не дивлячись на відмінність інтерпретації витоків інституціональних змін, різні течії інституціоналізму сходяться в наступному положенні: інститути спрямовують, скеровують, структурують та обмежують поведінку суб'єктів політичного життя [2, с. 131]. При цьому інститути знаходяться у постійній динаміці, через еволюцію соціальної, технологічної та інформаційної сфери, набуваючи фрагментального характеру.

Розвиток інституціональних політичних досліджень, сприяв виникненню таких понять, як «інституційне середовище», «інституційна угода» та «інституційна практика». Перше поняття охоплює сукупність формальних та неформальних правил, санкцій, обмежень та процедур, в соціальній, економічній, політичній та нормативній сфері, і, таким чином є синонімічним «політичному встановленню» [4, с. 143-144]. Політична організація суспільства, за такого визначення, уявляється як специфічний простір протікання політичних процесів, що залежать від інституційних механізмів та процедур. Друге положення («інституційна угода») характеризує політичне утворення, в межах якого індивіди та групи здійснюють домовленості з приводу правил гри і додаткових обмежень [4, с. 144]. Дане положення, може розглядатися як у формальній так і неформальній площині.

Суть впливу інститутів на політичне середовище, полягає не тільки, в обмежувальному характері їх дії, стосовно індивідів та соціальних груп, але і навпаки – функціонування обмежувальних практик, в значній мірі залежить від діяльності акторів політики. Такими чином, варто говорити про взаємовплив політичного простору та інституційної системи [2, с. 132]. З одного боку інститути формують простір для реалізації політичних процесів. З іншого актори політичного життя у процесі еволюції соціальної системи, можуть пропонувати нові регулятивні та обмежувальні практики.

Список використаних джерел

1. Баштанник О. В. Особливості інституціональної системи політики як структуруючої основи простору її реалізації / О. В. Баштанник // Грані. - 2015. - № 12(1). - С. 6-12.
2. Колодій А. Неоінституціоналізм та його пізнавальні можливості в політичних дослідженнях / А. Колодій // Вісник Львівського ун-ту. - Сер. Філософсько-політологічні студії. - 2010. - Вип. 1. - С. 60-69.
3. Норт Д. Пять тезисов об институциональных изменениях [Электронный ресурс] : пер. с англ. / Д. Норт. - Режим доступа : <http://old.research.by/pdf/1999n4r01.pdf>
4. Патрушев С.В. Институциональная политология в российской перспективе [Текст] / С.В. Патрушев // Политическая концептология. - 2011. - № 4. - С. 142-148.

5. Патрушев С.В. Институционализм в политической науке: этапы, течения, идеи, проблемы / С.В. Патрушев // Политическая наука. – 2001. – № 2. – С. 146–186.

6. Панов П. В. Политическое сообщество: конструирование и институционализация. – Полис. Политические исследования. 2007. – № 1. – С. 94–103.

Науковий керівник: А.О. Перфільєва, кандидат політичних наук, доцент

М.К. Заруднєв
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ТЕНДЕНЦІЯ ДО ВИКОРИСТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО РЕСУРСУ НА ВИБОРАХ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Проблематика вільних, чесних, змагальних і публічних виборів є нагальною і гострою проблемою в сучасному українському суспільстві. Використання адміністративного ресурсу під час виборів становиться тенденцією, яка закріпилась за кандидатами на президентських та парламентських виборах та має суспільну потребу щодо запобігання цьому негативному явищу в сучасній українській політиці. Адміністративний ресурс — це можливість використання політичними силами, партіями і кандидатами на виборах їх політичного становища або зв'язків з урядовими установами з метою впливу на результати виборів. «Його наявність чи відсутність можна вважати одним із головних індикаторів ступеня демократичності будь-якої країни» [1].

Уперше технології «адміністративного ресурсу» було вжито в президентській виборчій кампанії 1999 р. та на референдумі 16 квітня 2000 р., сааме під час цих політичних процесів було надано поштовх щодо застосування даного ресурсу в Україні. Ця проблема не є новою, вона має глибокі корені, які сягають в радянське минуле, де адміністративний ресурс завжди використовувався. В українську політичну практику він дійшов у дещо зміненому виді. Як не дивно, вибори в 1990 і 1994 рр. були найдемократичніми в українській історії, що зумовлено поступовою демократизацією політичних інститутів та процесів і намаганням відходу влади від тоталітарної моделі управління. Вже в 1998 р. почали застосовувати адміністративний ресурс, але його ефективність як вирішального фактора на парламентських виборах не була доведена на практиці. Народно-демократична партія, яку в той час очолював Прем'єр-міністр України В. Пустовойтенко, набрала 5 відсотків голосів.

Більш широкого масштабу адміністративний ресурс набув на президентських виборах у 1999 році. Характеризувалось це формуванням виборчих комісій не шляхом депутатського контролю, а впливом органів виконавчої влади. Попри відсутність суттєвих альтернатив кандидату в Президенти України Л. Кучмі та легітимності зі сторони громадян на той час, використання ресурсу не було визнано обов'язковим. Інтерес у використанні

ресурсу був, більшою мірою, у місцевих посадовців, які шляхом вищезгаданих діймали на меті показати свою відданість Л. Кучмі.

Піком використання адміністративного ресурсу на президентських виборах став 2004 рік. Кандидат у Президенти України В. Янукович використовував ресурс у власних інтересах, маючи авторитет у влади. У той час почали поширюватись перешкоджання опозиційним кандидатам у веденні передвиборної кампанії, незаконне збирання підписів виборців, тиск на опозиційні ЗМІ, масові фальсифікації результатів виборів. Для фальсифікації використовували дільничні, територіальні виборчі комісії та Центральну виборчу комісію. Результатом фальсифікації другого туру голосування стала «Помаранчева революція». Суд визнав призначення В. Януковича на пост Президента України незаконним та оголосив третій тур виборів: “Судом встановлено, що при проведенні голосування не дотримувалися вимоги щодо заборони участі у передвиборній агітації органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, мало місце їх незаконне втручання у виборчий процес” [5]. За результатами третього туру голосування перемогу у виборах отримав В. Ющенко. Перед прийдешнім голосуванням Верховна Рада України прийняла Закон “Про особливості застосування Закону України «Про вибори Президента України». Кількість відкріпних талонів було зменшено з 4 до 0,5 %, а саму процедуру голосування за відкріпними талонами було взято під суворий контроль. Формування виборчих комісій та їх керівного складу здійснювали на паритетній основі (50 на 50 %). Після цього ці вибори були визнані одними з найдемократичних та вільних по свободі волевиявлення [4].

Вибори Президента України 31 березня 2019 року, вірогідно, можуть продовжити тенденцію використання адміністративного ресурсу. Наразі багато політичних експертів спостерігають намагання штабів ангажувати громадян у партії з метою майбутніх фальсифікацій результатів виборів. Такими фальсифікаціями можуть бути підміна бюлетенів, заміна урн для голосування та інше. Також фальсифікації можуть бути на ґрунті наявності великої кількості зареєстрованих кандидатів (понад 40 осіб). Така кількість кандидатів зумовлена бажанням розмістити якомога більше технічних кандидатів, від яких, наприклад, потрібне місце в дільничній виборчій комісії, що дасть змогу мати на місцях із 20 членів комісії, скажімо, 18 не офіційних представників однієї із партій та можливість фальсифікації результатів виборів [6].

Отже, проведений нами аналіз дає можливість виявити певні тенденції щодо використання адміністративного ресурсу на президентських виборах в Україні. Способами запобігання фальсифікаціям повинні стати спостерігачі на виборчих дільницях, які проводять фото- та відеофіксацію, занесення даних членів комісії, які порушили законодавство та порядок видачі бюлетенів у рапорт для подальшої передачі їх до суду. Іншим способом запобігання фальсифікаціям може стати велика явка громадян на вибори. Завдяки цьому більшість бюлетенів, виданих на голосування, буде використана, що не дасть можливості членам комісій провести заміну бюлетенів на чисті.

Список використаних джерел

1. Грабовська С., Сकोчилиас Л., та ін. Адміністративний ресурс у виборчій кампанії та способи його нейтралізації. – Львів, Центр політичних досліджень ЛНУ ім. І. Франка, 2005. – 160 с.

2. Про внесення змін до Закону України «Про вибори Президента України»: Закон України від 18.03.2004 р. № 1630-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, N 20-21, ст. 291.

3. Про внесення змін до Закону України “Про вибори народних депутатів України”: Закон України від 07.07.2005 р. № 2777-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, N 51-52, ст. 265.

4. Про внесення зміни до Закону України «Про особливості застосування Закону України «Про вибори Президента України» при повторному голосуванні 26 грудня 2004 року». : Закон України від 14.12.2004 р. № 2228-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, N 4, ст.102.

5. Збірник рішень судів за результатами розгляду скарг та заяв суб’єктів виборчого процесу на виборах Президента України 2004 року / Редкол.: Я. В. Давидович (голова редакційної колегії); М. І. Мельник (заступник голови редакційної колегії); М. І. Ставнійчук та ін. — К.: Атіка, 2005. — 936 с.

6. Центральна виборча комісія [Електронний ресурс]: / –Електрон. дані. – ТОВ ”НВП “Медиарент”; ТОВ “НВП “Проком” [2019]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vp2019/WP001>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 21.02.2019.

Науковий керівник: Г.П. Щедрова, доктор політичних наук, професор

О.С. Коптєв
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

GR-МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ДІЙОВИЙ МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ВЛАДИ З НАСЕЛЕННЯМ

На сьогоднішній день розвиток взаємодії державних органів із населенням є одним з пріоритетних напрямів діяльності публічної влади в Україні. Адже з розгортанням реформи децентралізації, яка вважається однією з найуспішніших в Україні, у мешканців усіх регіонів з’явилася можливість активніше брати участь у житті власного регіону. Насамперед, це стосується доцільного використання коштів міського та обласного бюджетів, а також виділення коштів та грантів на реалізацію соціально важливих ініціатив.

На мою думку, в цьому аспекті вкрай важливо виокремити основні напрямки ефективної взаємодії влади та населення за допомогою GR-менеджменту з метою творення соціальної політики. Адже GR-менеджмент за своєю суттю виступає комунікативним фактором між суспільством та публічною владою. В основі методології GR-менеджменту стоять принципи взаємності співробітництва, координації та субсидарності соціальної відповідальності. Характерним для такої діяльності є її різноманітність та динаміка, а також вплив політичного курсу, який проводиться в країні. На

базі цього, можна зробити першочерговий висновок, щодо ефективності GR-менеджменту у творенні соціальної політики, адже GR як багатofункціональна технологія публічної комунікації зацікавлених груп із органами державної влади виступає тонким інструментом «зворотного зв'язку», що дозволяє доносити до влади певні запити, ефективно їх позиціонувати в публічній площині та забезпечувати баланс інтересів при прийнятті політичних рішень. Саме цим і визначається набір компетенцій фахівців у сфері GR-менеджменту, здатних володіти особливими технологіями та вибудовувати ефективні комунікації груп інтересів із органами влади з метою перетворення їх запитів у політичні рішення.

Серед основних функцій, які повинен виконувати фахівець з GR, можна виділити: формування позитивного іміджу компанії в урядових колах; вирішення всіх виникаючих питань з державними урядовими установами; налагодження взаємовідносин з основними держорганами; вирішення всіх судових питань; вирішення питань, пов'язаних із виходом компанії на нові ринки. Серед GR-менеджерів нерідко зустрічаються колишні державні службовці таполітики або успішні топ-менеджери чи власники бізнесу. Останні часто виконують функцію GR-менеджменту безпосередньо самі, однак поширеною і доволі успішною є практика залучення GR-групи у складі юристів, андеррайтерів, фахівців з державного управління та інших [1].

Потрібно зазначити, що нині в Україні не існує чіткої моделі взаємовідносин органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства. Однак досвід взаємовідносин влади і суспільства в інших країнах з урахуванням їх історичних традицій, менталітету, законодавства та української сучасності може бути застосований і в нашій державі. Розглядаючи моделі взаємовідносин органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства, запропоновані Н. Розенблум, можна припустити, що для України оптимальним буде поєднання «демократичного» та «виборчого» громадянського суспільства, яке характеризується політичною участю громадян та наявністю опозиційних до владних структур об'єднань, що сприяє підвищенню економічної ефективності і загальному добробуту [2]. Такий вид ведення справ притаманний розвинутих європейським державам, як-то Польща, Чехія, Німеччина та інші. У цих країнах активні прошарки населення відіграють важливу роль в розвитку власного регіону. Завдяки комунікації із представниками влади у містах та областях проводяться різноманітні заходи, спрямовані на задоволення потреб більшості населення. Як правило, діяльність органів влади супроводжується підтримкою та контролем представників громадських організацій, котрі за допомогою GR-менеджменту можуть брати активну участь у вирішенні нагальних питань. Серед найпоширеніших форм комунікації можна виділити: зустрічі, громадські слухання, запити, пропозиції та інше. За такої моделі, усі отримують те, що їм потрібно. Влада має активні групи населення, котрі чітко відображають настрої городян, самі ж активісти відстоюють права всіх категорій населення, здійснюють контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування, а також приймають участь у різноманітних заходах.

Список використаних джерел

1. Гербеда С. Government Relations: Примирні процедури як спосіб цивілізованого лобіювання [Електронний ресурс] / С. Гербеда – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2015-4/doc/1/02.pdf>
2. Розенблом Н. Громадянські суспільства: лібералізм і моральні впливи плюралізму / Н. Розенблом // Культурологічний часопис «І»: Громадське суспільство. – 2011. – №21. – С. 6–29.

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук

Д.В. Лісний
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОЛІТИЧНИЙ ПОПУЛІЗМ В УКРАЇНІ

Початок 90-х років ХХ ст. став важливим історичним етапом для кожного громадянина України. Перехід від тоталітарного до демократичного режиму дав поштовх до створення нових політичних партій, об'єднань, спілок. Перед новообраною владою постало питання про побудову нової політичної системи суспільства. В той же час, низький рівень політичної культури суспільства, а також невміння політиків відповідати за свої дії, призвели до складної політичної та економічної ситуації. На основі кризи як основного підґрунтя популізму, новоутворені політичні партії та політики апелюють до широких мас, пропонуючи їм швидке вирішення гострих соціальних проблем. Тобто, можна зазначити, що популізм — це політика, підтримувана більшою частиною населення, яка схильна до маніпулятора (популіста) задля задоволення своїх проблем, які можуть бути й не вирішеними.

М. Мінаков, доцент Національного університету «Києво-Могилянська академія», вважає: «У політичній науці ми зазвичай називаємо популізмом особливу логіку політичної дії, яка заснована на своєрідній грі у піддавки між лідером і виборцями, на униканні розумних програм, планів, аргументів, побудована на обіцянках, невиконанні цих обіцянок, гра на емоціях, а не на розумі. Власне кажучи, це і є популізм — уникання справжньої дії»[1].

Популістом найчастіше є харизматична особа, «яка перш за все виступає не за свою мету — публічна влада, а за інтереси або настрої народу, його переживання», що, безсумнівно, є для нього схемою отримання влади. Відзначимо, якщо популіст отримує владні повноваження і при цьому є авторитарно або радикально налаштованим суб'єктом, то при демократичному режимі це може призвести до позбавлення прав та свобод громадян. Популізм використовує пов'язані з демагогією чинники, такі як-от: обіцянки, запевнення, схилення на свій бік тощо. Сучасне значення демагогії означає «маніпулювання для досягнення цілей.» Вчені вважають, що популізм — це лише складова демагогії. Але в нашому випадку, популізм виступає як менш негативний інструмент боротьби за публічну владу, а демагогія має більш широке розуміння і зустрічається у різних сферах життя людини. Сучасна політична боротьба не обходиться без популізму, ним користуються як правляча еліта для утримання своєї влади, так і опозиція для отримання

політичного впливу. Можна виділити декілька характерних рис політика-популіста: достатній рівень ораторського мистецтва; запевнення у зниженні комунальних тарифів для громадян та збільшенні зарплат бюджетникам; проголошення намірів націоналізувати великі підприємства та інше.

На нашу думку, яскравим прикладом популізму в сьогodнішній українській політиці є діяльність народного депутата України, лідера Радикальної Партії Олега Ляшка та кандидата у Президенти України 2019 року О. Ляшка. Лідер політичної партії образом «простого юнака» привертає до себе увагу, відіграє роль борця за свободу бідних громадян. Саме його називають королем популізму. Можна сказати, що сформований таким чином образ політика привертає багато уваги, тим самим, збільшуючи інтерес до своєї персони.

Цікавою особливістю українського популізму є й те, що діюча влада в силу своєї безвідповідальності за помилки та обіцянки, які не вдалося виконати, звикла приписувати їх попередній владі. Політолог Олеся Яхно вважає, що учасники політичної боротьби готові спрощувати складні проблеми та давати нездійснені обіцянки. Втім, на її думку, арсенал популістських практик не вичерпано: «Дуже часто бачимо у Верховній Раді України такий феномен, який, мені здається, притаманний саме пострадянським країнам: коли вноситься якась частина законопроектів, мета яких не в тому, щоб законопроект був реально ухвалений, а просто в тому, щоб на цьому вибудовувати свою політичну спекулятивну позицію чи завалити реально існуючі законопроекти» [2].

Отже, можна зробити висновок, що політичний популізм є невід'ємним інструментом політичної сили у сучасному суспільстві, він пропонує просте і швидке вирішення гострих проблем. Це один із небагатьох ефективних інструментів політичної боротьби. Вплив цього феномену слід розглядати з точки зору позитивного або негативного впливу та кінцевого результату. Для подолання популізму необхідно залучати громадян до політичних процесів, формувати політичну культуру демократичного зразка. В умовах народження публічної політики, слід змінити роботу засобів масової інформації шляхом створення нового контенту для розвитку критичного мислення та політичної обізнаності громадян.

Список використаних джерел

1. Кузнецова І. Популізм в українській політиці [Електронний ресурс] // Інна Кузнецова // Радіо Свобода. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/2126311.html>.

2. Чи є політичний популізм загрозою національній безпеці? [Електронний ресурс] // Радіо Свобода. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/28692426.html>.

Науковий керівник: Г.П. Щедрова, доктор політичних наук, професор

ВІРТУАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ УЧАСТІ ГРОМАДЯН: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ

Трансформація політичного середовища потребує значної перебудови системи політичної комунікації, яка підвищує роль Інтернету в оптимізації комунікативної взаємодії інформаційного суспільства. У той же час традиційні політичні видання призначені для нечисленної аудиторії, в той час як для зовнішніх комунікативних процесів потрібен принципово новий тип політичної комунікації. Нинішній електорат забезпечений інформаційним продуктом в достатній кількості і тому не готовий сприймати інформаційні продукти, які є перенасичені політикою і є політично заангажованими на користь певних сил. Тому продуцентам інформаційного продукту потрібно шукати більш вигідний варіант підвищення його ефективності серед різних електоральних груп.

Соціальні зрушення світового значення, такі, як «Арабська весна», акція «Захопи Волл-стріт», український Євромайдан, були напряму обумовлені можливостями Інтернету, адже готувалися й організовувалися за посередництва ресурсів блогосфери та комунікаційних мереж. Саме вони стали базовим механізмом здійснення протестної діяльності. Це відрізняє події в Україні 2013–2014 рр. від Помаранчевої революції 2004 р., котра відбувалася здебільшого за посередництва телебачення, оскільки Інтернет тоді ще не був достатнього поширення в нашій країні [1, с. 193].

Українська дослідниця В. Волинець зазначає, що під віртуальною реальністю розуміють нову технологію безконтактної інформаційної інтеракції, що реалізується за допомогою комплексних мультимедіа-операційних середовищ та створює ілюзію безпосередньої участі й присутності в реальному часі в стереоскопічно представленому «екранному світі» [2, с. 37].

Інтернет та соціальні мережі уможливають створення «віртуальних» партій, створених на невідомих для старої політичної системи принципах членства, які в цілому будуть здатні швидко реагувати на зміни позицій своїх членів по найважливіших проблемах і таким чином сприяти адекватній репрезентації інтересів тих чи інших зацікавлених груп у політичних процесах. Крім того, вони можуть допомогти виробити пропозиції та рішення, які визрівають у суспільстві, а також віднайти найактуальніші проблеми, що вимагають нагального врегулювання. Т.О. Горецька слушно зауважує, що політичні партії у 2018 р. зробили ставку на таргетингову рекламу [3, с. 296]. Прикладом такої кампанії є дії В. Зеленського, кандидата на посаду Президента України. Його кампанія розрахована здебільшого на креативних молодих людей, які користуються гаджетами.

Занурення в потік політичної інформації, нерідко суперечливої та провокаційної за змістом, спричинює «вислизання» інформаційних повідомлень, у зв'язку з чим актуалізується проблема відбору інформації, розташування її в певній логічній послідовності. Вибірчий процес в епо-

ху інформаційного суспільства поступово змінює як форму, так і зміст. Якщо раніше так званий зворотний зв'язок виявлявся вже після оголошення результатів виборів, то наразі реакція комуні канта може суттєво впливати на хід виборчої кампанії. Принципи діалогового зв'язку створюють принципово нові можливості для активної участі в політико-інформаційному обміні. Асимілюючись із живим безпосереднім спілкуванням (або наслідуючи його), претендуючи на довіру, інтернет-комунікації насичують інформаційне поле значним обсягом потрібної і непотрібної (іноді відверто рекламної) інформації. Так, політтехнологи, аналітики, які працюють в інтересах певної партії чи діяча, отримують необхідну інформацію про потреби, думки та вимоги виборців, а тому мають можливість швидко відреагувати на зміни ситуації в політичному просторі, що часто означає й маніпуляцію громадською думкою [4, с. 122].

Серед основних пріоритетів державної політики в інформаційній сфері визначено: законодавче врегулювання механізму виявлення, фіксації, блокування та видалення з інформаційного простору держави, зокрема з українського сегмента мережі Інтернет, інформації, яка загрожує життю, здоров'ю громадян України, пропагує війну, національну та релігійну ворожнечу, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом або порушення територіальної цілісності України, загрожує державному суверенітету; пропагує комуністичний та/або націонал-соціалістичний (нацистський) тоталітарні режими та їхню символіку [5, с. 137].

Отже, політична участь громадян дедалі більше переходить у віртуальну площину. Відтак, політичні діячі активно використовують інтернет-ресурси для залучення електорату. Крім того, зміни торкаються й нормативно-правових актів, що регулюють дану діяльність.

Список використаних джерел

1. Михайлова О.Ю. Блогосфера як історичне джерело: до постановки проблеми / О.Ю. Михайлова // Український історичний журнал. – 2014. – №5. – С. 191-197.
2. Волинець В. О. Віртуальна реальність: поняття та сутність / В. О. Волинець // Питання культурології. – 2014. – Вип. 30. – С. 35–41.
3. Горецька Т.О. Інтернет-технології у електоральних кампаніях: вітчизняних та зарубіжний досвід / Т.О. Горецька // Соціально-гуманітарні науки та сучасні виклики. Матеріали III Всеукраїнської наукової конференції. 25-26 травня 2018 р., м. Дніпро. Частина I. / Наук. ред. О.Ю.Висоцький. – Дніпро: СПД «Охотнік», 2018. – С. 295-296.
4. Михальчук С.О. Інноваційний характер впливу Інтернет-комунікацій на політичні процесисучасності / С.О. Михальчук // Грані. – 2015. – № 1 (117). – С. 119-124.
5. Солдатенко О. Інформаційний простір у мережі Інтернет: правове регулювання та контроль / О. Солдатенко // Підприємництво, господарство і право. – 2018. – № 5. – С. 134-140.

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук

АМБІВАЛЕНТНА СУТНІСТЬ ДЕМОКРАТИЧНОГО ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ

У сучасному світі нараховується 195 незалежних держав; 9 держав з невизначеним статусом; 38 залежних територій; 3 території з особливим статусом, обумовленим в міжнародних угодах; 16 територій, що не мають постійного населення; 22 території держав, що вважаються їх невід'ємною частиною, але відносяться до іншої частини світу та 2 території, що оспорожуються кількома державами [1]. Серед них 167 за формою політичного режиму – демократичні.

«Що» і «Чому» демократія?

Демократія – організація та функціонування державної влади на засадах визнання народу джерелом державної влади, що передбачає забезпечення прав громадян і участь народу в управлінні державою. Це поняття походить від грецьких слів «демос», що означає «народ», і «кратос» – «влада». Отже, під демократією варто розуміти спосіб правління, який залежить від волі народу.

Найважливішою засадою демократії є проведення загальних рівних і вільних виборів [2]. Формально – вірно, проте чи дійсно формальність відповідає сучасним реаліям?

Якщо спиратися на той факт, що демократія забезпечує чесні і доступні для усіх вибори, то він уже є амбівалентним. Суперечливість полягає у тому, що кандидатами на виборні посади стають впливові люди зі значними політичним або економічним капіталом. У пересічного громадянина, який не належить до політичної еліти, менше шансів на доступ по політичних змагань.

Сучасна демократія наголошує на демократичному виборі, але у чому полягає такий вибір, якщо практика показує, що на політичній арені залишається та ж сама номенклатурно-бюрократична еліта, а найбільш вагомим реформуванням списків була зміна прізвищ місцями. По-друге, пропонується мета – обрати найкращого. Народ робить вибір на основі того, що він знає, а точніше – вважає правильним. Але його думку формують ЗМІ. Таким чином, демократичний вибір обмежується певними рамками інституційної системи та політичними акторами. Звідси, воля народу – певний симулякр сучасної демократії, за винятком відповідальності за зроблений вибір. А по-третє, демократія надає право голосу людям з низькою політичною свідомістю, малою компетентністю, а тим більше виборцям з абсентеїстичними настроями.

Наступним суттєвим недоліком демократії є можливість спотворення демократичних інститутів, що провокують втрату довіри до них і авторитету влади загалом. Яскравим прикладом може слугувати політична корупція, що є однією із найсерйозніших проблем, котра зачіпає і норми соціальної справедливості. Представницькі органи, головне завдан-

ня яких досягнення загальнодержавного блага, стають місцем політичних торгів. Таким чином, політичні рішення можуть прийматися поза демократичними межами. Крім того, політична корупція вважається злочином проти державної влади, отже, таке спотворення підриває ще й правову систему.

Як тільки країна починає проводити відносно відкриті та незалежні вибори, лунають висновки про «становлення» її демократичною, проте чи є це кінцевою точкою? Будь-яка демократія включає більше, ніж просто вибори.

Окремо слід зупинитися на демократії і правах людей. Тому, основні ідеї демократії полягають у трьох ключових принципах, які презентують її такою престижною й привабливою: індивідуальна автономія, свобода та рівність. Ці принципи допомагають пояснити, чому саме демократія є найпоширенішою та найпопулярнішою.

Найбільшою проблемою усього людства є те, що кожен вважає справедливим мати однакову кількість шансів для встановлення загального порядку і норм життя. Зокрема, слід зупинитися на індивідуальній автономії: ідеї, яка говорить, що ніхто не повинен підкорятися правилам, які нав'язані іншими. Люди повинні мати можливість контролювати своє життя самостійно [3].

Важливо звернути увагу й на те, що результатом наведених демократичних ідей стала надмірна свобода, а це, у свою чергу, забезпечило наступне: легалізацію зброї і безкарність, еміграцію і труднощі з переселеннями, незалежні ЗМІ і спотворення правдивих фактів, децентралізацію влади і ріст корупції, науку без кордонів і атомне будівництво, свободу слова і булінг, вільний доступ до освіти і брак робочих місць, потужні технології і глобальні проблеми планети, приватну власність і соціальну нерівність, тощо.

Духовний занепад, егоїзм та прагматизм призводять до занепаду держави як загального блага, а демократія перетворюється в анархію.

Проте якщо довіряти легендарному політику У. Черчілю, то «Демократія – найгірша форма правління, однак, нічого кращого людство поки не вигадало».

Висновки. Обираючи демократію, ми керуємося принципом «найменшого зла» чи поки не усвідомили його межі?

Демократія – не панацея від усіх бід, необхідно позбутися від поверхневого сприйняття демократії, як ідеальної форми правління. Демократичні механізми теж мають велику кількість недолків і, тим паче, недосконало пристосовані до кризових ситуацій. Проблема полягає у недостатньому дослідженні, виявленні та вирішенні негативних сторін.

Список використаних джерел

1. Скільки країн у світі [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://merikator.org.ua/dovidnyk/skilky-krajin-u-sviti/>
2. Бакка Т. В. Громадянська освіта. Рівень стандарту [Текст]: Підручник. - Видавництво: Оріон, 2018. 240 с.

3. Компас: Посібник з освіти в області прав людини за участі молоді [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.coe.int/uk/web/compass/democracy>

Науковий керівник: С.М. Наумкіна, доктор політичних наук, професор

Т.О. Могілевцева
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ
«СОЛІДАРНІСТЬ – БЛОК ПЕТРА ПОРОШЕНКА»
ТА ВО «БАТЬКІВЩИНА»:
СПРОБА ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Політологічний енциклопедичний словник визначає політичну партію як «добровільне об'єднання людей, котрі прагнуть домогтися здійснення ідей, які вони поділяють, задоволення спільних інтересів; організована певним чином частина якоїсь соціальної верстви, класу, покликає висловлювати і захищати інтереси цієї спільності, домагатися їх дотримання і виконання, бути її політичним «голосом», «уособленням» окремих групових інтересів» [1].

Можна виділити певні критерії партії:

- 1) створений та діє в інтересах частини населення;
- 2) має загальнонаціональний характер;
- 3) базує свою участь у виборах у тому числі на чітко вираженому персонально-харизматичному факторі.

На даний час в Україні нараховується 353 зареєстрованих партій. В своїй статті хочу розглянути дві політичні партії: Блок Петра Порошенка «Солідарність» та ВО «Батьківщина».

Блок Петра Порошенка «Солідарність» – це політична партія, зареєстрована у 2005 році. Лідер партії – Юрій Луценко. Ідеологія партії: християнська демократія, ліберальний консерватизм та пан'європеїзм. Передвиборча програма акцентувала на оборонній галузі, боротьбі з корупцією, децентралізації. «Усвідомлюючи всю відповідальність та виклики часу, які постали перед Україною, ми вбачаємо своїм завданням розбудову суспільства, рушійною силою якого є ініціативні та готові до самоорганізації громадяни. Соціальною основою нашої партії є середній клас – люди, які покладаються на власні сили та ставлять перед собою цілі, осмислюючи власні цінності та ідеали». Слоган БПП звучить так: «Зберегти країну!» В кінці серпня того року президент України Петро Порошенко підписав закон, який вводить кримінальну відповідальність за незаконне перетинання державного кордону громадянами «країни-агресора» [3]. Згідно з документом, перетин кордону без дозволу буде каратися до трьох років позбавлення волі. Також Петро Порошенко пообіцяв школярам, що вони в майбутньому будуть жити в Україні, яка буде країною-членом ЄС. 3 вересня він зареєстрував в Верховній Раді законопроект про внесення змін до Конституції. Цим він закріпив плани до вступу в ЄС та НАТО. Це один важливий крок для збли-

ження з іноземними країнами – отримання у 2017 р. безвізового режиму з країнами Шенгенської зони. В листопаді 2018 р. в Україні діяв воєнний стан через події в Керченській протоці [2].

ВО «Батьківщина» – політична партія, спрямована на взаємну підтримку в суспільстві, створена 9 лютого 2001 року. Лідер партії – Юлія Тимошенко. Ідеологія партії: солідаризм, соціал-демократія, пан'європеїзм. Передвиборча програма зосереджується на зупинці безладу в економіці, протистоянню корупції та підтримці сучасної та потужної армії. «Ми йдемо на вибори, щоб вперше в історії незалежної України створити просвіропейську, демократичну конституційну більшість у Верховній Раді, де замість 300 запродавців будуть 300 спартанців, готових покласти всі свої сили для радикальних змін у країні». Слоган партії звучить так: «Не здавайтесь! Україна переможе!» Юлія Тимошенко була організатором і одним з лідерів Помаранчевої революції. 4 грудня 2018 р. відбулась зустріч Юлії Тимошенко з сенатором Томом Коттоном, під час якої вони обговорили нинішнє положення України, останні події в районі Керченського проливу та воєнного положення. Політики обмінялися думками стосовно конкретних дій, які могли б здійснити в найближчий час [4].

Кожна з партій проявила себе по-різному. Я вважаю, що ці партії порівнювати між собою логічно, але вони мають більше відмінного, ніж спільного. Адже фактичний лідер «Солідарності» – Президент України Петро Порошенко, тобто в нього більше можливостей як у лідера. Завдяки його зусиллям країна зробила великий крок у напрямку євроінтеграції. З іншої сторони, Ю. Тимошенко також має значний досвід як урядової, так і опозиційної діяльності.

Отже, розглядаючи ці дві партії, стає зрозумілим, що «Солідарність» буде в кращому стані, але не можна забувати про нинішнє положення країни та те, що лише малий відсоток громадян повністю підтримують Петра Порошенка (лише 6,7%) [5].

Список використаних джерел

1. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трошинського, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.
2. Блок Петра Порошенка «Солідарність». – Режим доступу: <http://solydarnist.org/?lang=ru>
3. Кримінальний кодекс України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
4. ВО «Батьківщина». – Режим доступу: <https://ba.org.ua/>
5. Довіра громадян України до суспільних інститутів // Центр Разумкова. – Режим доступу: http://razumkov.org.ua/uploads/socio/2018_06_press_release_ua.pdf

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук

РИТУАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИКИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПОЛІТИЧНОЇ ПРАКТИКИ

Наявність певних ритуалів у політиці не заперечується, але їх вивчення, як правило, не сприймається серйозно. Багато науковців просто оминають або ж не звертають увагу на певні політичні ритуали, котрі слугують однією з найважливіших складових життя сучасного суспільства.

За Г.І.Мусихініним, «політичні ритуали – це перформативні мовленнєві акти, котрі здійснюються учасниками тих чи інших церемоній на основі спільної віри в значимість слів, які говорять» [1, с. 98]. Треба розуміти, що ритуали не повинні перетворюватися на театральні вистави. Учасники певного ритуалу повинні відчувати себе безпосередньою частиною усього дійства, завдяки проголошенню відповідних ритуальних слів чи фраз.

Також існують й інші думки щодо «театральності» політичних ритуалів. Наприклад, Н.М. Хома вважає, що «політична дія у постмодерній реальності фрагментарна, провокативна, в її основі — гра» [2, с. 40]. Не можна не погодитися, що політичні ритуали все більше починають нагадувати театральне дійство, та що політика «розширює видовищну практику» [2, с. 41]. Усе це робиться навіть заради того, аби потрапити у випуск новин або надати розголосу події. Так М.Євреїнов висунув ідею театральності нашого життя та відстоював «театрокрацію» («домінування над нами театру»). Н.М. Хома виділяє декілька різновидів акціонізму (від англ. action – дія) – «мистецтво дії», у якому присутній жест, розіграна «вистава» або спровокована «подія»: гепенінг, інсталяція та перформанс [2, с. 41-44].

Також можна виділити регулярні ритуали (наприклад, свята) та нерегулярні (наприклад, коронація). На нашу думку, одним з найяскравіших політичних ритуалів, що перетворився на перформанс та відноситься до нерегулярних ритуалів ХХ століття можна вважати коронацію Єлизавети II, яка відбулася 2 червня 1953 року у Вестмінстерському абатстві. Попри складне фінансове становище на той час, була виділена захмарна сума грошей з державної скарбниці на прикрашення вулиць Лондона та саму процесію. Незважаючи на жахливі погодні умови, близько 3 мільйонів людей зібралися на вулицях, аби побачити святкову процесію. Усе відбувалося за чітким планом, проводилося фільмування не лише на вулицях Лондона, а й всередині абатства, аби закарбувати сам момент коронації. А завершилося все це святковим салютом над Темзою.

Перформанс (англ. performance – виконання, виступ, гра, вистава) – концептуальна форма «мистецтва дії», різновид акціонізму, який полягає у виконанні митцем певних, заздалегідь спланованих дій перед запрошеною публікою [2, с. 43]. Саме у цьому випадку будь-який учасник подій перетворюється на звичайного спостерігача – це і є характерною ознакою перформансу.

Прикладом регулярного ритуалу можна вважати День взяття Бастилії у Франції. Для французів цей день є найважливішим в історії. Кожне 14 липня проходить за чітко запланованим сценарієм і розпочинається з урочисто-

го параду на Єлисейських полях. Усе розпочинається рівно о 10.00, а після зустрічі біля Лувру з президентом уся військова техніка стає доступною для усіх охочих. Завершується цей пам'ятний день чудовим феєрверком біля Ейфелевої вежі.

Більшість політичних ритуалів не відносяться до якихось яскравих подій: інаугурація, коронація тощо, а складають частину рутинного політичного життя. Наприклад, політичними ритуалами можна вважати виступи політичних діячів, засідання парламенту тощо. Навіть сходження президента по трапу літака або ж будь-яка комунікація (контакт з будь-ким) теж є своєрідними політичними ритуалами.

Е. Касирер зазначав неподільність ритуалів з міфами та розглядав міф як епічну складову, а ритуал – драматичну складову одного цілого. Та писав, що ритуал – це «життєвий принцип» міфу. Міфи формують певним чином політичну ідентичність, допомагають досягнути політичну дійсність. За словами С.І. Ростецької, «політичні міфи у вигляді образів постачають нам необхідний рівень політичного знання про буденність і формують нашу ідентичність»[3, с. 122].

Можна зустріти багато висловів учених про те, що політика все більше театралізується і перетворюється на видовище. Дж. Мосс, американський історик, вважає, що політики трансформують будь-яку подію, акцію у виставу. Він це називає «новим політичним стилем».

Сьогодні робиться великий акцент на «забарвлення» політики, тим самим популяризуючи свої дії, створюючи чудовий привід для обговорення та заслугуючи на почесне місце у випуску новин. Н.М. Хома приводить наступні приклади «забарвлення»: «політичний акціонізм є невід'ємним атрибутом представників депутатського корпусу, політичних партій: епатажний О. Ляшко (знесення трактором незаконної огорожі, розгром кувалдою незаконного казино і под.), «Правий сектор» (здійснювана народна люстрація чиновників із використанням сміттєвих баків) і под.» [2, с. 46].

Політичні міфи та ритуали є своєрідними інструментами, що допомагають владі сформувати політичну свідомість громадян так, як їм вигідніше. Адже політична свідомість – це складне явище, яке відображає рівень представлень суспільства про політику та ставлення до неї. На нашу думку, одна з головних функцій політичної влади – допомогти сформувати політичну свідомість громадян, бо це може слугувати основним важелем впливу на народ.

Політична ідеологія, яку ще називають «ядром» політичної свідомості, є духовним інструментом політичної еліти. Саме влада розробляє ідеологічні напрямки, змінює та оновлює їх, тим самим привертаючи зацікавлених громадян у свій бік. Але «родзинка» формування політичної ідеології у тому, що влада зацікавлена, перш за все, задовольнити власні інтереси та потреби.

Отже, феномен виникнення та функціонування ритуалів політиці доволі цікавий і привертає до себе все більше уваги науковців. Важливим є те, що політична еліта все жвавіше починає переносити політичні ритуали та міфи у рутинне політичне життя, але це не повинно завадити формуванню «здорової» політичної свідомості. На нашу думку, що питання ритуалізації політики буде ставати дедалі актуальнішим та послугує об'єктом багатьох подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Мусихин Г.И. «Блеск и нищета» политических ритуалов / Г.И. Мусихин // Политика. – 2015. – №2(77). – С. 98-104.
2. Хома Н.М. Соціалізуючий вплив акціонізму: мистецько-політичний синтез в проєкції моделювання політичної поведінки / Н. М. Хома // Актуальні проблеми політики. – 2014. – Вип. 53. – С. 40-47.
3. Ростецька С.І. Роль символічної політики у формуванні локальної ідентичності / С.І. Ростецька // Політикус. – 2017. – №3. – С. 119-123.

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук

Л.О. Неделько
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОЛІТИЧНА СУБ'ЄКТНІСТЬ ПОЛА МАНАФОРТА

Якщо казати про відому людину, тісно пов'язану з політичною діяльністю, таким однозначно є американський політтехнолог Пол Манафорт. Його історія праці як політичного консультанта пов'язана й з Україною. Що ми знаємо про Пола Джона Манафорта-молодшого – передусім те, що це американський політтехнолог, лобіст, бізнесмен, юрист і політичний консультант з більш ніж 40-річним стажем.

Він народився 1 квітня 1949 р. в Нью-Брітені. Його родина походить з італійських імігрантів, які перебралися до США у 1919 р. Його батько Пол Джон Манафорт-старший під час Другої світової війни служив в інженерних військах у Європі, згодом заснував і став першим президентом організації «Молоді республіканці Нью-Брітена». Також його життя було пов'язане з політикою, він був тричі обраний мером Нью-Брітена з 1965 по 1971 роки. Дід Пола Манафорта, заснував «New Britain House Wrecking Company» - фірму по знесенню будинків у Нью-Брітені.

Здається, дивлячись на свого діда та батька, Пол Манафорт-молодший знав, що він повинен не звертати з того напрямку, яким йшов батько. Так і склалося, Пол Манафорт закінчив у 1971 р. Джорджтаунський університет, отримавши ступінь бакалавра з фаху «бізнес та адміністрування». А в 1974 р. закінчив Школу права Джорджтаунського університету, здобувши диплома доктора права.

Початок кар'єри Пола Манафорта відноситься до 1976 р.: тоді Манафорт значився у виборчому комітеті президента Джеральда Форда. Незважаючи на те, що Форд програв вибори, для Манафорта цей досвід та зв'язки допомогли відкрити успішну кар'єру політтехнолога. Також з 1977 по 1980 рр. він працював юристом у фірмі «Vorys, Sater, Seymour and Pease» у Вашингтоні. Паралельно, починаючи з 1978 р., Пол Манафорт стає координатором під час президентської кампанії Рональда Рейгана, а також заступником директора з політичних питань у Республіканському національному комітеті. На цій посаді він працював до 1980 р. Після обрання Рейгана у президенти в листопаді 1980 р. Манафорта було призначено на посаду заступника директора особистої канцелярії Президента в Білому домі. У наступному році його було висунуто до радів директорів «Корпорації при-

ватних закордонних інвестицій», державного агентства, яке спрямоване на підтримку американського бізнесу за кордоном.

До того ж, у Манафорта і його партнерів була й своя кампанія по бізнесу під назвою «Davis, Manafort and Freedman», в рамках якої вони брали активну участь у передвиборних перегонках країн третього світу, зокрема, в африканських країнах – Кенії, Анголі, Нігерії, Конго, Сомалі. У цей період Манафорт створив кампанію «Davis Manafort Partners», яка мала свої філії в США, Росії та Україні.

У 1996 році Манафорт працював у штабі суперника Білла Клінтона, 73-річного Боба Доула. Незважаючи на всі старання Манафорта, Боб Доул який виступив на виборах не погано, але президентом так і не став. Але кожен промах не змушував залишатися на місці Пола Манафорта й опускати руки, він знав, що за поразкою, буде перемога і ніколи в собі не сумнівався. Так і склалося з 2001-2009 рр. Роки правління президента Джорджа Буша-молодшого для Пола Манафорта стали золотим часом. Крім бізнесу, його вплив в Республіканській партії досить помітно зріс. Але в 2008 році його головний клієнт Джон Маккейн програв вибори Бараку Обамі.

На нашу думку, Манафорта можна вважати професіоналом у своїй сфері. Читаючи новини, ми розуміємо, яким компетентним професіоналом є Пол Манафорт, він дуже затребувана людина не тільки в сфері політики, бізнесу, але і як адвокат.

Тривалий час цей фахівець був радником Віктора Януковича (прем'єра, а згодом президента України). На виборах навесні 2006 р. Партія регіонів, завдяки Манафорту, виявилася фаворитом, отримавши 186 з 450 місць у Верховній Раді. Манафорт також керував виборчими кампаніями «регіоналів» і перед виборами в парламент в 2007 і 2012 роках, а також перед виборами президента України 2010 року, які виграв Віктор Янукович. За інформацією «The New York Times», вплив Манафорта в Україні був значним, а його політичні поради високо цінувались. Він навіть мав право голосу в прийнятті рішень про великі американські інвестиції в Україну. Також американська газета «The New York Times» цитувала, що у нього великі плани «розвивати демократію в Україні».

Пол Манафорт був керівником виборчої кампанії Д. Трампа. Політконсультант познайомився з майбутнім президентом через Роджера Стоуна, давнього знайомого Трампа і його радника. В команду Трампа, Манафорт увійшов у той момент, коли суперник Трампа сенатор Тед Круз ще сподівався перетягнути більшість делегатів на свою сторону. Але спільна робота тривала недовго, вже у серпні 2016 року у ЗМІ з'явилася інформація про те, що Манафорт з 2007 по 2012 рр. міг нелегально отримати від экс-президента України Віктора Януковича та його Партії регіонів \$12,7 млн незареєстрованих готівкою платежів. 19 серпня 2016 р. політтехнолог подав у відставку. Незважаючи на те, що Пол Манафорт більше не працює у Трампа, вони зберегли хороші стосунки, однак це не впливає на слідство, яке проводиться зараз стосовно Манафорта.

Крім американських і українських політиків, Манафорт працював з деякими відомими постатями світової політики з суперечливою репутацією, за що згодом піддавався критиці. Зокрема, ім'я Манафорта пов'язують з філіппінським диктатором Фердинандом Маркосом, лідером ангольських

повстанців Жонашем Савімбі, президентом Демократичної Республіки Конго Мобуту Сесе Секо та іншими.

На нашу думку, П. Манафорт є прикладом професіонала, який добре знає свою справу, незважаючи на певні порушення норм права та моралі. За його плечима дуже великий досвід, але не тільки досвід допоміг йому добитися такого великого статусу. Вміти консультувати стільки кандидатів в президенти – це говорить про його індивідуальний підхід, розум, вміння прекрасно поєднувати в собі кілька якостей професійної діяльності. Мати такий статус, коли кандидати з інших країн, готові платити великі кошти за консультацію, це і є показником, що Пол Манафорт є помітним діячем своєї справи. В даний час Манафорт знаходиться під домашнім арештом, і ми будемо слідкувати за подальшими подіями.

Список використаних джерел

1. Манафорт, Пол. Американский лоббист и политический консультант [Электронный ресурс] / Лига. – Режим доступа: <https://file.liga.net/persons/manafort-pol>

2. Дело Манафорта: чем запомнится суд над известным политтехнологом [Электронный ресурс] / BBC. – Режим доступа: <https://www.bbc.com/russian/features-45216270>

3. Manafort shared polling data on 2016 election with elusive Russian [Electronic source] / The Guardian. – Access mode: <https://www.theguardian.com/us-news/2019/jan/08/manafort-russian-poll-share-konstantin-kilimnik-trump-investigation-2016-election-latest>

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук

М.С. Олексієнко

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЛОБІЗМУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

У сучасному світі лобізм присутній майже в кожній представницькій демократії та є невід’ємною частиною реалізації групових інтересів у політиці. Явище лобізму може сприйматися суспільством і з позитивного боку, і з негативного, залежно від того, про яку державу йде мова. Звичай, механізм лобіювання сприймається негативно, адже в свідомості людей воно ототожнюється з підкупом депутатів або державних службовців, з корупційною діяльністю, наслідком чого часто є досягнення поставлених цілей та інтересів конкретних суб’єктів або груп осіб. Така характеристика притаманна й Україні, оскільки лобізм ще не інституціоналізованим. Звичайно, що розглядаючи лобізм як засіб функціонування демократичного процесу, він може виступати системою впливу груп інтересів на законодавчу діяльність органів влади. Така характеристика притаманна США, де попри розвиненому лобізму, система не зазнає корупційних

втручань, а влада має змогу представляти інтереси різних верств населення, певних фірм чи корпорацій.

Лобізм (від англ. lobby – кулуари) – діяльність соціальних груп, які відстоюють свої особливі політичні інтереси; групи тиску на органи законодавчої й виконавчої влади. Лобізм виник як специфічний інститут політичної системи США для впливу приватних та громадських організацій («груп диску») на процес ухвали рішень органами державної влади з питань внутрішньої і зовнішньої політики [1, с. 326].

Державний апарат можна назвати формальною владою, яка має право легітимно узаконювати рішення фактичної влади – тобто, більш впливових груп тиску, або груп інтересів. Групи тиску, або самі лобісти, взагалі не зацікавлені у формальній владі, але роль у політичній системі наділяє їх фактичною владою. Інститут лобізму, як і партії, або групи інтересів виникає тоді, коли відбувається стратифікація соціальних інтересів громадян та починається розширення влади на основі політичного плюралізму.

Застосування компаративного методу до аналізу інституту лобізму в США й Україні дозволяє співставити форми та ефективність цього явища в політичній системі. Так, у США, де лобізм є юридично визнаним, виділяють такі його форми, як-от: виступи в Конгресі, фінансування підготовки законопроектів та створення самих законопроектів та організацію пропаганди чи агітації «за» або «проти» певного рішення. Діяльність лобістів у США регламентована законами, хоча їх і небагато: одна поправка та два закони. Це забезпечує відкритість в роботі фахівців з лобіювання, які вважаються звичайними працівниками, мають свої обов'язки та привілеї, а головне – є платниками податків.

До того ж у США кращі вищі навчальні заклади здійснюють підготовку лобістів. А з набуттям чинності у 1995 році «Закону про відкритість лобіювання», вперше було зареєстровано на професійній основі 14,5 тисячі осіб, а вже за десять років їхня кількість склала 32890 осіб. Тож на кожного члена Конгресу припадає до 125 лобістів, які витрачають щорічно на лобіювання близько 3,3 млрд. долларів США [2, с. 10].

Щодо України, то лобізм і лобістська діяльність в нашій державі ще не врегульовані у правовій площині і мають тіньовий характер. Зазвичай формами лобізму є персональні зустрічі та переговори із впливовими особами, завуальований підкуп державних діячів, фінансування виборчих кампаній, виступи на засіданнях комітетів та комісіях Верховної Ради України. За роки незалежності було зроблено кілька спроб законодавчої ініціативи, але представлені законопроекти до сих пір не прийняті. Отже, можна зробити висновок, що парламент як єдиний орган законодавчої влади в Україні [3, с. 24] ще не зміг узаконити вже поширену лобістську діяльність, що призводить до зростання корупції, не сприяє вивільненню громадянського суспільства від надмірної регламентації державою, яка кожен раз намагається «придушити» його ініціативу. В подальшому реформуванні політичної системи суспільства важливо виробити цивілізовані форми взаємодії груп інтересів із владою, різноманітними державними структурами, розширити можливості публічної політики, що буде сприяти глибокому економічному реформуванню та зміцненню громадянського суспільства. На думку Г. Щедрової,

«Життя доводить, що питання про гарантування державою прав особи треба вирішувати з урахуванням загального блага і доцільності, але способи досягнення загального блага не повинні служити придушенню особи. Розвиток громадянського суспільства має бути не метою, а засобом для розвитку особи» [4, с. 145].

Список використаних джерел

1. Філософія політики: Короткий енцикл. словник / Авт.-упоряд.: Андрущенко В.П. та ін. – К.: Знання України, 2002. – 670 с.
2. Проблеми легітимації інституту лобювання в Україні та шляхи їх розв'язання: матеріали громадського обговорення, м. Київ, 12 жовтня 2009 року / За заг. ред. В. Федоренка. — К.: СПД Москаленко О.М., 2009. – 108 с.
3. Конституція України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 30 верес. 2016 р.: (ОФЦ. ТЕКСТ). – К.: Паливода А. В., 2016. –76 с.– (Законы України).
4. Щедрова Г. П. Громадянське суспільство та політична культура: теоретичний і прикладний аспекти. Монографія / Галина Петрівна Щедрова. – Луганськ : Вид-во «Елтон-2», 2009. – 308 с.

Науковий керівник: Г.П. Щедрова, доктор політичних наук, професор

К.В. Рожкова
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ: ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Розвиток цифрових технологій набув популярності на початку 21 століття. З'являється поняття «Індустріальна революція 4.0», яке використовується для характеристики глобальних процесів. Важливо наголосити на тому, що ці зміни стосуються всіх сфер життя суспільства, в тому числі й відносин між державою та громадянами, що змінює їх світогляд.

Вважається, що поняття «електронна демократія» вперше було використано у США, розповсюдившись потім по всьому світу. Метою її розвитку стало розширення, за допомогою електронних технологій, участі громадян у державно-управлінських процесах та прийнятті рішень.

В Україні розвиток електронної демократії розпочався в 2003 році, коли були прийняті закони «Про електронні документи та електронний документообіг», а також «Про електронний цифровий підпис». Поштовхом до розвитку е-демократії стало розширення доступу людей до інтернету та ІТ-сектору. У 2017 році Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію розвитку електронної демократії до 2020 року. Згідно концепції, до 2020 року має бути сформована нормативно-правова база для формування е-демократії. На даний момент українці можуть скористатися багатьма інструментами, а такі інструменти, як електронне голосування та цифровий паспорт, поки що не застосовуються в Україні. При цьому необхідно зазначити, що, починаю-

чи з 2015 року, за визнанням ООН Україна підвищує позиції у рейтингах розвитку цифрової демократії та нині займає 32-е місце [2].

Важливою для розвитку електронної демократії в Україні є наявність у органів державної влади та місцевого самоврядування веб-сайтів, які виконують функцію інформування суспільства про свою діяльність, спрощують доступ громадян до відкритих даних та адміністративних послуг. Так, варто підкреслити, що на сайті Верховної Ради України регулярно публікуються законодавчі акти після їх прийняття.

Електронні петиції стали найважливішим інструментом електронної демократії в Україні. Адміністрація Президента України стала першою установою, яка підтримала запровадження сервісу. З часом долучилися й інші установи, а зараз ми можемо побачити появу електронних петицій на всіх рівнях влади [2].

В основу українських баз даних були покладені естонські розробки, які успішно функціонують в Естонії протягом 17 років і мають назву X-Road. Основною метою таких баз даних є обмін інформацією між різними державними органами і фізичними та юридичними особами, які цього потребують. Завдяки Естонії, яка стала найпершою країною в світі, що запровадила такі види технологій, інші країни взяли приклад і така система вже успішно функціонує в багатьох країнах світу [1].

Зараз в Україні активно розвивається IT-баз даних, електронна документація та різні електронні кабінети та сервіси. Запровадження нових технологій відбувається в різних сферах діяльності. Але важливо розуміти, що зараз Україна знаходиться лише на першому етапі розвитку технологій такого типу. І те, наскільки впевнено і швидко вона буде рухатись в цьому напрямі, залежить від спільної роботи представників влади, громадянського суспільства та міжнародних експертів. А важливим показником таких впроваджень є позитивний вплив громадян на такі зміни.

Список використаних джерел

1. Зарубіжний досвід упровадження електронного урядування / авт. кол. : Т. Камінська, А. Камінський, М. Пасічник та ін.; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. С. А. Чукут. Київ, 2008. 200 с.

2. Щербак М. Електронна демократія в Україні : інструменти та методи : електронний ресурс. URL : <https://gurt.org.ua/articles/44096/> (дата звернення : 19.02.2019).

Науковий керівник: Г.В. Щолокова, кандидат політичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ТЕРОРИЗМУ

*«Демократичні нації повинні навчитися
перекривати терористам кисень, якого вони потребують»
(М. Тетчер)*

Термін «тероризм» походить від латинського слова *terror*, що означає страх. Тероризм – це суспільно небезпечні дії, використання або застосування мети, наприклад, політичної, за допомогою насильницьких дій або залякування з загрозою розправи. Тероризм – це, в першу чергу, політика. Проблема тероризму в сучасному світі – одна із найбільш актуальних. Ця проблема вимагає багатьох зусиль від великої кількості країн світу в її вирішенні. На мою думку, тероризм – це так званий «вірус» не тільки бідних країн, але і розвинених також. Жодна країна не застрахована від такої загрози. Збільшується кількість терористичних актів на основі політичного протиборства різних сил.

На мій погляд, за останні двадцять років тактика і практика тероризму змінилася в гіршу сторону. Одним словом, світ вступив в епоху тероризму, який може перетворити все сучасне суспільство на його потенційну жертву.

Терористичні акти мають створювати обстановку страху, напруженості, спрямовані на залякування населення або його частини. Важливе значення має публічний характер терористичних актів. Я вражаю, що сучасний тероризм виник разом із засобами масової інформації й взагалі неможливий без них. Терористичні організації повною мірою використовують новітні розробки озброєнь та засобів зв'язку. Наприклад, терористичні організації дуже часто створюють власні засоби масової інформації на підконтрольних територіях. ЗМІ постачають терористам детальну інформацію. Більш широко застосування в терористичній діяльності мають Інтернет-ресурси. Наприклад, звичайні соціальні мережі, різні форуми и сайти, де терористична організація шукає для себе співучасників тощо. Втрата людьми впевненості в сьогоdnішньому і завтрашньому дні, так звана атмосфера жорстокості і насилля в засобах масової інформації створюють благодотворні умови для злочинності, а тероризм набуває масштабів національної проблеми.

Тероризм – це досить дорогий вид злочину. Незаконна торгівля наркотиками, зброєю та іншими нелегальними товарами, дуже часто виявляється в числі головних джерел фінансування терористичних організацій. Тобто поряд з основним напрямком своєї діяльності терористичні організації займаються кримінальним бізнесом. Неможливо навіть уявити, скільки коштів і засобів вчинення терористичних актів перебуває в руках злочинців такого роду бізнесу. Треба сказати, що крім терористичних організацій є багато, підтримуючих ці організації державних структур і навіть держав – спонсорів тероризму. В основному це розвинуті нафтодобувні країни.

Сукупність соціальних, економічних, політичних та інших суперечностей доповнюється суперечностями в духовній сфері, які тягнуть за собою деградацію духовного життя суспільства, історичних і культурних

традицій, гуманістичних цінностей, стверджують культ егоїзму, насильства і жорстокості, розчарування в можливості держави захистити своїх громадян. Також особливої уваги заслуговують і психологічні аспекти проблеми тероризму. Серед вчених-психологів ведеться дискусія щодо того, хто переважає серед терористів: нормальні люди або люди, які мають певні психічні вади. Більшість дослідників схиляються до першого варіанту. Гендерні та вікові аспекти представляють нову тенденцію в терористичному русі які вимагають більш пильної уваги як досвід в цілому. Жінки, так само як діти і люди похилого віку, вже давно беруть участь у конфліктах нарівні з чоловіками.

У нашій країні розвитку тероризму сприяють протистояння політичних сил і глибока економічна криза. Україна входить в першу двадцятку країн світу, що найбільше потерпають від тероризму. Удосконалення відповідної законодавчої бази є істотною умовою, яка могла б сприяти більш успішній боротьбі з тероризмом. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» свідчить про те, що тероризм визначено як загрозу застосування насильства, а також його застосування, що породжує почуття страху як у окремих громадян, так і у багатьох людей. Тобто, головна мета закону – це захист особистості, держави і суспільства від тероризму, виявлення та усунення умов, а також і причин, що його породжують. Управління державної охорони України бере участь в операціях з припинення терористичних актів, спрямованих проти державних об'єктів, надає Антитерористичному центру при Службі безпеки України необхідні сили і засоби; забезпечує їх ефективне використання під час проведення антитерористичних операцій.

Отже, підсумовуючи, хочеться сказати, що тероризм – явище досить складне і динамічне. Він має багато різновидів, але в будь-якій формі він є найбільш небезпечним за своїми масштабами. Це злочин проти громадської безпеки, суб'єктами якої є особистість, суспільство і держава. В цілому слід констатувати, що тероризм - це явище, яке увійшло в життя світової спільноти надовго, а дієвий механізм нейтралізації загрози поки не створено.

Світова спільнота виходить з того, що вжиті заходи повинні бути адекватні масштабам терористичної загрози і різноманітності форм цього явища. У більшості держав розробляються і приймаються законодавчі акти по боротьбі з тероризмом, відпрацьовуються способи і методи протидії терактам. Важливе значення має об'єднання зусиль у протидії тероризму всіх сил держави і суспільства. Тероризм потребує комплексного підходу, який повинен включати заходи економічного, політичного соціального і правового характеру, але кожен розуміє те, що рішучі і ефективні заходи необхідні вже сьогодні.

Список використаних джерел

1. Прошин Д.В. Тероризм в контексті демократичних транзитів / Д.В. Прошин // Гілея. – 2014. – Вип. 90. – С. 342-348
2. Бородинов В.Д. Международный терроризм: генезис, характерные черты и основные тенденции / В.Д. Бородинов, О.В. Кирницкий // Наука. Релігія. Суспільство. – 2011. – № 4. – С. 11-15.

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук

КІБЕРБЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР

*«За безпеку необхідно платити,
а за її відсутність – розплачуватися»
Вінстон Черчілль*

Сьогодні актуальність проблеми кібербезпеки знаходиться на першому місці. Майже кожна людина в світі використовує інформаційні технології. Десятки соціальних мереж, тисячі гігабайтів персональних даних в інтернеті, банківські рахунки і т. п.

У 2018 році кількість користувачів інтернету досягло 4,021 млрд людей, що на 8% більше ніж у 2017 році, і тому виникає питання, чи врегульовано проблему безпеки в інтернеті нашим законодавством, як поводити себе в кіберпросторі, як захистити себе від кіберзлочинців та як не стати жертвою комп'ютерного тероризму [2].

Розповсюдження шкідливих програм відбувається кожену секунду. Сьогодні їх можна обчислювати мільярдами, їх поширення ведеться більш ніж на 140 мільйонів інтернет-адрес. Щороку їхня кількість збільшується на 40%. Атаки в інформаційному просторі завдають шкоди, яка оцінюється в тисячі мільярдів доларів [3].

Аналіз термінів, які пропонує наше законодавство, дає зрозуміти, що в Україні на сьогодні немає розуміння та точної характеристики таких важливих на наш час визначень, як: кіберзлочин, комп'ютерний тероризм, кібератака, кібербезпека.

В Законі України «Про боротьбу з тероризмом» розуміння «комп'ютерний тероризм» взагалі не розкрито, а ті елементи, які можуть його охарактеризувати, відносяться до терміну «технологічний тероризм».

В «Доктрині інформаційної безпеки України» згадуються «комп'ютерна злочинність» та «комп'ютерний тероризм», але, на жаль, знову без жодних пояснень щодо цих термінів. Крім того, в Доктрині згадуються і «кібератаки» без чіткого визначення слова та його розуміння.

Можна дійти висновку, що в більшості своїй українське нормативно-правове поле в сфері кібернетичної безпеки використовує терміни, чіткого визначення яких не пропонує.

А як ми можемо захищатися, якщо не знаємо нашого ворога в обличчя? А чи відома українцям хакерська атака 2017 року, шкоди від якої зазнали такі гіганти українського ринку, як Укртелеком, Укрпошта, Ощадбанк, Укрзалізниця та ще ряд великих комерційних підприємств? [6; 7]

Атакам також піддалися сайт Кабінету Міністрів України, медіахолдинг ТРК «Люкс», до складу якого входять «Радіо Люкс FM», Радіо Максимум та «24 канал», сайти Львівської міської ради, Київської міської державної адміністрації та Служби спецв'язку України, різні інтернет-видання [7]. Вірус діє на головний завантажувальний процес кодом свого запуску, після чого встановлює таймер (не менше 10, але не більше 60 хви-

лин). Після завантаження, завдяки змінам в операційній системі починає завантажуватися вірус, який виводить на екран підробку інтерфейса програми перевірки жорсткого диска.

Незважаючи на високий рівень реалізації вірусу, його творці мали необережність скористатися ненадійним способом спілкування з жертвами. Всім жертвам атаки вірусу пропонувалося перерахувати 300 доларів на рахунок автора вірусу, та відправити на електронну адресу довгий код, після чого їх пристрій було б розблоковано [6]. Вірус вдалось нейтралізувати, але багато українців вже перевели кошти на рахунок шахраїв.

Ми наражаємо себе на небезпеку кожен хвилину, переходячи по незнайомому посилянню, відкриваючи листи від невідомих відправників, переглядаючи відео на маловідомому сайті. Ми користуємось тим, чого не розуміємо до кінця. Мільйони гігабайтів в секунду, і як серед цього не наштовхнутися на шахраїв, або вірус, який «з'їсть» твій комп'ютер.

З такою низькою обізнаністю ми – ідеальні жертви для віртуальних злочинців. Саме цінне для них – це наше прізвище та ім'я, номер мобільного телефону, адреса електронної пошти. За допомогою цієї інформації можна розсилати спам, підписувати на різні повідомлення, реєструватися на різних сайтах, тощо. Зазвичай таку інформацію продають на «чорному» ринку.

Такі данні можна вилучити через відкритий Wi-Fi доступ, яким можна скористуватися в кафе або просто на вулиці, під час користування електронною поштою або соціальними мережами.

Кібербезпека в Україні знаходиться на початковому рівні. Так, ми вже розуміємо, що безпека існує, але ще не навчилися її нейтралізувати до того, як буде завдано шкоди.

Список використаних джерел

1. Кібербезпека-проблема століття! / Кафедра твердотільної електроніки та інформаційної безпеки. Ужгородський національний університет. – Режим доступу: <http://teib.info/?p=2121>
2. Сценарии логических атак на банкоматы / Positive Technologies. – Режим доступу: <https://www.ptsecurity.com/ru-ru/research/analytics/atm-vulnerabilities-2018/>
3. Актуальные киберугрозы. II квартал 2018 года / Positive Technologies. – Режим доступу: <https://www.ptsecurity.com/ru-ru/research/analytics/cybersecurity-threatscape-2018-q2/>
4. Кібербезпека: виклики та завдання / Радіо Свобода: режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/29086067.html>
5. В Україні десятки компаній та установ атакував комп'ютерний вірус / Громадське. – Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/ukrposhtu-ukrenerho-ta-banku-atakuvav-podibnyi-do-wannacry-virus>
6. Вірус «Петя» паралізував роботу Кабміна / Українська правда. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2017/06/27/7148072/>
7. Хакерская атака на Украину: подробности. – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/rus/news/hakerskaya-ataka-ukrainu-podrobnosti-1498566985.html>

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук

ВЛАДА ТА СУСПІЛЬСТВО: ВІД МОНОЛОГУ ДО ДІАЛОГУ

Із початком встановлення незалежності України влада та суспільство знаходилися у стані монологу. Органи місцевого самоврядування та політична еліта не мають чіткого розуміння один з одним. Відштовхнемося від гіпотези, що здатність держави швидко адаптуватися до мінливих сьогоденних проблем є можливою тільки в процесі діалогу між народом та владою [1]. До 2014 року в Україні події розгорталися в контексті монологу. Це призвело до кризового стану країни. Під час Революції Гідності влада, а саме: деякі чиновники та політичні партії, почали прислухатися до потреб нації. І спільними зусиллями вдалося приборкати шалений натиск зі сторони тодішнього президента Віктора Януковича.

Комунікація між владою та суспільством, як правило, виконується через ЗМІ: на телевізійну або радіостудію запрошується гість, умовно це політичний лідер, відомий журналіст, або громадський діяч. Представник влади на таких заходах, зазвичай якомога більше розказує про свою політичну групу. Його мета: публічний піар партії. Наприклад, це відкриття електростанції чи об'єкта соціальної сфери. У свою чергу, громадські діячі сконцентровані на іншому: їхня мета донести до влади інформацію щодо неболілих проблем, наприклад зупинення війни на Сході [2].

У той час, коли громадяни піднімають гострі проблеми нашої держави, влада сконцентрована на піарі партійних еліт або окремих чиновників, звідси: в Україні триває окремих діалогів влади та окремих монологах суспільства. Очевидним є те, що роль діалогу є невід'ємною частиною ефективного розвитку країни. Підняття питань діалогу є вагомим внеском у політичну діяльність, бо кожен хоче, щоб до нього прислухалися. Так, діалог є «рятівним дзвіночком» у вирішенні суспільно-політичних проблем. Адже основний керівник по-справжньому демократичної країни – народ. Під час монологу демократичні цінності ставляться у протизвагу суто ідеологічним. Стаття 15 Конституції України передбачає: «Суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності» [3], відтак, чи діалог не є одним із багатоманітних ідеологічних цінностей?

Під час подій 2014 року інтереси влади і суспільства збігалися у втриманні радикальних рухів. На теле- та радіостудіях представники держави вели діалог із представниками суспільства: вони разом аналізували події та планували цілі. Коли спалахи сепаратизму розгорнулися по частинах країни, влада спільно із суспільством налаштувалися на вгамування таких позицій. Унаслідок, нам вдалося втримати Україну від розпаду, дати з'явитися національній ідеї, та більш-менш налагодити відносини з Європою.

Час плине і зараз бажання держави керувати суспільством йде у протиріччя з прагненням громадянського суспільства. Влада знову прагне вести монолог. Здебільшого звернення до громадян є наслідком «політичної гонки».

У першу чергу, діалог є засобом створення процвітаючої, сильної та розвинутої країни [1]. В ту мить, коли припиняється цей засіб комунікації, влада стає самодостатнім конгломератом, в якому постійно розвиваються такі вади, як корупція, свавілля, беззаконня та волюнтаризм.

Як правило, розрив діалогу між владою та суспільством ініціюється зі сторони влади. По-перше, влада спочатку відвертається від громадських активістів, а надалі блокує соціальні ліфти. Ті з активістів, хто встиг піднятися на соціальних ліфтах, більше не турбуються про благополуччя країни, а діють виключно у своїх особистих інтересах. Неминучий результат цієї боротьби – ослаблення економіки країни на світовій арені, спад економіки та зубожіння населення. Яскравим прикладом буде наступний сценарій невдачі діалогу влади та суспільства: через нестачу робочих місць у народі не вистачає коштів для задоволення звичайних потреб. Це поширює девіантну поведінку та інші соціальні проблеми.

Проте, коли все ж інтереси влади та суспільства зійдуться у якійсь сфері суспільно-політичного життя, почнеться діалог. Так, коли влада приділяє увагу суспільним проблемам, в країні налагоджується економіка, таким чином ми маємо нормальну та зростаючу кількість робочих місць. З приростом робочих місць зростає кількість ВВП на душу населення. Це веде до зайняття та закріплення впливового місця на світовій арені. Також зростає авторитет країни в міжнародних рейтингах. Наддержави розуміють, що авторитетна держава є корисною для подальшого співробітництва, а це, наприклад, у разі України прямий шлях до Європейського Союзу, крім того, маємо надію на завершення конфлікту на Сході. У країні налагоджується індустрія, аграрна та промислова діяльність. Відбудовується малий та середній бізнес. І такий сценарій можливий; все що потрібно: прислухатися до точки зору народу.

Проте, основною умовою задля старту прогресивного діалогу є юридична, та політична обізнаність громадян [2], це може забезпечити сфера громадянського суспільства, яке матиме прямий діалог із владою. Наприклад, інститут права, який надає громадянам обізнаність у різних законах країни. Освічений у своїх правах громадянин усвідомлює сучасний стан суспільства демократичної держави, це дає змогу подальшого вирішення питань щодо формування діалогу та загального розвитку країни.

Отже, в Україні монолог влади та суспільства трансформується у діалог. Коли влада прислухається до народу, то стан країни стає більш благополучним. Діалог позитивно впливає на ріст, та розвиток держави. Вся комунікація виконується через вільний політичний дискурс. Спілкування із народом (використання деліберативних технологій) призведе до стабілізації, економічного підйому, охоплюючи багато сфер суспільно-політичного життя.

Список використаних джерел

1. Аксельрод Р. Політичний діалог як механізм розвитку професійної компетентності української політичної еліти / Р. Аксельрод // *Studia politologica Ucraino-Polona*. – 2014. – С. 183-188. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Spup_2014_4_24

2. Євдокимов В. А. Монолог, діалог і полілог у політичній комунікації / В.А. Євдокимов. – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/v/monolog-dialog-i-polilog-v-politicheskoy-kommunikatsii>

3. Конституція України. Стаття 15. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Науковий керівник: Г.П. Щедрова, доктор політичних наук, професор

А.А. Вороненко

Комунальний заклад освіти «Спеціалізована школа № 134 гуманістичного навчання та виховання», м. Дніпро

МОЛОДЬ У ПОЛІТИЦІ: ПРОБЛЕМИ УЧАСТІ

Значного поширення набула теза про те, що справа молоді – вчитися, здобувати знання, які стануть основою майбутньої справи. Політика – справа дорослих, і молодь у цьому «нічого не розуміє». Саме дорослим перебувати у парламенті та керувати державою. Особисто мені важко погодитися з цією думкою, я переконана: саме від нашої суспільної свідомості залежить майбутнє України.

Дуже часто підлітки становлять більшу рушійну силу, ніж дорослі. На початку 1990-х до молоді, яка дозволила собі протестувати проти влади, придивлялися, вивчали з обережністю не тому, що розуміли, яку рушійну силу вона має, а тому, що у тієї ж влади спрацював інстинкт самозбереження. Прикладом рушійної сили молоді може слугувати випадок 1968 року у Франції. Травневі заворушення – страйк, який розпочався із серії студентських протестів. 3 травня студенти – активісти Сорбонни, члени «Руху університетських дій» (входили представники студентів Італії, ФРН, Бельгії, Західного Берліна) вийшли на демонстрацію, яка й стала початком «Червоного травня». Було висунуто вимоги: відставка Шарля де Голля, збільшення зарплати, покращення соціального забезпечення.

У ніч на 11 травня на паризьких вулицях з'явилися барикади, в поліцію полетіло каміння, уздовж тротуарів запалали автомобілі. Стражі правопорядку, застосувавши силу, витіснили студентів з центру міста. Але тоді на заклик профспілок і комуністів на вулиці вийшли 600 тис. робітників. Учасники загального страйку зажадали підвищення зарплати, поліпшення соціального забезпечення і негайного припинення репресій. За результатами референдуму 27 квітня 1969 р. Шарль де Голль подав у відставку.

У 1994 р. почали розуміти, яку важливу роль вона може відіграти у політичних процесах. Наприкінці 1990-х рр. це усвідомлення сягнуло, на мій погляд, піку: молодь та молодіжні ідеї намагалася використати чи не кожна політична сила, що претендувала на місце в парламенті. На президентських виборах молодь також показала свою високу політичну активність: тоді як у парламентських виборах 1994 р. брало участь лише 25% молодих людей, у виборах 1998 р. на дільниці прийшло вже більш як 50%, а під час президентських виборів 1999 р. навіть 70%. Мені здається, що

саме це спонукало Президента переглянути державну молодіжну політику. У 1998 р. вийшов наказ про затвердження Положення про соціальну рекламу в системі соціальних служб для молоді України.

Це є свідченням вагомої ролі молоді в сучасному українському суспільстві. Так, ми повинні накопичувати знання сьогодні за шкільними партами та в студентських аудиторіях, дбаючи про своє майбутнє. Але це майбутнє нерозривно пов'язане із майбутнім нашої Батьківщини, і тому говорити, що ми вчимося «для себе», мені здається, помилково. У суспільно-політичному житті важливу роль відіграє молодь. У поточний період розвитку держави, коли після революційних подій 2013-2014 рр. держава стала на шлях європейського розвитку, саме молодь виступає каталізатором та двигуном соціальних змін. За даними Українського інституту національної пам'яті, однією з основних рушійних сил Революції Гідності стало українське студентство, яке сприйняло свою відповідальність за майбутнє держави та виступило не лише учасниками революційних подій, але й організуючою силою. Також молодь виступає провідником соціально-економічного, політичного та духовного відродження, рушієм нових якісних змін, викликаних потребами сьогодення. Тому держава, що прагне прогресивного розвитку, потребує якомога повнішого залучення молоді до трансформаційних процесів і прийняття політичних рішень.

Визначним моментом у розвитку подій осені 1989 р. став розгін 15-тисячної студентської демонстрації в Празі 17 листопада. У цей день чеські студенти вийшли на вулиці Праги вшанувати пам'ять дев'яти своїх товаришів, страчених 1939 р. нацистами. Молодь вимагала проведення радикальних реформ у країні й закликала пражан до страйку. Проти радикально налаштованих студентів було застосовано спецпідрозділи поліції. До відділень поліції доставили 143 особи, з них 9 було заарештовано на підставі «обґрунтованої підозри у вчиненні злочину», 70 осіб були визнані винними у вчиненні адміністративного правопорушення й на них були накладені адміністративні стягнення у вигляді штрафів.

І саме в той момент, коли політики вважають, що в них «все під контролем», виникають різні несподіванки. Так було в часи Помаранчевої революції, так вийшло і під час Євромайдану. Принаймні певним «моментом істини» можуть стати наступні президентські та парламентські вибори, які визначатимуть наше політичне майбутнє на роки наперед. Адже, з одного боку, в них будуть задіяні всі випробувані давно політичні технології. З іншого — Революція Гідності і процеси децентралізації, які розпочалися в регіонах, таки пробуджують у людях відповідальність за своє життя і майбутнє власних дітей, формуючи нове суспільство.

Отже, сучасна українська молодь залишається найбільш активною соціальною групою, каталізатором суспільних змін в суспільстві. Певна частина молоді активно бере участь у протестних акціях, як соціального, так і політичного характеру. Водночас за останні роки рівень зацікавленості політикою помітно зменшився. Така ситуація спричинює низьку явку на виборах серед молодого населення, а основною віковою групою яка голосує залишаються громадяни віком від 50-59 років, серед яких зна-

чна частина ностальгує за радянським минулим. На жаль, українська молодь у своїй більшості, залишається аполітичною та суспільно пасивною соціальною групою. Саме тому перед державою і суспільством постають актуальні завдання активізації суспільно-політичної діяльності молоді, їх залучення до політичної діяльності, виховання політичної культури.

Список використаних джерел

1. Безклетний С. Політична участь молоді та студентів як предмет політологічного аналізу / С. Безклетний // Вісник НТУУ «КПШ». Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2007. – Вип. 3. – С. 7-13.

2. Каретна О.О. Політична активність молоді як умова соціально-політичних трансформацій в Україні / О.О. Каретна. – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/50594507.pdf>

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук

СЕКЦІЯ 3. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Dr. Oxana Chorna
Safa AL Farsi
Modern College of Business and Science, Oman

MACROECONOMIC GROWTH AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF LEBANON

Lebanon has a services-oriented economy, with banking and tourism being the most important sectors. Due to the Israeli occupation and civil wars, the government had to pledge most of its resources towards constant reconstruction efforts, causing a high level of public debt. As a result, Lebanon depends on foreign aid in order to undergo reforms and strengthen the economy. Despite being a relatively free economy, foreign direct investments are hampered by bureaucracy, corruption and high taxes. The civil war in Syria, which started in 2011, has been slowly destabilizing Lebanon, resulting in decreasing foreign direct investments and a significant reduction in tourism. [3]

The KOF Globalization Index measures the economic, social and political dimensions of globalization. Globalization in the economic, social and political fields has been on the rise since the 1970s, receiving a particular boost after the end of the Cold War. [1]

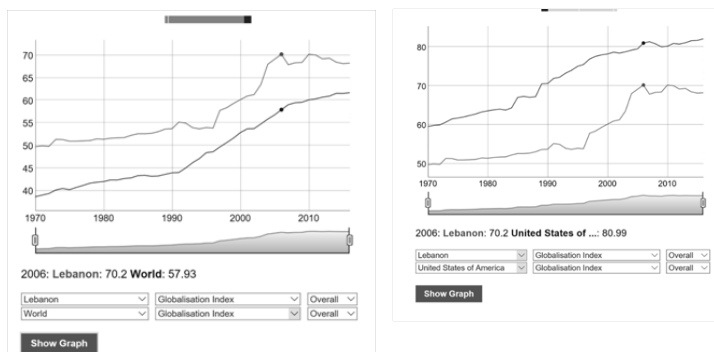

Fig. 1. The KOF Globalization Index of Lebanon, USA and the World [1]

The graphs show the different between Lebanon and the World. Lebanon is moving in the same direction with the World as it shows in the graph. And the maximum point was in 2006 which is 70.2. Comparing the United States with Lebanon, as it shows in the graph Lebanon follows the United States, when the USA decreases Lebanon follows and decreases more and more and when the USA increases Lebanon also increases.

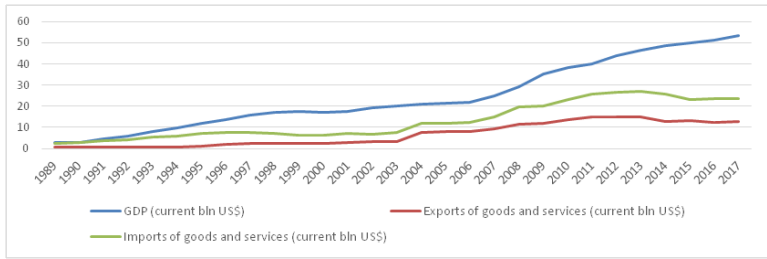

Fig. 2. GDP, Import and Export in Lebanon in 1989-2017, bln US\$ [2]

The graph shows that the GDP is increasing slowly through the years. In 2006 the war started again in Lebanon. It did not affect the GDP of the country that much and between 2007 and 2009 the GDP show a clear increase in the GDP. The graph shows also change in the export and import through the years, as slightly increasing line. The GDP in Lebanon expanded 2.50 percent in 2017 from the previous year. Average GDP annual growth rate in Lebanon is 4.36% from 1971 until 2017, and reach all time high of 83.28 percent in 1977 and a record low of -56.99 percent in 1976. [3]

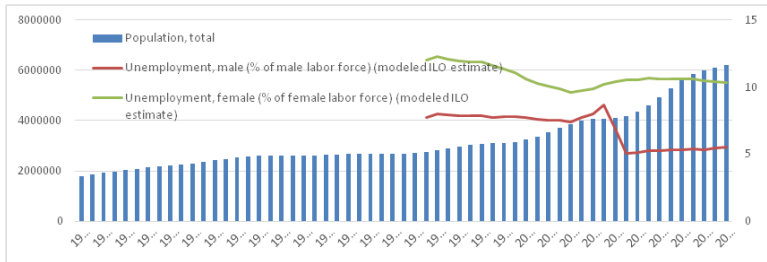

Fig. 3. Population, unemployment male and female in Lebanon in 1960-2018 [2]

The current population of Lebanon is 6 211 000 based on the latest World Bank estimates. No official census has taken place in Lebanon since 1932 due to the sensitive balance between the country's religious groups. [4] Lebanon has experienced some of the highest population growth rates in the world at 9.37%. The average life expectancy is 77.22 years (76 for men, 79 for women). 95% of the population is Arab, 4% is Armenian, and the remaining 1% is classified as other. 89% of the population lives in urban areas, a number which is growing (0.86% annual rate of change) [5] The unemployment rate of women in Lebanon in 2018 was higher than that of men (10.3% compared to 5.5%).

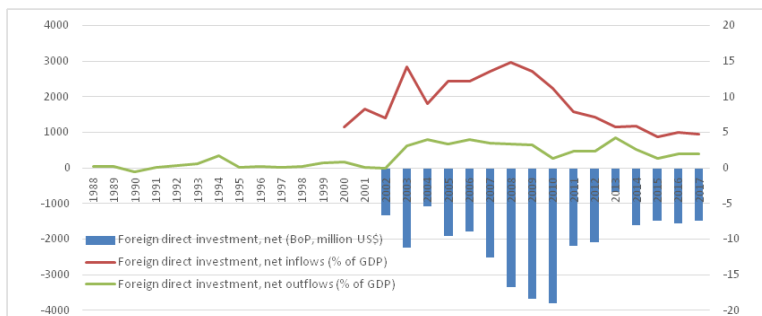

Fig. 4. Foreign direct investment to Lebanon in 1988-2017 [2]

Net inflows of Foreign Direct Investments to Lebanon reached 4.8% in 2017 compared to net outflows averaging a value of 2%, reversing the trend of overall FDI flows to the region, again highlighting the confidence of investors in the Lebanese economy. The value of Net Foreign Direct Investment remained negative for the last 20 years, reaching a value of \$1.5 billion in 2017.

References

1. www.kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html
2. <https://databank.worldbank.org/data/source/world-development-indicators#>
3. <https://tradingeconomics.com/lebanon/gdp-growth-annual>
4. <http://worldpopulationreview.com/countries/lebanon-population/>
5. <http://teachmideast.org/country-profiles/lebanon/>

Л.О. Новоскольцева
*Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка, м. Старобільськ*

ТНК У СУЧАСНІЙ СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

На рубежі XX-XXI вв. ТНК перетворилися на акторів міжнародної політики, активно беручи участь в усіх глобальних процесах, що відбуваються у світі. Транснаціональні корпорації, нарівні з промислово розвиненими країнами, широко проявляють себе в політиці, економіці, у фінансово-інвестиційній, науково-технічній, військовій, технологічній, екологічній сферах. У зовнішній політиці ТНК реалізують власну корпоративну дипломатію, а для успішного забезпечення внутрішньокорпоративної політики створили свою, корпоративну ідеологію. Разом з найбільшими державами вони мають власні численні спецслужби, а зброєю, яка випускає, наприклад, «Дженерал дайнемикс»(на 2017 рік - шостий у світі за вартістю укладених контрактів

на постачання військової техніки), будучи одним з найбільших світових виробників військової і аерокосмічної техніки, можна озброїти армію не однієї держави. Більше двох третин доходів від продажів продукції і послуг, що надаються, складає федеральний клієнтський сектор обслуговування військових замовлень, без урахування іноземних замовників американського озброєння і військової техніки.

Експансія ТНК є одним з феноменів другої половини двадцятого століття. Особливо значних масштабів цей процес почав набувати в ХХІ столітті. ТНК фактично вирішують питання нового економічного і політичного переділу світу, стоять на межі створення «світового наднаціонального уряду». Свідченням тієї ролі, яку грають транснаціональні корпорації у світовій політиці і економіці, стало створення при ООН Центру і Комісії з ТНК, обговорення різних аспектів діяльності корпорацій, як і окремих країн, на рівні спеціалізованих органів ООН. Для забезпечення монопольних прибутків ТНК використовують своє домінуюче положення на відповідних ринках, прибігаючи, зокрема, до закритих операцій у внутрішньокорпоративних угодах, дискреційними цінами, підкупом і корупцією для поліпшення умов проведення своїх закордонних операцій і акумулюють отримані надприбутки в так званих «податкових гаванях» (напр., Ліхтенштейні, Люксембурзі, Монако, на Багамських і Бермудських островах і т.і.) з метою зменшення виплати податків національній владі.

На тлі глобальних змін останніми роками проявився виключно важливий, але доки ще маловивчений економічний феномен, який можна охарактеризувати як виникнення самостійного транснаціонального капіталу, початкуючого «жити своїм власним життям». Кількість глобальних економічних змін переросла в якість, і транснаціональний капітал став «самостійним організмом» зі своєю оригінальною структурою і внутрішніми цілями розвитку. Вільно перемішуваний в сучасному економічному просторі транснаціональний капітал знаходиться поза юрисдикцією національних держав. Природньо він шукає найбільш прибуткові ринки і здебільшого є спекулятивним, а також сприяє формуванню і розвитку транснаціональної злочинності.

Відповідно до Доповіді про світові інвестиції у світі складено 82 тис. транснаціональних корпорацій, які мають 990 тис. закордонних підрозділів, саме вони виявляються основними провідниками транснаціоналізації. В середині 90-х років функціонувало 40 тис. таких корпорацій, вони контролювали за межами своїх країн до 250 тис. дочірніх компаній. Кількість ТНК за останні сорок років збільшилася в 10 разів (у 1970 році було зареєстровано лише 7 тис. подібних фірм, в 1976 р. їх було 11 тис. з 86 тис. закордонних філій, в 1990 р. - 24 тис., 2010 р. - 79 тис. і їх оборотки складали більше 31 трлн. дол.) [1, с. 44-47].

Якщо в 1990 році в грошові спекулятивні операції було залучено 600 млрд. дол. щоденно, то в 1997 р. - вже більше 1 трлн. дол., що в 29-30 разів перевищує вартість товарів і послуг, що продаються за день. За оцінками «Гарвард бізнес ревію» на кожен долар, що обертається в реальному секторі світової економіки, доводиться до 50 дол. у фінансовій сфері. Загальний об'єм ринку вторинних цінних паперів наближається до 100 трлн. дол., а річний

обіг фінансових транзакцій досяг півквартрильона дол.[2]. Першою ластівкою в розвитку цього явища стало виникнення євродолара і євrorинків ще в 60-і роки. Саме тоді, скориставшись лібералізацією валютного ринку, європейські банки стали притягати приватні вклади і надавати кредити в доларах. Утворилися євrorинки, не регламентовані національними законодавствами. Незабаром почалися випуски єврооблігацій, емісія яких не регламентується національними законодавствами. Позичальниками євrorинку стали ТНК, що фінансують капітальні вкладення в різних країнах, і держави, що мають дефіцити платіжних балансів. Провідні транснаціональні банки з широкою мережею закордонних філій стали головними посередниками на євrorинку між ТНК, державами і міжнародними організаціями, фактично здійснивши його розділ.

Значний внесок у розвиток транснаціонального капіталу внесла хвиля злиття в 90-х роках, яка привела до створення транснаціональних компаній немислимим усього лише кілька років тому. В цілому зростання ТНК (а він базується, передусім, на зарубіжних інвестиціях) веде до посилення розподілу праці усередині самих ТНК, що стимулює їх внутрішню, відповідно, міжнародну торгівлю. Таким чином, закордонні інвестиції і зовнішня торгівля усе більш зростають, тим більше що на рівні ТНК це вже сталося. Розуміючи це, уряди деяких розвинених країн стимулюють прямі інвестиції своїх компаній, часто у рамках програм заохочення експорту ТНК багато в чому сприяли зміні галузевої структури своїх країн. Особливо яскраво це продемонстрували японські ТНК, переміщуючи в 60-80-і роки трудомісткі виробництва за кордон, у міру того як через підвищення заробітної плати ці галузі в Японії втрачали конкурентоспроможність.

Керуючись ідеєю, що для фірм необхідно інвестуватися за кордоном, щоб бути конкурентоспроможними на світовому рівні, японські ТНК, цих галузей зберегли свою потужність за рахунок нарощування виробництва за кордоном, сприяли переорієнтації Японії на наукомісткі і капіталомісткі виробництва і тим самим забезпечили збереження і підвищення експорту з Японії і конкурентоспроможності Японії як економічної держави. Аналогічний процес йде і в країнах з перехідною економікою. Об'єм прямих інвестицій східноєвропейських країн наближається до 1 млрд., а у Китаю - до 20 млрд. дол., щорічно збільшуючись в 90-і роки в середньому на 2,5 млрд. дол. Головними мотивами були - діставання доступу до зарубіжних ринків збуту і джерел сировини. Так, більше половини китайських прямих інвестицій спрямовувалася в торгівлю, менше 30% - в здобич ресурсів і лише близько 15% - в оброблювальну промисловість (переважно для подолання торгових бар'єрів) [2].

Поява на світовій арені нової групи країн - експортерів прямих іноземних інвестицій (ПІІ) з Південно-східної Азії і, раніше усього Китаю характеризує і тенденцію розвитку ТНК цього регіону, що намітилася, проте по масштабах розвитку вони ще значно поступаються західним ТНК. За даними експертів Конференції ООН по торгівлі і розвитку (ЮНКТАД), в 2004 році глобальний приплив прямих іноземних інвестицій досяг 648 млрд. доларів. В порівнянні з 2003 роком їх потоки в країни, що розвиваються, зросли на 42%, до 233 млрд. дол., тоді як приплив ПІІ в розвинені країни в

цілому зменшився на 14 %. В результаті доля країн, що розвиваються, в глобальному припливі ПШ досягла 36% - рекордного після 1997 року рівня [3].

Згідно з даними ЮНКТАД, основна частина припливу прямих іноземних інвестицій в 2003 році доводилася на Північно-Східну Азію. На перше місце у світі за показником об'єму ПШ в 2003 році вийшов Китай, який обігнав Сполучені Штати - традиційно видатного одержувача [4]. У декількох дослідженнях світових ПШ Китай фігурує як основна країна призначення іноземних інвестицій в майбутньому, особливо засобів азійських ТНК. Згідно з дослідженням Організації по зовнішній торгівлі Японії (Japanese External Trade Organization), оприлюдненому в жовтні 2001 року, 20% японських компаній планують перемістити виробництво в Китай, при тому, що майже третина такого виробництва розташована в Японії. Менше 8% компаній мають намір перенести виробництво з інших країн ASEAN (Асоціації південно-східних країн Азії) і менше 2% планують повністю припинити виробництво в країнах ASEAN на користь китайських компаній. Більше 4% планують перенести виробництво із США [4].

Існує ряд прогнозів відносно перспектив подальшого розвитку ТНК і їх ролі у світовій політиці від україн стриманих, припускаючих подальше збільшення чисельності ТНК і при цьому збереженні головної ролі національних держав на світовій арені, до більш ніж радикальних, передбачаючих значне посилення ролі ТНК із заміщенням ними національних держав на світовій арені. Про вплив ТНК на зміну сценаріїв світового розвитку можна судити по роботах одного з видатних представників альтерглобалістської парадигми Саміра Аміна. Він вважає, що функціонування ТНК лише посилює поляризацію на світовому рівні. Основну роль в такому процесі гратимуть п'ять типів монополій : а) у сфері технологій; б) що оперують міжнародними фінансовими потоками; в) що мають доступ до природних ресурсів; г) у сфері комунікацій; д) в області виробництва зброї масового знищення.

Створення нової світової системи ТНК, що практично монополюють володіння основними ресурсними блоками світової економіки: продовольчим; паливно-енергетичним; комунікаційним; інформаційним; виробничо-технологічним (хайтек) і так далі, і які будуть не лише власниками «величезної власності і досягнень» але і абсолютною більшістю «робочих місць» у світі. Оскільки світ, ставатиме усе більш нестабільним, все менш передбачуваним і керованим (що буде визначальним чином і негативно позначатися на діловій активності і прибутках ТНК), в їх надрах все наполегливіше "пророкуватимуть" ідеї створення такого світоустрою, який в короткій перспективі, дозволить зустріти наявні колізії радикальним чином. Оскільки скоро стане очевидним, що будь-яке звернення до існуючих національних і міжнародних інститутів, за визначенням, безглуздо, виникне «думка», що влада на планеті повинна належати тим, хто («в ім'я світу і прибутків») забезпечить на ній порядок. Ця пропозиція висуне (і візьме на себе відповідальність за формування «нового світового ладу») - не політична партія і навіть не якась держава (велика держава) або їх коаліція, а «Альянс» ТНК. Найімовірніше, говорячи про прогнози варто уникати крайніх форм у визначенні перспектив подальшого розвитку ТНК. Говорити про повне заміщення ТНК національних дер-

жав очевидно передчасно і мало ймовірно, але факт посилення впливу ТНК на світополітичні процеси заперечувати вже не можливо.

Список використаних джерел

1. Ярошенко Е.А. Роль и место транснациональных корпораций в современной экономике // Е.А.Ярошенко. – Економічні інновації. – 2013. – Вип. 53. – С. 44 – 47.
2. Афонцев С. Будущее ТНК: тенденции и сценарии для мировой политики // [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http:// russiancouncil.ru/ inner/?id_4=702#top](http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=702#top).
3. Самофалов Г. Глобальні виклики ТНК. Міжнародний суспільно-політичний тижневик «Дзеркало тижня» // [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.zerkalo-nedeli.com>.
4. Транснациональные корпорации в системе мирового хозяйства // [Электронный режим]. – Режим доступа: <https://moluch.ru/archive/56/7687/>

О.О. Кореньков

*Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля, м. Сєвєродонецьк*

ТЕРОРИЗМ ЯК «ГІБРИДНА ЗАГРОЗА» ТА ІНСТРУМЕНТ ВЕДЕННЯ ВІЙНИ НОВОГО ПОКОЛІННЯ (НА ПРИКЛАДІ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ В УКРАЇНІ, ГРУЗІЇ ТА МОЛДОВІ)

Поняття «гібридної загрози» визначається експертами Європейського центру передового досвіду для протидії гібридним загрозам (HybridCoE) як методи та заходи, які використовуються державними та недержавними суб'єктами та спрямовані проти найбільш уразливих сторін противника. На думку авторів цього визначення однією з ключових складових таких загроз є тероризм [1]. Тероризм є з одного боку доктриною, яка спирається на ідею про високу ефективність страху, породженого через насильницькі дії, а з іншого є тактикою, яку використовують переважно проти цивільних осіб з метою досягнути таким чином бажаних пропагандистських та психологічних наслідків для різних аудиторій [2]. Як тактика тероризм може використовуватися в трьох основних контекстах:

- як репресії із боку держави;
- як пропагандистська агітація недержавних суб'єктів у часи миру або поза зоною конфлікту;
- як незаконна тактика ведення іррегулярної війни державними та недержавними суб'єктами [2].

Саме на тероризм як тактику ведення війни звертає у своїх роботах увагу начальник Генерального штабу Армії Російської Федерації Валерій Герасімов. Тероризм, на думку Герасімова, є військовим засобом прихованого характеру, наряду з діяльністю екстремістських організацій, та спря-

мований на позбавлення противника «фактичного суверенітету без захоплення території держави»[3]. Ефективність таких методів в умовах ведення війни нового покоління, на думку Герасімова, в кілька разів вища у порівнянні із традиційними військовими засобами. Сучасні держави можуть використовувати тероризм як складову сучасної війни в своїх операціях в зонах ведення конфлікту. Для перевірки обґрунтованості цієї гіпотези автор проаналізував відкриту інформацію про терористичні інциденти в трьох країнах, в яких в різний час Росія вела або безпосередньо, за допомоги своїх регулярних військових сил, або опосередковано через так звані «проксі сили» (як правило сепаратистські угруповання, озброєні та підготовлені Росією), військові дії.

За результатами дослідження інформації, викладеній в Глобальній базі терористичних інцидентів в світі (TheGlobalTerrorismDatabase) [4], виявилось, що існує певна залежність між коливаннями рівня терористичної активності в середині охопленої конфліктом країни та проведенням Росією або за підтримки Росії масштабних військових операцій. Якщо точніше, то аналіз 998 терористичних інцидентів за період з 1991 по 2017 роки (809 терактів в Україні, 171 теракт в Грузії та 18 терактів в Молдові) показав, що напередодні проведення масштабних військових операцій за участі/підтримки регулярних військових сил РФ різко зростала кількість терористичних нападів. У випадку України, такі пікові зростання були зафіксовані в липні 2014 року (25% всіх терактів за 2014 рік), перед вторгненням армії РФ та наступом на Іловайськ, в січні 2015 року (25% всіх терактів за 2015 рік) перед наступом сепаратистів за участі регулярних підрозділів РФ на Дебальцево. Вперше пік терористичної активності в Україні був зафіксований в період з січня 1994 по березень 1995 року, в часи найгарячішої фази конфлікту між РФ та Україною щодо питання розподілу кораблів Чорноморського флоту.

У Грузії пікове зростання терористичної активності було зафіксовано в 2008 році, напередодні вторгнення армії РФ (24 з 30 терактів за 2008 рік сталися до 8 серпня). У Молдові – в 1992 році, напередодні боїв за місто Бендери, де сепаратистів підтримували регулярні російські військові сили (11 з 18 терактів за всю історію незалежності Молдови сталися напередодні атаки сепаратистів на Бендери в 1992 році). Спираючись на отримані в результаті дослідження дані, можна припустити, що тероризм активно використовується Росією в якості «гібридної загрози» та інструменту ведення війни нового покоління. Метою, з якою використовується тероризм, є дестабілізація противника, послаблення його військового супротиву і в кінцевому результаті – позбавлення противника фактичного суверенітету без захоплення території держави.

Результати дослідження хоча і потребують подальшого обґрунтування перевірки із залученням даних щодо інших конфліктів, в яких брали участь регулярні військові сили РФ, але описують певну закономірність у сучасних міжнародних збройних протистояннях та вказують на необхідність перегляду тактики реалізації стратегії національної безпеки сучасної держави.

Список використаних джерел

1. Countering Hybrid Threats [Електроннийресурс] // The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: www.hybridcoe.fi/hybrid-threats/.
2. Schmid A. P. The Routledge Handbook of Terrorism Research / Alex P. Schmid. – New York: the Taylor & Francis e-Library, 2011. – 727 с. – (1).
3. Герасимов В. По опыту Сирии [Електронний ресурс] / Валерий Герасимов // Военно-промышленный курьер. – 7. – Режим доступу до ресурсу: <https://vpk-news.ru/articles/29579>.
4. Global Terrorism Database [Електронний ресурс] // University of Maryland. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.start.umd.edu/gtd/>

Науковий керівник: Л.І. Павлова, кандидат політичних наук, доцент

І.В. Бєленко

*Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля, м. Северодонецьк*

РОЛЬ АФРИКАНСЬКОГО СОЮЗУ В ПІДТРИМАННІ МИРУ НА АФРИКАНСЬКОМУ КОНТИНЕНТІ

У сучасному світі велику роль у підтриманні миру відіграють міжнародні організації. Найбільшою та найвпливовішою є ООН, в яку на початок 2019 року входить 193 країни. Однією з інших значних міжнародних організацій є створений у 2002 році Африканський Союз (АС), членами якого є 55 країн, 54 з яких – країни-члени ООН та Західна Сахара (країна частково визнана світовим суспільством). У 2013 році АС призупинив членство ЦАР, проте країна не виключена з Союзу [1].

Головними задачами організація визначає політичну інтеграцію континенту, розвиток демократії та забезпечення прав і свобод громадян, підтримка миру та безпеки на континенті.

Один із керівних органів Африканського Союзу є Рада миру та безпеки. Вона є постійним органом, що має запобігати конфліктам та знаходити рішення щодо розв'язання існуючих. До ключових повноважень Ради миру та безпеки входять:

- передбачення та запобігання конфліктам;
- проведення місій з підтримки миру;
- розгляд можливості інтервенції в країну-члена АС для запобігання злочинів проти людяності, геноциду тощо [2].

Рада миру та безпеки складається з 15 членів, які обираються Виконавчою радою АС та затверджуються Асамблеєю. Члени обираються за принципом регіонального представництва та національної ротації. Таким чином, від кожного регіону Африки (Північна, Західна, Центральна, Східна та Південна) обирається по три члена. Рада миру та безпеки може за рішенням РБ ООН чи без нього приймати рішення щодо введення в країну-члена миротворчих місій.

Першою миротворчою місією Африканського Союзу стала розгорнута в 2003 році в Бурунді АМІВ (African Union Mission in Burundi), де з 1972 року тривали сутички між етнічними групами хуту та тутсі, які періодично переростали в геноцид. У 2000 році представники уряду та повстанських угруповань досягли угоди, що влада в країні передається до перехідного уряду, що складався б з представників обох етнічних груп. Місія Африканського Союзу була покликана допомогти у створенні нового уряду та передачі йому влади мирним шляхом. У країні було розміщено 2870 миротворців з Ефіопії, ПАР та Мозамбіку. Мандат місії був розрахований на один рік після чого вона була згорнута та замінена на місію ООН. В цілому дослідниками відмічається позитивний вплив АМІВ на стабілізацію ситуації в Бурунді [3].

Наступною місією АС стала розгорнута в липні 2004 року АМІС (The African Union Mission in Sudan), яка мала добитися сталого припинення вогню між урядовими силами та силами повстанців зі складу Визвольної армії Судану та Руху за справедливість і рівність. В суданському регіоні Дарфур було розміщено 150 руандійських миротворців, проте у Раді миру та безпеки швидко дійшли висновку, що такої кількості військовослужбовців для підтримання миру замало. Загалом до середини 2005 року сили АМІС були збільшені до 7 тис. військовослужбовців [4]. Через мале фінансування та погану матеріально технічну базу АМІС була не в змозі реально підтримувати припинення вогню. В результаті місія АС була згорнута та 31 грудня 2007 р ку змінена на спільну місію ООН та Африканського союзу UNAMID (African Union-United Nations Hybrid Operation in Darfur).

У тому ж 2007 році була розгорнута АМІСОМ (African Union Mission in Somalia). Місія була схвалена РБ ООН. На місію були покладені задачі з підтримки урядових структур, забезпечення безпеки на території Сомалі та боротьбою з ісламістським угрупованням Аш-Шабааб. Мандат був розрахований на шість місяців, проте Рада миру та безпеки Африканського Союзу прийняла рішення про його продовження. Наразі діючий мандат розрахований до 31 травня 2019 року, проте є велика вірогідність того, що його знову продовжать. На лютий 2019 року чисельність місії складає 20626 військовослужбовців [5]. АМІСОМ разом із збройною місією ЄС стабілізувала ситуацію в країні та на певний період зменшила активність Аш-Шабааб, проте в останні роки ісламісти відновили свій вплив та повернули контроль над територіями.

Серед інших миротворчих місій Африканського Союзу можна виділити МІССА (African-led International Support Mission to the Central African Republic) – операцію по підтримці миру в ЦАР та Регіональні сили АС, що мають мандат на боротьбу з повстанським угрупованням Армія супротиву Господа, яка оперувала на території Південного Судану, Уганди, ДРК та ЦАР. МІССА не спромоглася самостійно припинити сутички між двома повстанськими угрупованнями Селека та Анти-Балака, проте із введенням Франції свого військового контингенту на територію ЦАР ситуація стабілізувалася. Регіональні сили АС навпаки досягли знищення Армії супротиву Господа, але це зумовлено скоріше відсутністю ресурсів для продовження боротьби у повстанців.

У цілому миротворчі місії Африканського Союзу виявились не дуже ефективними, що підтверджується згортанням та передачею мандатів місіям ООН. Винятком є місія в Бурунді, де на момент введення контингенту було досягнуто політичне рішення щодо врегулювання конфлікту та АМІСОМ, яка виявилась відносно ефективною, оскільки на певний проміжок часу вдалося суттєво знизити активність та контрольовані території «Аш-Шабааб». Проте наразі повстанці відновили свій вплив. Про це свідчать численні теракти та бойові зіткнення між миротворцями та бійцями «Аш-Шабааб».

Список використаних джерел

1. Member State Profiles [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://au.int/en/memberstates>
2. Peace and Security Council (PSC) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://au.int/en/organs/psc>
3. The African Mission in Burundi: Lessons learned from the first African Union Peacekeeping Operation [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://reliefweb.int/report/burundi/african-mission-burundi-lessons-learned-first-african-union-peacekeeping-operation>
4. Darfur hybrid force to take over from AU troops on Monday [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sudantribune.com/spip.php?article25356>
5. Unanimously Adopting Resolution 2431 (2018), Security Council Extends Mandate Of African Union Mission in Somalia, Authorizes Troop Reduction [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.un.org/press/en/2018/sc13439.doc.htm>

Науковий керівник: Г.С. Агафонова, кандидат політичних наук, доцент

Д.Ю. Бондарев
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА В ЄС: ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ

За останні 4 роки у Європі набуло актуальності таке поняття, як міграція, у зв'язку із зростанням біженців з країн Північної Африки та Близького Сходу. Біженцем є особа, яка через причини переслідування чи певних утисків через релігійні, національні, расові чи соціальні особливості вимушена покинути рідну країну. Станом на 2014 рік було зареєстровано більш ніж 650 тис. біженців. Це є біженці переважно з Сирії та Афганістану, звідки прямує найбільший відсоток біженців до Євросоюзу. Війни, економічні кризи та релігійні переслідування вимусили жителів цих країн іммігрувати. За останні 3 роки імміграція відбувалася переважно морськими шляхами, що призвело до загибелі великої кількості людей.

Великий потік біженців до країн Європи спричинив немало кількість соціальних, культурних та економічних проблем. Особливо це відображено у південних країнах, таких як Італія, Греція та Косово. Саме в цих країнах зосе-

реджено найбільший процент прибуття біженців. Основа сучасної політики Євросоюзу лежить у конвенціях та угодах, які були прийняті в останні десятиріччя. Це Шенгенські угоди 1985 та 1990 років, Дублінська Конвенція 1990р., Маастрихтський договір 1992 р. та Амстердамський договір 1997 р. Завдяки цим угодам Євросоюз виражає солідарність та поважає права кожної людини незалежно від релігійних уподобань та національності. Ці угоди надали кожному біженцю можливість отримати громадянство, житло та роботу в ЄС. Проте не всі біженці іммігрували до ЄС з благими намірами. За всі роки інтенсивного прибуття до Євросоюзу сталосячимало терактів. Частіше за все теракти здійснювали біженці, які потім були ідентифіковані як члени «Ісламської Держави». Ці теракти надали європейцям уявлення, що кожен біженець може уявляти собою потенційну загрозу суспільству, бо може виявитися терористом.

Практика показує, що за умови успішного економічного розвитку, держави часто сприймають імігрантів як корисні, а інколи і необхідні елементи суспільно-економічного розвитку. Біженці після інтеграції в суспільство починають працювати, сплачувати податки та заводити сім'ї. Ці факти позитивно впливають на економічний та демографічний стан країни. Особливо це впливає на демографічну ситуацію, тому що в країнах Європи відбувається депопуляція – систематичне зменшення абсолютної чисельності населення країни, як наслідок звуженого відтворення населення, коли наступне покоління чисельно менше за попередні (смертність перевищує народжуваність).

Але така політика Євросоюзу щодо біженців, спричиняє підйом націоналістичних та ультраправих партій у країнах ЄС, зокрема, зростає представництво таких сил на місцевому та національному рівнях, як «СІРІЗА» (Греція), французький «Національний фронт», представлений у Європейському парламенті. Вибори до Європарламенту у 2014 р. підтвердили популярність радикально-націоналістичних та сепаратистських партій, які загалом набрали близько 14,4 % голосів.

Також, великий вплив біженців може спричинити ряд епідеміологічних проблем в країнах, бо частина з них може бути носіями небезпечних вірусів, які у європейських країнах можуть спричинити багато проблем, бо місцеве населення не адаптоване до деяких хвороб. Сама концентрація великої кількості людей в одному місці вже може викликати епідеміологічні ризики. Біженці влаштовують неофіційні табори, в яких гігієна може бажати кращого. Якщо такі табори знаходяться поблизу водойм, це може сприяти поширенню екологічних проблем. Це спричиняє додаткові витрати на облаштування місць тимчасового перебування та покращення екологічних та епідеміологічних показників.

За 4 роки постійної імміграції до Європи великої кількості біженців, місцеві жителі почали проявляти невдоволення щодо міграційної політики. Зменшення робочих місць за рахунок біженців як дешевої робочої сили, збільшення місць проживання та притулків призвели до того, що місцеві жителі почали виражати невдоволення. Почали створюватися громадські організації, які виступають проти так званої «ісламізації» Європи, та «За збереження європейської культури (PEGIDA, «Закриті кордони»)). Але в Європі

не всі вважають біженців загрозою європейській державі. Вони підтримують міграційну політику Євросоюзу і Європарламенту, щодо біженців, та вважають їх звичайними людьми, що потребують допомоги і підтримки.

Список використаних джерел

1. Луцишин Г. Міграційна криза в ЄС: Проблема безпеки зовнішніх кордонів та загострення міжетнічних [Електронний ресурс] // Національний університет "Львівська політехніка". – 2015. – Режим доступу: http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/34280/1/7_41-45.pdf.

2. Пилипчук К. Проблеми біженців у світі [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/23072/1/108-110.pdf>

3. Чуєнко В. «Європейська криза біженців» як найактуальніша проблема європейського союзу [Електронний ресурс] // Національний юридичний журнал: Теорія і практика. – 2016. – Режим доступу: <http://www.jurnaluljuristic.in.ua/archive/2016/4/46.pdf>

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук

Д.С. Бондаренко

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ПРОБЛЕМА МОРАЛЬНОГО ВИБОРУ У СФЕРІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

У сучасній міжнародній політиці досить актуальним є питання про те, наскільки реальним є існування моральної компоненти і етичної оцінки відповідальності суб'єктів політики в рамках захисту інтересів держави у міжнародних відносинах. Проте проблема моралі в міжнародних відносинах має багатотисячолітню історію. Зародження і розвиток моралі відбувалося з розвитком суспільства та накопиченням людством морального досвіду в різних сферах життя. В рамках сучасної політичної науки широкого поширення набули ідеї Макіавеллі, в рамках яких сфера політики, і особливо міждержавних відносин, оголошувалася вільною від морального регулювання, в силу пріоритету національних інтересів, або інтересів держави над моральними нормами.

За Макіавеллі, моральний обов'язок державного діяча, особливо в сфері міжнародних відносин, полягає в необхідності практичного вибору найкращих в даних обставинах етичних правил, керуючись якими можна прийняти рішення в інтересах держави, в той же час якнайменше відступити від загальноприйнятих моральних цінностей [1]. Ця позиція і сьогодні здається привабливою багатьом як теоретикам, так і практикам міжнародних відносин, більш того, саме вона дозволяє виводити зовнішню політику з-під моральної критики. Посиленню цієї позиції сприяла підтримка представниками політичного реалізму базових засад вчення Макіавеллі. Зокрема, роботи відомого американського політолога Ганса Моргентау, засновника теорії політичного реалізму. Згідно з доктриною політичного реалізму, універсальні

загальнолюдські моральні принципи неприйнятні для оцінки дій держав. Ганс Моргентау стверджував, що діяльність держави може бути заснована лише на етиці відповідальності, а не на етиці переконання. Американський політолог вважав, що держава, на відміну від людини, не має права жертвувати собою, і дозволяти моральному осуду встати на шляху раціонально обґрунтованої політичної дії, яка заснована на принципах збереження суверенної держави. На міжнародній арені особа, що представляє певну спільноту (державу, міжнародну організацію або інтеграційне об'єднання), є уособленням цієї спільноти, а отже, перш за все, має ставити інтереси цієї спільноти на перше місце. На думку Ганса Моргентау, «немає політичної моральності без розсудливості». З точки зору реалізму, розсудливість означає врахування наслідків можливих альтернативних політичних дій і є вищою в політиці, ніж моральність [2].

Дотепер не запропоновано загальноприйнятої заміни макіавеллівському розумінню морального боргу державного діяча. Крім того, макіавеллівська мораль не містить у собі повного розуміння аморальності і не є повною протилежністю демократичної моралі. Скоріше, йдеться про те, що інший американський вчений, Арнольд Уолферс називає «етикою, що не претендує на надмірну досконалість», моральністю, «яка вимагає від людини не слідувати абсолютним етичним правилам ..., а вибирати найкраще з того, що дозволяють обставини» [3, с.50].

Тож, маємо наголосити, що в сучасній практиці міжнародної взаємодії етичні проблеми загострюються тим, що можливості морального вибору в сфері міжнародних відносин є обмеженими через існування обов'язку перед державою, організацією або іншою структурою чи спільнотою, інтереси якої має відстоювати особа. Отже, складним лишається і питання визначення моральності та аморальності в різного роду соціально-політичних практиках, тож вибір між мораллю і інтересами спільноти, яку представляє міжнародний актор в більшій мірі залежить від його власної суб'єктивної моральної позиції.

Список використаних джерел

1. Макиавелли Н. Государь. М.: Планета, 1990. – 80 с.
2. Morgenthau H. Politics Among Nations. NY: McGraw-Hill, 1993. – 419 p.
3. Wolfers A. Discord and Colloboration: Essays on International Politics. Baltimore: The Johns Hopkins Press, 1962. – 283 p.

Науковий керівник: А.О. Перфільєва, кандидат політичних наук, доцент

К.Р. Гасан
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «ГЕОПОЛІТИЧНА МОДЕЛЬ»

Поняття геополітичної моделі є одним із основних у вивченні взаємодії різних елементів міжнародних відносин на різних історичних етапах. Відколи існують держави – відтоді вони розподіляють між собою сфери

впливу, взаємодіючи в рамках певних геополітичних моделей. В науковому дискурсі існує декілька визначень цього поняття.

Так, за Л. Герасіною, «геополітичні моделі світоустрою – це форми розподілу влади у геополітичному просторі, що залежать від сукупної потужності держави, її ресурсів та досвіду» [1, с. 93].

Дослідниця Т. Ігнат'єва розглядає геополітичну модель як «форматування геополітичного простору через поділ і перерозподіл сфер впливу держав, центрів сили і транснаціональних суб'єктів [2, с. 68].

Спираючись на ці визначення, ми вважаємо необхідним дослідити поняття геополітичного простору.

Геополітичний простір – це «середовище, що справляє вплив на формування відносин між державами в контексті фундаментального дуалізму світу» [3, с. 293]. Планетарний дуалізм небезпідставно розглядається як основний світосистемний феномен та прояв геополітичної та цивілізаційної поляризації світу як цілісності, на якому базуються всі геополітичні моделі, що були коли-небудь розроблені та існували. Протистояння Суші та Моря – це протистояння двох протилежних стратегій – таласократії й телурократії – що визначаються географічним положенням держави.

Така форма соціальної взаємодії існує на двох рівнях: геополітичному (Суша-Море) та цивілізаційному (Схід-Захід). З одного боку дуалізм геополітичного простору, в якому розвивається світова система, формує людську практику, а з другого – цивілізаційна діяльність людини відтворює планетарний дуалізм у світовій системі. Планетарний дуалізм як процес е рушійною силою сучасної світової системи, визначає етапи її розвитку та потреби, а також формує сучасні геополітичні моделі в міжнародній системі.

Усе різноманіття концепцій можна звести до трьох основних теоретичних моделей: монополярної, біполярної та багатополярної.

Монополярний світ – це геополітична модель, що характеризується наявністю одного глобального центру сили, який визначає характер світового порядку. В глобальному масштабі однополярна модель ще ніколи не знаходила свого втілення, але прикладами її реалізації в доглобальну еру можуть слугувати недовговічна імперія Олександра Македонського або держава Карла Великого.

Основні риси однополярного світу:

- єдиний світовий лідер, що очолює коаліцію слабкіших держав при відсутності будь-якої глобальної сили, здатної протистояти йому;
- розкол світу на глобальний центр сили і глобальну периферію;
- єдина системи цінностей, яка розповсюджується в усьому світі;
- відсутність державного суверенітету та права народів;
- силове придушення роздроблених державних утворень, які можуть становити опозицію мондіалізму [3, с. 295].

Біполярний світ - це геополітична модель сучасної світової системи, що характеризується наявністю двох глобальних центрів сили, конкуренція та співробітництво яких визначає характер світового порядку. Біполярна система відповідає міжнародній ситуації періоду “холодної війни”, але, як вже зазначалося, біполярність є фундаментальним принципом розвитку світової системи на всіх його попередніх етапах.

Основні риси біполярного світу:

- система містить два блоки на чолі з лідируючими акторами, та які включають ідеологічні компоненти й мають тривалий характер;
- окрім блоків і їхніх членів система включає держави, що не увійшли до них та міжнародні організації, у тому числі можливість існування універсального актора, який схильний підтримувати посередницьку діяльність та зменшувати ризик розвитку конфлікту;
- наявність ядерної зброї, коли страх перед якою пом'якшує діє на збройні конфлікти, сприяючи їх мирному регулюванню;
- з іншого боку, готовність блоків скоріше вступити у ядерний конфлікт, ніж дати супернику зайняти пануюче положення;
- постійна гонка озброєнь;
- спільний контроль над периферійними зонами обох таборів;
- схильність акторів, що не приєдналися, діяти на користь зменшення небезпеки військового зіткнення між блоками [2, с. 69-70].

Структура біполярного світу містить “перший світ” - провідний блок, який надає імпульсу розвитку системи, “другий світ” - блок, який представляє собою системну опозицію, і “третій світ” - велику групу країн, що не приєдналися до жодного з блоків і простір яких становить собою арену взаємодії двох наддержав та їх союзників. З розпадом біполярності такий поділ зникає, “другий світ” поступово стає частиною “третього світу”, посилюючи тим самим прірву між центром та периферією в сучасній світовій системі.

Багатополярний світ - це геополітична модель сучасної світової системи, що характеризується наявністю декількох (не менше п'яти) глобальних центрів сили, конкуренція та співробітництво яких визначає характер світового порядку. Історичні типи багатополярної моделі пов'язані з періодом формування сучасної світової системи в умовах боротьби за гегемонію між провідними європейськими державами: це Вестфальська, Віденська, Берлінська, Версальсько-Вашингтонська системи, що існували у другу половину XVII - першу половину XX ст.

Основні риси багатополярного світу:

- наявність єдиних учасників – національних держав, які розділені конфліктними амбіціями, але не знаходяться у постійній ворожнечі та навіть пов'язані почуттям спільного інтересу;
- дія принципу рівноваги сил;
- малі держави знаходяться під опікою великих держав;
- наявність принципів суверенної рівності держав та взаємного невтручання у внутрішні справи [4, с. 32].

Отже, в сучасному науковому дискурсі не існує єдиного теоретичного визначення поняття «геополітична модель», проте, узагальнивши зібраний матеріал можна сказати, що це певна організація геополітичного простору, що залежить від могутності та сили впливу держав на різних історичних етапах. Усі геополітичні концепції можна об'єднати в три види моделей світоустрою: монополярну, біполярну та багатополярну. Кожна з них заснована на фундаментальному дуалізмі світу.

Список використаних джерел

1. Герасіна Л.М. Розвиток міжнародних політичних відносин за умов глобальної реконструкції світу // Вісник національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». 2013. №4 (18). С. 88-97.
2. Ігнат'єва Т.В. Україна в геополітичних моделях світового порядку // Збірник наукових праць «Політологічні студії». 2015. №4. С. 68-78.
3. Співак І. Концептуальні засади та епістемічні детермінанти геополітики // Вісник Національної академії державного управління. 2014. №6. С. 292-299.
4. Гольцов А.Г. Багатополярна геополітична організація світу: проблеми і тенденції формування // Наукові праці МАУП. 2013. №3 (38). С. 30-35.

Науковий керівник: І.В. Іщенко, доктор політичних наук, доцент

В.В. Горобець

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», м. Одеса

РОЗШИРЕННЯ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З ЄС: СПРОБА ПРОГНОСТИЧНОГО АНАЛІЗУ

На теперішній момент, коли наша країна переживає далеко не найкращі часи у зв'язку з військовим конфліктом на Сході та постреволуційною свідомістю, більшість населення мало розуміє та не хоче сприймати реалії та можливі наслідки співпраці України з ЄС.

Коротко головні загрози можна виділити наступним чином:

- політичні загрози: небезпека втягнення України в конфлікт цивілізацій між Заходом і мусульманським світом; проблеми, пов'язані з невизначеністю стратегії внутрішнього розвитку ЄС та його реальних намірів щодо України;
- економічні загрози: можливе переміщення до України шкідливих виробництв; втрата конкурентоспроможності певних галузей; складність переходу на європейський рівень цін; ріст безробіття;
- соціальні загрози: поглиблення демографічного спаду, проблема незаконної міграції та відтоку кадрів;
- культурні та ідеологічні загрози: падіння духовності; загроза розмивання української культури та ідентичності [Див. детал.: 1].

Проте не менш важливою є загроза ліволіберальної ідеології, яку приховують під демократичних гаслами, а у реальності – це сучасні послідовники неомарксизму в модифікованій формі, яка стосується не лише економічного життя, але й усіх інших сфер життєдіяльності людини.

Сучасний лібералізм представляє собою вектор політики провідних країн Заходу, метою яких повне «урівняння» усіх сфер діяльності суспільства, що тягне за собою розмивання національної ідентичності, послаблення інституту сім'ї, християнських норм та правил життя. Подібні дії відповідають вченням «культурного марксизму», суть якого полягає в тому,

що опозиція завжди заслуговує уваги зі своїми догматами, вимогами, навіть якщо вони виходять за межі здорового глузду, суперечать загально визнаним нормам моральності.

Звичайно, як реакція на вказані вище явища, виникає і протидія. На-самперед це зростання популярності правих у Європі, референдум Великої Британії щодо виходу з ЄС (зокрема, через політику ЄС щодо біженців) та успіх Дональда Трампа виборах в США, який своїми головними передвиборчими меседжами зробив саме боротьбу з політкоректністю, толерантністю й мігрантами. Але загалом ідеї «культурного марксизму» досить глибоко проникли у свідомість людей і, за А. Грамші, стали подекуди «народною релігією». При цьому багато прихильників ідей «культурного марксизму» навіть не усвідомлюють їх марксистського походження.

Такі процеси відбуваються нині в західному світі. Особливо цікаво їх спостерігати паралельно з декомунізацією в Україні. Поки ми прощаємося з радянським минулим, дехто на Заході проповідує і практикує неомарксизм. Пригадується, що, коли демонтували пам'ятник Леніну в Києві, еврочиновники були стримані.

Є й інший аспект, який заслуговує увагу в цьому контексті. Мова йде про «ображені» соціальні меншини, яким надається допомога. Існує думка, що це насправді їм лише шкодить, бо залежність від державних виплат може призводити до деградації.

Соціалісти хочуть стати опікунами для всіх, щоб не образити чийось «почуттів». Та лікар, аби допомогти, інколи має зробити боляче. У цьому сенс здорового глузду, якщо справді є завдання допомогти, а не використати когось для власних цілей [2].

Отже, можна зробити висновки, хоч ця доповідь навіть близько не розкрила усіх проблем та загроз з боку Європейського Союзу та ліволіберальної ідеології, проте, навіть поверхнево розглянувши ці питання, ми повинні усвідомити всю важливість наслідків.

Наша держава завжди (так склалось історично) буде між впливом Сходу та Заходу, Європи та Азії. Але вектор зовнішньої політики нашої країни не повинен бути спрямований на когось, ми не повинні просити допомоги у сусідів. Український політикум має бути спрямований на самостійний розвиток правової Української Держави, де першочергово будуть враховуватись блага та інтереси українського народу!

Список використаних джерел

1. Позитивні та негативні наслідки вступу України в ЄС [Електронний ресурс]. Режим доступу:

<https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/28990/1/integration.pdf>

2. Тиха революція: відродження марксизму в ліберальній подобі [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://dt.ua/HISTORY/tiha-revoluciya-vidrozhennya-marksizmu-v-liberalniy-podobiy_.html

Науковий керівник: С.М. Наумкіна, доктор політичних наук, професор

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНА ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК ДЕСТАБІЛІЗУЮЧИЙ ФАКТОР СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Станом на сьогодні транснаціональна організована злочинність (ТОЗ) являє собою глобальну проблему для міжнародної безпеки та розвитку. Протягом останніх десятиліть динаміка, масштаби та інтенсивність набувають все більш драматичного характеру, враховуючи зміни, що відбулися в світі. Відтак, розширюються масштаби незаконного обороту наркотиків, зброї, нелегальної міграції, торгівлі людьми, незаконного вивезення за кордон біоресурсів, об'єктів флори і фауни, що знаходяться під захистом, ввезення викраденого автотранспорту, відмивання грошових коштів тощо. Дослідники надають різні дефініції ТОЗ, зокрема, А. Долгова розглядає ТОЗ як цілісне кримінальне явище, що проявляє себе у вигляді складної системи злочинних формувань, з їх широкомасштабною злочинною діяльністю. Загалом, під організованою злочинністю традиційно розуміють незаконну діяльність осіб, об'єднаних у злочинну організацію, що характеризується стійкою внутрішньою структурою, корумпованими зв'язками, яка використовує методи насильства і залякування для встановлення кримінального впливу в різних сферах життєдіяльності людей, в корисливих і антигромадських цілях [4].

Дані визначення концентрують у собі певні особливості явища ТОЗ, а саме: конспіративність злочинної діяльності; ієрархічна структура, яка відокремлює лідерів (злочинних авторитетів) від рядових учасників злочинного угруповання; жорстка дисципліна, заснована на беззаперечному підпорядкуванні і системі покарань; згуртованість і стійкість злочинної групи [3]. Традиційно основною метою злочинних організацій є одержання надприбутків у короткий термін.

За оцінками експертів, найбільш потужними з транснаціональних кримінальних формувань сьогодні є: колумбійські кокаїнові картелі; китайські кримінальні угруповання, що організовуються навколо глибоко законспірованих злочинних спільнот, іменованих тріадами; італійські мафіозні структури; і нарешті, так звана (західними кримінологами) «російська» мафія. Це найбільш, добре організовані і найбільш «рентабельні» (за рівнем нелегальних доходів) кримінальні спільноти.

Транснаціональна організована злочинність ХХІ ст. набула якісно нових характеристик, серед яких можна виокремити:

- 1) глобальний масштаб операцій;
- 2) зростання зв'язків, у тому числі транснаціональних, між кримінальними співтовариствами, а також між цими структурами, з одного боку, та іншими суспільно небезпечними угрупованнями, що не входять в організовану злочинність, – з іншого;
- 3) здатність загрожувати стабільності цілих держав [2].

Крім того, вчені виокремлюють дві основні тенденції, які наразі сприяють діяльності кримінальних структур з їх небаченою швидкістю, легкістю і безкарністю [1]. У їх числі звичайно називають:

1) легкість подолання національних державних кордонів і митних бар'єрів;

2) неухильне зростання імміграційних потоків; саме з цією обставиною, перш за все, пов'язано розростання етнічних кримінальних спільнот, що досить жорстко корелює з імміграційними моделями.

Наразі явище ТОЗ чинить нищівний вплив на міжнародні відносини, а саме: у багатьох країнах мафіозні структури здійснюють фронтальну атаку на політичну законодавчу владу, підривають соціальні та економічні інститути, а в кінцевому рахунку, віру в демократичні процеси, дієздатність держав і силу міжнародно-правових актів. Вони руйнують міжнародне суспільство, корумпуючи посадовців, тероризуючи населення, граючи на людській уразливості і отруюючи всі соціальні верстви різноманітними видами протизаконної діяльності.

Тобто можна констатувати, що транснаціональна організована злочинність вийшла на більш високий рівень існування, що дозволяє їй легко порушувати встановлені міжнародною спільнотою заборони і дестабілізувати міжнародні відносини. Вона вимагає комплексної відповіді з боку міжнародного співтовариства. Адже світ без злочинності є одним з ціннісних орієнтирів людського розвитку в умовах глобалізації.

Список використаних джерел

. Голіна В., Колодяжний М. Світова злочинність: сучасні тенденції та стратегії протидії / В. Голіна, М. Колодяжний // Вісник Національної Академії правових наук України, - 2015. – №2. – С. 92-100.

2. Жаровська В. П. Міжнародно-правові засади боротьби з транснаціональною злочинністю: проблеми й перспективи / В. П. Жаровська // Альманах міжнародного права, 2014. – Вип. 6. – С. 90-100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/amp_2014_6_13

3. Ремський В. В. Кримінологічна характеристика організованої злочинності та деякі питання щодо її запобігання / В. В. Ремський // Боротьба з організованою злочинністю (теорія і практика), 2012. – №2. – С. 214-221. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boz_2012_2_27

4. Скулиш Є. Д., Глушков В. О. Поняття транснаціональної організованої злочинності та її співвідношення з тероризмом / Є. Д. Скулиш, В. О. Глушков // Право і суспільство: Питання кримінального права та кримінології, 2012. – №2. – С. 190-194.

Науковий керівник: І.В. Іценко, доктор політичних наук, доцент

ПРОБЛЕМА БІЖЕНЦІВ У ЄВРОПІ: ПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

На сьогодні дуже гостро постало питання міграції в Європейському Союзі. Міграційна криза почалась у 2014 році та охопила всю Європу: погано контрольовані процеси міграції, нескінченна кількість мігрантів з країн «третього світу», конфлікти влади з мігрантами та внутрішні конфлікти між членами ЄС – все це стало реальністю. Гостроти проблемі надає те, що мігранти не завжди використовують законні шляхи пересування, у результаті чого сформувались угруповання контрабандистів, що є небезпечними для мирної частини населення, також мігранти володіють необхідною інформацією, що дає їм можливість спеціально вибирати країни с найвищим рівнем життя та найвигіднішими умовами для проживання в ролі мігранта.

Неконтрольований процес міграції завдає дуже великої шкоди традиційній системі управління в Європейському Союзі. Криза йде в розрив з цінностями ЄС та ставить під загрозу інтеграцію, що є одним із основних досягнень сучасної Європи. Відзначимо, що країни, які найбільш страждають від напливів біженців, неодноразово проявляли ініціативу виходу з деяких програм ЄС або виявляли бажання повернути контроль на своїх кордонах. Результатом таких внутрішніх конфліктів став Brexit – вихід Великої Британії з ЄС за референдумом 2016 р. Отже, чим так небезпечна ця криза для Європи? Давайте розглянемо детально основні аспекти.

По-перше, з напливом біженців посилюється рівень злочинності у країнах ЄС. Підвищення кількості злочинів – дуже двояке питання, бо, з одного боку, це скоюють мігранти з причини недостатнього матеріального забезпечення, незадоволеністю дотримання своїх прав та багато інших факторів, а з другого боку, правопорушення почали коїти громадяни, які до цього навіть не мали кримінального минулого, бо їх не влаштовує політична ситуація та наслідки, що спричинила масова міграція. Прикладами таких злочинів є підпали притулків для біженців у Швеції, понад 500 нарахованих нападів на будинки мігрантів у Німеччині, влаштування заворушень у Чехії. Глобальна міграція спричинила також значне зростання небезпеки терористичних нападів, за останні роки відбулося кілька сотень нападів, починаючи з 2012 року, теракти в Європі відбуваються фактично щороку та несуть за собою жахливі наслідки.

По-друге, зростання популярності партій та організацій, що виступають за жорстоку антиміграційну політику та окремих політичних та релігійних угруповань, що не відповідають прийнятим нормам країн ЄС.

Результатом цього є зростання популярності та могутності правих сил, створення радикальних партій, як-от «Австрійська партія свободи» в Австрії, партія «Шведські демократи» у Швеції, «Альтернатива для Німеччини» в Німеччині.

Шалена популяризація ісламу у Франції, число прибічників якого досягло цифри у 15 млн, зробила іслам другою за популярністю релігією у

Франції [1, с. 219]. Прикладом угруповань, що сповідують мораль, яка не відповідає устоям Європи, є ісламські громадські рухи, створення партій, що захищають мусульман: у Нідерландах («Партія ісламських демократів») та Швеції («Політичний ісламський союз») [2, с. 211]. Як наслідок, назрів конфлікт між мусульманами, що не бажають приймати устої Франції, та громадянами, що борються за свою ідентичність та традиційний устрій країни. Але ісламізація суспільства помітна не тільки у Франції, а й по всій Європі. У Німеччині утворились мусульманські школи, існують окремі квартали для мусульман у Брюсселі, Лондоні тощо.

Щодо причин, важко наголосити на декількох з них. Система контролю кордонів не є надійною, надає змогу легко потрапити на територію ЄС, вона давно потребує якісної модернізації, щоб відповідати сучасним потребам. У 2016 після переговорів з членами ЄС було створено новий орган («Європейська прикордонна служба та служба берегової охорони») для покращення ситуації, це не стало панацеєю, але позитивні зміни спостерігалися.

Трохи вище ми наголошували на тому, що інтеграція є одним із головних принципів влади ЄС, але спільного погляду на цю проблему зараз не існує. Угорщина, Греція та Сербія (остання не є членом ЄС) були першими, хто почав закликати до змінення лояльної політики на більш жорстку позицію відносно кордонів, вони зазнали великого тиску, бо розташовані на зовнішніх кордонах Європейського Союзу. Влучно буде наголосити, що коли створювались закони щодо міграції всередині країн, увага приділялась тільки громадянам та законним мігрантам, а політика щодо нелегальних мігрантів розроблена не була.

Чим більше криза поглиблюється, тим гіршими стають стосунки між членами ЄС. Результатом цього стало те, що деякі країни почали діяти без згоди всіх країн-членів Європейського Союзу, Угорщина побудувала «стіну», Данія відновила митний контроль на кордонах з Німеччиною та Швецією, а Німеччина запровадила паспортний контроль на кордоні з Австрією. Їх рішення порушують законодавчі норми Шенгенської зони. Також контроль мігрантів на кордонах ввели Мальта, Норвегія, Швеція та Данія [3, с. 151].

Результатом стали величезні грошові втрати, пов'язані зі скороченням притоку туристів та ускладненням роботи деяких міжнародних компаній.

Отже, ми можемо зробити висновок, що криза не стала раптовим явищем, а являє послідовну низку подій. Однією з передумов сучасних проблем, на нашу думку, є неефективність та неактуальність системи врегулювання міграційної політики. Позитивні зрушення спостерігаються, але ж основні причини кризи не зникли.

На нашу думку, якщо члени ЄС не придуть до одного спільного плану, то криза поставить під загрозу не тільки спільну політику, а й спільні цінності, що вже спостерігається на прикладі популяризації антисистемних партій.

Список використаних джерел

1. Бакала А.А. Міграційна криза в Європейському Союзі / А.А. Бакала // Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. – 2016. – № 7. – С. 215-221.

2. Чуйенко В.І. Європейська криза біженства: причини формування / В.І. Чуйенко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2017. – Т. 2. – Вип. 43. – С. 208-212.

3. Чейпеш А.О. Міграційна криза Європейського Союзу: реальність та перспективи / А.О. Чейпеш // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». – 2016. – Вип. 7. – Ч. 3. – С. 149-152.

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук

І.С. Коберняк
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРОБЛЕМИ КАТАЛОНІЇ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ

На сьогоднішній день найважливішим питанням для Каталонії слугує її проблема її незалежності. Це питання набуває своєї популярності ще з минулих століть, коли Каталонія опинилась у складі Іспанського королівства. Перша спроба відділитися від Іспанії була зроблена Каталонією в період тридцятирічної війни (1618-1648 рр.). Економічна криза, деякі обмеження традиційних привілеїв каталонської знаті, розміщення на каталонській території «іноземних», в основному кастильських військ для виконання охоронних функцій на кордоні з Францією, проголошення незалежності Португалії у 1640 році та ряд інших факторів спонукали каталонську «верхівку» вступити до секретних переговорів з Рішельє. 16 жовтня 1641 року було підписано угоду, по якому Каталонія перейшла під суверенітет Франції. Проте в кінці 1652 року іспанські війська взяли Барселону, а 3 січня наступного року, для примирення, король Філіп IV підтвердив каталонський фуерос (середньовічні вольності та привілеї), правда з деякими обмеженнями. Трагічні наслідки для Каталонії також мала війна за іспанську спадщину (1701-1714 рр.). Підтримавши в ній ерцгерцога Карла, Барселона була змушена 11 вересня 1714 року капітулювати перед армією Бурбонів. Після цього з автономією Каталонії було покінчено: вона позбулася своїх фуерос, були розпущені традиційні каталонські інститути влади, а багато представників міської знаті та іншого керівництва зазнали репресій. З суспільного життя почалося витіснення каталонської мови, яка цілеспрямовано замінювалася іспанською, була проведена централізація каталонських університетів.

Криза феодалізму, укріплення позицій буржуазії в Іспанії зумовили наростання в першій половині XIX ст. республіканських тенденцій в Каталонії. В процесі Відродження починають відновлюватися позиції каталонської мови, насамперед у сфері культури.

На фоні розповсюдження ідей Першого Інтернаціоналу та становлення робочого руху у середовищі каталонської інтелектуальної еліти зароджується та швидко починає завойовувати позиція каталонізм як прояв зростаючої самосвідомості каталонців, спочатку виражається в їх прагненні зберегти національні традиції, культуру, мову, історичні особливості та

символіку Каталонії. В рамках цієї течії набирають силу ідеї регіоналізму, а пізніше автономізму та федералізму як форм територіально-політичного устрою Іспанії. Каталонізм став предтечею і першоосновою каталонського націоналізму, ідеологічні параметри якого формуються в кінці XIX – на початку XX століть. Цей напрямок політичної думки і дії, в свою чергу, генерує стратегічну мету – досягнення незалежності Каталонії від Іспанії. Після проголошення Другої іспанської республіки Каталонія отримала автономію – в 1932 році був прийнятий відповідний Статут та створені автономні органи влади. Проте поразка республіканського уряду в громадянській війні в Іспанії (1936-1939 рр.) означало для Каталонії відкат у далеке минуле – франкісти скасували автономію, почавши жорстку боротьбу з будь-якими проявами каталонізму, включаючи мову та національну культуру.

Для Каталонії «Колесо історії» завершило повний оберт тільки в 1979 році, коли був затверджений її новий Автономний статут. До цього часу в Іспанії відбулися кардинальні зміни: франкістський режим був демонтований і країна пішла по шляху «демократичного транзиту». В прийнятій в 1978 році Конституції Іспанії було гарантовано право на автономію для «національностей та районів, її складових», що дозволило в Автономному статуті визнати каталонську мову «особистою мовою Каталонії», яка на ряду з іспанською, отримала офіційний статус на території цього автономного співтовариства.

До влади в Каталонії в результаті демократичних виборів прийшли помірні націоналісти з «Конвергенції і союзу», утримуючі свої позиції протягом 16 років. Тільки у 2003 році головою автономного уряду став лідер каталонських соціалістів Паскуаль Марагаль, який очолив трьопартійну коаліцію, сформовану за підсумками чергового регіонального голосування.

Загалом рутинна зміна влади в Каталонії як елемент звичайного для Західної Європи демократичного процесу призвело до зміни політичного фону в цьому ключовому для цілісності Іспанії суб'єкті.

Політичні процеси в Каталонії в значній мірі відобразили нову реальність у питаннях адміністративно-територіального устрою Іспанії, яка почала складатися в новому столітті. Все активніше почало задаватися питання: чи є держава автономій в тому вигляді, як це закріплено в діючій іспанській Конституції, остаточним варіантом або ж це якась проміжна фраза, що відбила складний статус, сформований в Іспанії на самому початку постфранкізму, коли тільки у такий спосіб можна було врівноважити різноспрямовані політичні тенденції, виразниками яких були неоконсерватори, правоцентристи, соціалісти, комуністи і націоналісти, які в свою чергу також ділилися на різні підгрупи в залежності від ступеня свого радикалізму.

Пізніше, «Трійка» партій до яких входили: PSC (каталонське відділення Іспанської соціалістичної робочої партії), а також «Ліві республіканці» (ERC) та блок «Ініціатива за Каталонію – Зелені» і «Об'єднанні ліві і Альтернатива» (ICV–EUA) утворили автономний уряд, і примкнула до них основна сила помірних націоналістів – партія «Конвергенція і Союз» – швидко домовились про визначення Каталонії як нації, про необхідність володіння двома мовами, каталонською та іспанською, і про створення єдиного каталонського виборчого округу на виборах до Європарламенту. 30 вересня 2005 року

новий Автономний статут був схвалений каталонським парламентом. Проти голосувала тільки правоконсервативна Народна партія, але її вага в цьому автономному співтоваристві традиційно невелика. Згодом документ поступив до розгляду загальнонаціонального парламенту – Генеральних кортесів Іспанії. Новий Автономний статут Каталонії було схвалено обома палатами Генеральних кортесів, відповідно, 30 березня і 10 травня 2006 року і затверджений на обшккаталонському референдумі 18 червня 2006 року. Викликавши жваву полеміку визначення «нація» найшло наступний вираз в преамбулі Статуту: «Парламент Каталонії відображаючи почуття і волю громадян Каталонії, визначив широкою більшістю Каталонію як націю. Іспанська Конституція, у своїй другій статті, визнає національну реальність Каталонії як національність».

Націоналізм у Каталонії має дуже глибоке історичне коріння. Причин для того багато. Відносини Каталонії з Кастилією, навколо якої і формувалась сучасна Іспанія, традиційно були непростими, а на окремих етапах – доволі таки натягнутими. За юридичним визнанням за Каталонією статусу «нації» може послідувати наступним кроком – проведення референдуму або іншої подібної дії по легалізації їх права на відділення від Іспанії і створення власного державного утворення. Така перспектива, дійсно, не радує Мадрид, як і не відповідає інтересам тієї частини населення національних автономних утворень, котрі не мислять свого майбутнього без Іспанії і поза її межами. Політична боротьба навколо терміну «нація» має для націоналістів сенс як якийсь намір на майбутнє. У 2017 р. відбувся референдум, який не визнали інші країни світу, але каталонці заявили про вихід зі складу Іспанії (90% проти 10%). При цьому лідер каталонських сепаратистів Карлес Пучдемон був вимушений залишити країну. Отже, майбутнє каталонського руху залишаються невизначеними.

Список використаних джерел

1. Испания. Конституция и законодательные акты . М.: Прогресс, 1982. С. 30
2. Парламент Каталонії проголосував за незалежність регіону від Іспанії [Електронний ресурс] / Радіо Свобода. – Режим доступу: www.radiosvoboda.org/a/news/28819657.html
3. Іспанія не дозволить Каталонії стати незалежною [Електронний ресурс] / 5 канал. – Режим доступу: <https://www.5.ua/svit/ispaniia-ne-dozvolyt-katalonii-oholosyty-nezalezhnist-ofitsiyni-madryd-156374.html>

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук

КНДР ЯК ПРИКЛАД СУЧАСНОГО ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ

Тоталітаризмом вважається політичне панування, яке вимагає необмеженого керування підлеглими і їхнє повне підкорення поставленим згори політичним цілям.

До ознак тоталітарного режиму відносять: диктатуру однієї партії; зрощення партій і держави; непомірне возвеличення (культ) особи вождя; політичний контроль; втручання в особисте життя громадян; заборону політичної та ідейної опозиції і свободи мислення; необмежене насильство; санкціонований державою терор; мілітаризація та централізація економіки; монополію на засоби масової інформації [1].

У сучасному світі є мало країн з тоталітарним режимом. Найяскравішим прикладом є Корейська Народно-Демократична Республіка.

КНДР географічно розташована у Східній Азії. Країна була сформована у 1948 році, звільнившись від окупації після війни з Японією. Довгий час Північна Корея була під керуванням СРСР, хоча вже і в той період мала свою ідеологію, створену першим президентом Кім Ір Сенем. Ідеологія полягала в протидії марксизму-ленінізму та означала опору тільки на свої сили. «Чучхе» мало на увазі людину в центрі ідеології, тобто людина мала розглядатися як господар усього. Щоб встановити принципи в ідеології, необхідно озброїтися революційними ідеями робочого класу та політикою своєї партії. Встановити принципи в ідеології означає, що кожен повинен встановити таку точку зору, щоб розуміти, що людина і є творцем революції.

Ідеологія «Чучхе» - найяскравіший приклад соціалізму в наш час. Після смерті Кім Ір Сена, йому було присвоєно титул «Вічного» президента КНДР. Основна мета еліти КНДР – зберегти незалежну державу. Після приходу до влади Кім Чен Іра основні сили йдуть на збагачення армії країни, що потребувало великих вкладень. Зараз її армія є однією найсильніших та найчисельніших в світі.

Культ вождя Кім Чен Іра також підтримують, але все в менших масштабах. Його біографію вивчають в дитячому садку, в школах, а день народження є національним святом. Посмертно Кім Чен Іру було присвоєно звання генералісімуса і героя КНДР.

Після смерті Кім Чен Іра до влади приходить його син Кім Чен Ін, третій син, народжений його третьою дружиною Ко Ен Хи.

Деякий час Кім Чен Ін навчався в міжнародній елітній школі в Берні та пройшов курси військового навчання в академії Кім Ір Сена.

Кім Чен Ін офіційно носить такі титули: «Найвищий керівник КНДР, керівник партії, армії, народу», «Нова зірка», «Блискучий товариш», «Геній серед геніїв», «Маршал КНДР» (з 2012 року). Безумовно, починається формування культу особи діючого президента. Наприклад, було заборонено носити таку саму зачіску, як носить їх вождь [3, с. 168].

Однією з найголовніших особливостей тоталітарного режиму КНДР є державний терор проти всіх інакомислячих або не згодних із думкою вождя або партії. Його масштаби є поки що не розкриті, оскільки Північна Корея є практично повністю закритою країною, але, незважаючи на це, майже весь світ знає про тисячі репресованих.

Відомо, що ще в 1948 р. півострів розділився на дві частини: Північну та Південну Кореї. Це призвело до Корейської війни, яка тривала три роки. За цей час півострову було заподіяно велику матеріальну шкоду. Втрати корейських сторін становили майже 5 млн. убитих, поранених та зниклих безвісті. Кривава війна показала, що будь-який воєнний конфлікт може перерости в ядерний, що загрожує катастрофічними наслідками для усього людства. Минуло майже 65 років з моменту війни, і стосунки між двома країнами почали налагоджуватись. Очікується, що Північна і Південна Кореї підпишуть мирний договір про формальне припинення Корейської війни. Кім Чен Ін та президент Південної Кореї Мун Чже Ін урочисто пообіцяли, що на Корейському півострові більше не буде війни, і почалася нова епоха миру. Кім Чен Ін став першим північнокорейським лідером, який перейшов через військово-демаркаційну лінію на території Південної Кореї в прикордонному пункті Пханмунджом.

В КНДР існує жорстока система контролю за громадянами. Держава намагається контролювати особисте життя громадян, що в деяких країнах є неприйнятним. В КНДР жорстоко розвинена система доносів та колективна відповідальність. Також у країні діє смертна кара.

Таким чином, Північна Корея є «найзакритішою» країною у світі в інформаційному розумінні. Відвідувати країну без супроводу дуже небезпечно. Політичний режим – тоталітарний комунізм з ознаками націоналізму. Крім того, для КНДР характерна спадкова зміна влади і крайня закритість у відносинах з іншими країнами.

Список використаних джерел

1. Пехнік А.В. Різновиди тоталітаризму: спільне й особливе / А.В. Пехнік // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. – 2000. – Вип. 9. – С. 118-122.
2. Осадчук І.Ю. Політичний режим Північної Кореї (1991-2016): тоталітаризм чи посттоталітаризм? / І.Ю. Осадчук // Вісник Маріупольського державного університету. Серія «Історія. Політологія». – 2016. – Вип. 17. – С. 216-225.
3. Глухенька А. Політичний режим Північної Кореї: ознаки тоталітаризму / А. Глухенька, Т. Паутяк // Актуальні проблеми політології: Матеріали наукової конференції. – Вінниця, 2017. – С. 167-169.

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук

ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА: СУТНІСТЬ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Глобальні проблеми, на жаль, стали вже невід’ємним атрибутом сучасного світового розвитку. Специфіка цих проблем полягає у тому, що, з одного боку, їх негативний прояв може стосуватися всіх людей, а з іншого – вирішені вони можуть бути лише спільними зусиллями всього людства.

Можливі різні класифікації глобальних проблем: за їх характером (екологічні, соціально-політичні, соціально-економічні тощо) або за часом виникнення (традиційні та нові).

Важлива роль у осмисленні сутності глобальних проблем та можливих шляхів їх вирішення належить Римському клубу, який був створений у 1968 році. Свою позицію члени цього клубу викладають у вигляді доповідей. Всі глобальні проблеми вони поділяють на дві великі групи: ті, що існують в рамках системи «суспільство – природа» та в рамках системи «людина – суспільство». Тобто, можливо говорити про дві групи протиріч – пов’язаних з негативним впливом людей на навколишнє середовище та соціальних [1, с. 28].

Що стосується механізмів вирішення глобальних проблем, то йдеться про розширення міжнародного співробітництва, причому як на двосторонньому, так і на багатосторонньому рівнях. В якості прикладу багатостороннього, або колективного, регулювання світового розвитку можливо навести концепцію глобального врядування. Вважається, що саме глобальне врядування може стати адекватною відповіддю на ті складні виклики, що постали перед глобалізованим світом. Важливе місце в осмисленні цих ідей відводиться дискусії щодо суб’єктів глобального врядування. Йдеться про те, що коло цих суб’єктів є широким: воно включає не тільки національні держави, але й міжнародні організації, в тому числі неурядові, представників комерційного сектору тощо.

Також своє втілення ідеї щодо можливості вирішення глобальних проблем людства знайшли у концепції сталого розвитку. Ключова роль у розробці та впровадженні цієї концепції належить ООН, діяльність якої виступає наочним прикладом колективного регулювання міжнародних відносин. Конференція ООН у Стокгольмі щодо охорони навколишнього середовища, яка відбулася у червні 1972 року, вважається одним із перших кроків у напрямі вироблення комплексної програми дій щодо вирішення глобальних проблем. У 1987 році у доповіді «Наше спільне майбутнє» було вперше представлено визначення поняття сталий розвиток – це «розвиток, що задовольняє потреби сучасних поколінь, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої особисті потреби». Практика ООН щодо проведення конференцій була успішно продовжена: Конференції у Ріо-Жанейро (1992 р., 2010 р.), Йоганнесбурзі (2002 р.) та інші [2, с. 15–18].

Таким чином, вирішення глобальних проблем можливо визначити в якості топ-пріоритету для сучасного світового розвитку. Очевидними

шляхами їх вирішення виступають, з одного боку, розширення та поглиблення міжнародного співробітництва у цьому напрямі, а з іншого – розумна поведінка людини, перехід від споживацького до ноосферного підходу. Наразі ці ідеї знайшли своє найповніше втілення у Глобальних Цілях сталого розвитку, розроблених на період 2016 – 2030 років.

Список використаних джерел

1. Кислицина О. В. Глобальні проблеми та ризики сучасності // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. 2014. Вип. 9-1, частина 4. С. 28 – 31.
2. Кононенко О.Ю. Актуальні проблеми сталого розвитку : навчально-методичний посібник. К. : ДП «Прінт сервіс», 2016. 109 с.

Науковий керівник: Г.В. Щолокова, кандидат політичних наук, доцент

А.П. Ніколаєва
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

РОЗВИТОК АРКТИКИ ЯК ГЕОПОЛІТИЧНОГО РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ ПРОТИСТОЯННЯ ПРОВІДНИХ ДЕРЖАВ АРКТИЧНОЇ РАДИ

У XXI ст. в Арктиці формується одна з найбільш суперечливих геополітичних ситуацій у світі. Спільний простір арктичних держав, що формує Арктичний регіон, має величезні запаси природних ресурсів та стратегічно вигідне географічне положення на шляху розвитку транспортних шляхів. Це сприяє підвищенню геополітичного значення регіону та викликає зіткнення інтересів провідних держав світу, що відображається в політичному протистоянні та загостренні конфліктів між державами.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що глобальне потепління, а також невизначеність правового статусу Арктики приводить до посилення конфліктів у даному регіоні. Завдяки створенню Арктичної ради вдалось налагодити ефективну співпрацю країн, що виявилось визначним фактором в процесі укріплення стабільності та безпеки. Співробітництво держав в Арктичній раді має важливе значення задля вирішення глобальних проблем сучасності і забезпечення сталого розвитку Арктичного регіону.

Об'єктом даної роботи є відносини держав Арктичної ради у Арктичному регіоні.

Предметом дослідження є особливості відносин держав Арктичної ради стосовно Арктики.

Метою дослідження є визначення особливостей відносин держав Арктичної ради та окреслення ситуації в Арктиці у зв'язку з геополітичними інтересами провідних держав Арктичної ради.

Поставлені цілі передбачають вирішення наступних завдань:

- розглянути існуючу систему міжнародних відносин полярних країн у рамках Арктичної ради;

- визначити перспективи розвитку Арктичного регіону в контексті кліматичних та соціально-економічних змін;
- охарактеризувати зусилля світового співтовариства, спрямовані на збереження рівноваги в Арктичному регіоні.

Задля вирішення поставлених завдань були використані наступні методи дослідження: порівняльний, детерміністський, хронологічний, аналітичний та історичний.

На початку XXI ст. Арктичний регіон привертає все більшу увагу з боку провідних країн світу. Його цінність для держав обумовлена кількома факторами. Перш за все, в Арктиці містяться великі родовища природних ресурсів (за оцінками експертів 10–13 % нерозвіданих запасів світової нафті та 30 % – газу). Значні запаси енергоресурсів сприяють бажанню арктичних держави утвердити свої права на стратегічно вигідні території.

По-друге, надзвичайно перспективним видається освоєння та контроль північних морських шляхів (Північного – вздовж узбережжя Євразії, та Північно-Західного – вздовж узбережжя Північної Америки), що несе в собі потенційні економічні вигоди. Північний морський шлях заощаджує ресурси кораблів, які рухаються до Європи зі Східної Азії. Завдяки зміні клімату можна очікувати, що безпечна і зручна навігація цими маршрутами буде доступною протягом більшої частини року.

По-третє, усе більш простим та прибутковим стає рибний промисел в Арктичному регіоні, активізація якого також викликана побічним наслідком глобального потепління.

З кінця XX ст. основна увага до Арктики обумовлюється насамперед економічними і військово-стратегічними інтересами держав. Враховуючи прогнози щодо неминучого дефіциту енергоресурсів і зростання попиту на них, Арктика, зі своїми величезними природними багатствами, отримала статус «привабливого шматочка» для багатьох держав світу.

О. Б. Александров зазначає, що в Арктиці відбуваються перетворення в політичній площині, які викликають трансформацію стану безпеки в регіоні. На це впливають потенційні загрози, конфлікти інтересів держав та транснаціональних організацій, екологічні ризики, нерегульовані територіальні суперечки та приховані протистояння [3, с. 15].

Проблеми, які виникли перед державами в Арктиці, мають одну спільну рису – вони трансграничні. Їх ефективне вирішення можливе лише в форматі стійкого міжнародного співробітництва. З метою розгляду важливих питань у 1996 р. на підставі Оттавської декларації було створено міжурядовий форум – Арктичну раду.

Як зазначає Р. Аміраєв у «Плані дій Арктичної ради по сталому розвитку», який був підготовлений до Інарської декларації Арктичного регіону 2002 р., Арктична рада була затверджена в якості міжурядового форуму високого рівня арктичних держав задля сприяння вирішенню проблем Арктики, особливо в сфері сталого розвитку та охорони навколишнього середовища [5, с. 88]. Залучення ще шістьох країн в якості спостерігачів яскраво показує, що члени Арктичної ради, навіть ті, які раніше виступали проти розширення (Канада та Росія), сьогодні погоджуються з тим, аби надати Арктичній раді вагоміший вплив та ширші повноваження.

У найближчий час загостряться суперечки між країнами-членами щодо питання, чи повинна Арктична рада вийти за рамки екологічних проблем та стати форумом для вирішення інших актуальних питань, пов'язаних із розподілом природних ресурсів та морськими шляхами.

Останнім часом все більшу увагу на Арктичний регіон звертають інші держави світу – найбільш активно проявляє свої амбіції Китай. Окрім того, Японія, Франція, Німеччина та ін. також висловлюють стійке бажання до освоєння Арктичного регіону. Навіть не маючи прямого виходу до Північного Льодовитого океану, держави активно змагаються за арктичний геополітичний простір. Вони також відкрито кажуть про необхідність перегляду наявних положень міжнародного права і сформованих раніше сфер впливу в Арктичному регіоні.

У XXI ст. зміни, що відбуваються в Арктиці, мають глобальні наслідки для світової економіки і політики. Якщо раніше в арктичній геополітиці домінували питання національної безпеки, військові та оборонні аспекти, то сьогодні на перший план виступили економічні та гуманітарні проблеми. Тенденція отримала вираження у співпраці з охорони навколишнього середовища, справах корінних народів, а також у наукових дослідженнях. Трансформація взаємовідносин між Арктикою і зовнішнім світом пов'язана з тим, що регіон відіграє значну роль в глобальній економіці – насамперед завдяки великим запасам природних ресурсів та формуванню міжнародних інтегрованих транспортних коридорів [8, с. 6].

Україні не варто залишатись осторонь важливих світових процесів. Існує об'єктивна потреба в активізації діяльності з дослідження російської мілітаристської політики в Арктиці та висвітлення її на міжнародній арені. Необхідно також за рахунок членства в ООН сприяти консолідації антиросійських регіональних сил. Не менш важливим для держав Арктичного регіону може стати український досвід протистояння російській гібридній агресії.

Отже, з упевненістю можна стверджувати, що Арктика за останнє десятиліття стала територією ефективного міжнародного співробітництва. Завдяки Арктичній раді вдалось налагодити ефективну співпрацю країн, що виявилось важливим фактором в процесі укріплення стабільності та безпеки. Співробітництво держав в Арктичній раді має на меті, перш за все, вирішення глобальних проблем сучасності, таких як зміна клімату та танення льодовиків, а також забезпечення сталого розвитку Арктичного регіону та зміцнення міжнародного співробітництва країн на рівних правових основах.

XXI ст. нерідко називають «століттям Арктики»: саме тоді були намічені перспективи освоєння регіону, а також з'явилися інвестиційні ресурси для реалізації великомасштабних арктичних програм. Великі природні багатства, які можуть принести значну вигоду державам, а також транзитні можливості роблять контроль над Арктичним регіоном геополітичним пріоритетом для багатьох держав світу.

Список використаних джерел

1. Вылегжанин А. Н. Международно-правовые основы недропользования : учебное пособие / А. Н. Вылегжанин. – М. : Норма, 2007. – 528 с.
2. Арктика полностью растает к 2040 году. URL: <http://www.glavred.info/archiv/2009.03.04> (дата звернення: 26.02.2019).
3. Александров О. Б. Интересы и приоритеты арктической стратегии Евросоюза / О. Б. Александров // Вестник МГИМО-Университета. – 2015. – № 3. – С. 12–17.
4. Декларация об учреждении Арктического Совета от 19 сентября 1996 года. URL: <http://docs.cntd.ru/document/901880137> (дата звернення: 26.02.2019).
5. Амираев Р. У. Арктический Совет : структура, цели, деятельность / Р. У. Амираев // Вестник КРСУ. – Том 11. – 2015. – № 6. – С.86–92.
6. Арктическое право : концепция развития / А. И. Абрамова, В. Р. Авхадеев, Л. В. Андриченко ; Ин-т законодательства и сравнит. правоведения при правительстве Рос. Федерации. М. : Юриспруденция, 2014. –152 с.
7. Бараннік А. С. Міжнародне суспільне право : учебник / отв. ред. А. С. Бараннік. – К. : Академперіодика, 2016. – 470 с.
8. Jacobson M. Cooperation in the Arctic Region: Legal Aspects / M. Jacobson // Paper presenteg at the Swedish – Finnish Cultural Center. – 2018. – 8 November. – P. 6–7.

Науковий керівник: М.А. Міхейченко, кандидат політичних наук

А.М. Романова

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

УЧАСТЬ КНР У МИРОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ООН

У 2018 р. відзначалась 70-а річниця початку миротворчої діяльності ООН і 28-річчя участі Китаю в миротворчих операціях. Так, у 1981 р. КНР вперше виступила за підтримку миротворчої діяльності ООН, а вже у 1982 р., почала брати участь у фінансуванні миротворчих операцій ООН. Початок активної участі країни у миротворчій діяльності організації пов'язаний з приходом до влади в КНР Ден Сяопіна – «батька китайських реформ» [1, с. 99].

Поступово роль КНР у миротворчій діяльності зростала. Здобутий Пекіном досвід став запорукою перетворення Китаю в одного з провідних акторів. Китай став важливою силою миротворчої діяльності ООН. За обсягами фінансування миротворчої діяльності ООН КНР – на другій позиції в світі. За кількістю миротворців Китай лідирує серед п'яти постійних членів Ради Безпеки ООН. Станом на травень 2018 р. Китай в цілому направив понад 35 тис. військовослужбовців, які взяли участь в 24 миротворчих операціях ООН, в зв'язку з цим в міжнародному співтоваристві Китай називають «вирішальним фактором і ключовою силою миротворчих операцій» [2].

КНР підтримує реформу миротворчої діяльності ООН, яка повинна відбуватися за умови дотримання основних цілей і принципів, закріплених в Статуті ООН, і на основі широкого консенсусу країн-членів організації.

Серед основних мотивів активізації Китаю в миротворчій діяльності ООН можна виділити поступову перебудову китайської стратегії зовнішньої політики; інтеграцію Китаю в міжнародне співтовариство; набуття статусу відповідальної світової держави; зміну поглядів китайського керівництва на суверенітет і можливість інтервенції; зобов'язання за міжнародними нормами в області глобальної і регіональної безпеки.

Безумовно, одним з ключових, але неофіційних, чинників є широке коло інтересів Китаю в країнах, де проводяться миротворчі операції, перш за все, в країнах африканського континенту. Так, станом на січень 2019 р. КНР брала участь у миротворчих операціях в таких африканських країнах та територіях: Малі, Південний Судан, Західна Сахара, Демократична Республіка Конго [3].

Крім цього, миротворча діяльність надає силам безпеки Китаю можливості підвищувати свою кваліфікацію, навички, запозичувати тактичні напрацювання зарубіжних партнерів, тренуватися в «операціях поза умовами війни», а також набиратися досвіду участі у військових та інших місіях на стратегічно важливих об'єктах.

Розширення залучення Китаю в миротворчу діяльність ООН надає важливу, і разом з тим актуальну можливість кооперації для міжнародної спільноти з Китаєм з питань глобальної безпеки.

Також участь в операціях з підтримання миру, а головне бажання подальшого нарощування миротворчого потенціалу з боку китайського керівництва підвищує відповідальність Китаю в справі підтримки регіональної безпеки, роблячи його більш передбачуваним і «прозорим» з військової точки зору, дозволяє міжнародному співтовариству розвивати з Пекіном відносини співпраці на більш довірливій основі. Незважаючи на очевидний прагматичний посил ініціативи Пекіна розгортати свою миротворчу присутність, це явище також може сприяти поступовому відкриттю Китаю для іноземного впливу з питань захисту прав людини.

Отже, миротворча активність Китаю підвищує ефективність багатосторонніх операцій ООН з підтримання миру та одночасно підвищує статус та авторитет китайської держави на міжнародній арені.

Список використаних джерел

1. Зародов І. А. Трансформація підходу Китаю к участию в миротворческих операциях ООН (1981–2012 гг.) // Сравнительная политика. 2013. №1. С. 98–102.
2. ООН благодарит КНР за активное участие в миротворческих операциях. URL: <https://regnum.ru/news/2422418.html>.
3. Страны, предоставляющие воинские и полицейские контингенты. URL: <https://peacekeeping.un.org/ru/troop-and-police-contributors>

Науковий керівник: А.О. Перфільєва, кандидат політичних наук, доцент

WORLD ARENA LEADERS: A GEOPOLITICAL APPROACH

A glance over the long-term horizon of world history is prompted by the problems of modern geopolitics. Of course, the chaos of the world whirlpool will undoubtedly confuse the maps of the great history of humanity more than once. Consequently, it is important to be able to predict the possibility of fixing countries in the future history of Earth civilization and becoming dominated.

It is possible to divide the world conditionally into two parts: West and East. Throughout the chronology, these two global «worlds» replace each other in the position of world leader. Competition between them is inevitable. For example, at the beginning of the 15th century, there was a huge contrast between powerful Asia, suffering from hunger, strife and epidemics Europe and uninhabited America [1]. Then, the forces on the world map were redistributed in such a way that in the next half thousand years the Western world came to the fore, but Asia began to suffer from prolonged stagnation.

Now the West is able to dominate the world militarily, economically or culturally. However, the East is gaining momentum. Who will take the precedence in future world history? The main content of world politics for the next decade is becoming China's global geopolitical confrontation with America.

The modern world geopolitical situation is marked by an increase in the «Chinese» factor in world politics, which now has such features as high dynamism of changes in the international structure and annual stable growth (which may be indicated by an increase in the PRC's share in the IMF)[2].

Despite the fact that its economy is the second economy of the world since 2010, China is still in a waiting position. According to Deng Xiaoping, China should «hide opportunities and wait in the wings, keep in the shadows, not show itself.» [3]. At the same time, China is actively using trade, investment, sanctions, assistance, monetary policy and infrastructure projects. It should be noted that China does not offer something fundamentally new, but acts according to well-known geo-economic practices that the United States and Great Britain used during the period when they dominated the global economy.

As for the United States, the country implements its decisive influence through the system of superiority of economic power [4] (America retains the first position in the world, financial influence, treaties, mechanisms and tools). Strong financial and economic systems make the rest of the world dependent on the United States. There are also political and military alliances that provide support for US policies around the world. Furthermore, United States is a «monopolist» of the idea of liberal politics. The principles about the right of nations to self-determination, which it proclaims, have a great impact on the psychology of states around the world. In this way, the global influence of the Western world on the course of history is formed.

Now the power of states is being strengthened and built up precisely through geo-economic and geopolitical tools. The differences between East and West are

also in the components of geopolitical practice. In China, geopolitics was shaped by political practice, whereas in the West, geopolitical ideas came mainly from scholars. As of now, it is not clear what tactics will have weight in the future.

References

1. Neil Ferguson. Civilization: The West and the Rest, 2011.
2. E. Grachikov, Kitay v mirovoypolitike (China in world politics), April 5, 2014, [Electronic access]: Available at: <https://www.geopolitica.ru/article/kitay-v-mirovoy-politike>.
3. H. Kumar, "How Did the Phoenix Deng Xiaoping Grow His Wings?", Revolutionary Communist Quarterly June-September 2004: Volume 2: Issue 2. [Electronic access]: Available at: <http://ml-review.ca/aml/PAPER/2004/SEPTEMBER/Rong.html>.
4. V. Shishkov, The formation and development of US hegemony: imperial domination and globalization in the XX century. The Age of Globalization, 2014, 1. [Electronic access]: Available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/stanovlenie-i-razvitiie-gegemonii-ssha-imperskoe-dominirovanie-i-globalizatsiya-v-xx-v>.

Scientific supervision by R.M. Kliuchnyk

СЕКЦІЯ 4. ПОЛІТИЧНА ЖУРНАЛІСТИКА

Г.П. Щедрова
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЗМІ ЯК АКТОР ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ

Функціонування засобів масової інформації у сучасному світі є певним детектором, який визначає рівень політичної свободи, формує політичну свідомість громадян та переважаючі цінності в суспільстві. У свою чергу, міжнародна політика, яку також ототожнюють зі світовим політичним процесом, представляє сукупність цілеспрямованої діяльності народів, держав, їхніх інститутів, соціальних спільнот, об'єднань громадян у сфері міжнародного життя. Уявити сучасну міжнародну політику без аспектів комунікації, без реалізації інформаційно-культурної та інтегративної функцій практично неможливо. Саме тому міжнародна інформація та політична комунікація – функціональні складові здійснення міжнародної політики.

Серед функцій, що виконують ЗМІ на сучасному етапі міжнародних відносин, необхідно відзначити такі: вплив на формування світової громадської думки, формування порядку денного публічних обговорень глобальних проблем та представлення інтересів релевантних політичних гравців. Однією з найважливіших функцій національних ЗМІ на міжнародній арені є формування позитивного іміджу держави.

Сучасна наука про міжнародні відносини взяла на озброєння нове поняття – «глобалізація інформації», яка відбувається як за рахунок сучасних інформаційних технологій, так і з допомогою міжнародних ЗМІ. Саме останні набули нових функцій та можливостей і стали ототожнюватися як з інформаційною зброєю, так і з засобом формування міжнародного політичного дискурсу. Найбільшими корпораціями, які по праву зараз вважають міжнародними, або міждержавними ЗМІ, є CNN (Cable News Network), RCA (Radio Corporation of America), DPA (Deutsche Presse-Agentur), BBC (British Broadcasting Corporation), RTL (Radio Télévision Lëtzebuerg), Rater, L'Agence France-Presse, Associated Press, Euronews та ін.

Засоби масової інформації та комунікації у своєму розвитку пройшли кілька етапів. Так, український дослідник В. Пантелєєв виокремив чотири періоди в еволюції ЗМІ:

- перший – епоха газет, коли влада активно використовувала ЗМІ для цілеспрямованого впливу на своїх громадян. Незважаючи на те, що об'єктна сфера інформаційного впливу була обмежена писемними людьми, виник феномен громадської думки, яка формується владою за допомогою газетних повідомлень;
- другий етап – радіоепоха (газети + радіо). Ефективність інформаційного впливу вийшла на якісно новий рівень завдяки розширенню кола об'єктів за рахунок нижчих класів; можливості одночасного впливу

ву на велику кількість об'єктів; переведення інформаційного впливу з інформаційного до інформаційно-розважального сектору;

- третій – телеепоха (газети + радіо + телебачення). З'являється можливість синхронного впливу одразу на два органи чуттів – зорового та слухового, що мало потужний синергетичний ефект. Зображення використовується для фіксації уваги, формування довіри до джерела інформації та введення об'єкта у необхідний психологічний стан, звуковий сигнал – для впровадження у свідомість та підсвідомість необхідної інформації. Ера телебачення практично співпадає у часі з періодом «холодної війни» та закінчується апогеєм ЗМІ – виникненням феномену «мейнстрім медіа», що з економічної точки зору означає монополізацію та концентрацію ЗМІ, а з соціальної – глобальну інформаційну ізоляцію;

- четвертий етап – епоха глобалізації (газети + радіо + телебачення + Інтернет). Будь-який користувач одержав можливість як отримувати альтернативну інформацію, так і розміщувати її в Інтернеті. Таким чином підривається монополія «мейнстрім медіа» на інтерпретацію подій і ускладнюється процес блокування певної інформації [1].

Американський дослідник Дж. Лалл наголошує на невід'ємній ролі ЗМІ у формуванні політичної свідомості та культури. На думку дослідника, інструментами реалізації цієї ролі є повторюваність інформаційних повідомлень, де можуть бути закладені певні домінантні ідеї, які стереотипізують уявлення громадян. Відтак ЗМІ є носіями ідей, принципів і цінностей урядів, держав та цілих епох.

Попередньо сформовані політико-ідеологічні постулати, які популяризують ЗМІ, є підґрунтям залучення мас-медіа до участі у процесі формування та ухвалення політичних рішень. З одного боку, доцільність таких рішень можна обґрунтувати саме з допомогою медіа-маніпуляцій. З іншого, самі ЗМІ можуть відігравати вирішальну роль у прийнятті важливих рішень, зокрема міжнародних, політичною елітою.

Так, медіа-аналітики після війни в Персидській затоці 1991 року навіть запровадили вислів «Ефект CNN», коли ЗМІ розпочали транслювати війну в реальному часі, тим самим мас-медіа виступили в ролі медіатора між урядами США та Іраку. На думку ряду фахівців, військова операція в Сомалі 1992 року завершилась теж завдяки впливу телебачення. Л. Гамільтон, голова Комітету міжнародних відносин при Палаті представників США, наголошувала: «Кадри, які показували голодних дітей, а не політичні цілі, привели нас в Сомалі у 1992 році. Кадри вбитих солдатів американської армії, а не завершення наших задач, змусили нас залишити Сомалі» [2, с.101].

У своїй книзі «Війна четвертого покоління» американський військовий експерт В. Лінд резюмує, що з часом кардинально змінюється тип політичних конфліктів, що пов'язано з впливом ЗМІ. Так, перше покоління конфліктів характеризується широким використанням холодної зброї і мушкетів, друге покоління – тактикою «вогню і маневру», третє покоління використовувало танкову техніку та авіацію. Термін «війна четвертого покоління» з'явився в 1989 році. Основною складовою такого конфлікту є глобальна інформаційна та психологічна війна [3].

Наголосимо, що кожна держава у своїй зовнішньополітичній діяльності прагне досягти трьох основних цілей – репрезентація себе у необхідному світлі, встановлення свого впливу над певними процесами чи суб'єктами міжнародних відносин і забезпечення гарантій стабільного і безпечного власного існування та розвитку. З-поміж різноманітних шляхів досягнення цього найоптимальнішим є саме інформаційний. Адже інформація – ресурс нематеріальний, а завдяки розгалуженій і все більше глобалізованій мережі ЗМІ ще й широкопроникний і всеохоплюючий, що дозволяє здійснювати різнорівневий вплив за різноманітними формами і каналами, але з єдиним смисловим навантаженням.

У зв'язку з військовими подіями на сході України виникла потреба у переформатуванні функцій вітчизняних ЗМІ, виході мовлення за межі держави та створення каналів іномовлення. Такі спроби мали успіх, зокрема із початком функціонування українського інформаційного телеканалу Ukraine Today, що був присутній у кабельних мережах Європи у 2014-2016 роках, а потім перейшов у формат Інтернет-каналу. Портал Ukraine Today мав стати впливовим міжнародним джерелом інформації для Заходу про події і новини, що відбуваються в Східній Європі.

Міністерство інформаційної політики визначило структурними елементами системи державного іномовлення України державне підприємство «Мультимедійна платформа іномовлення України UA|TV», яка запрацювала 1 жовтня 2015 року, та найстарше українське інформагентство «Укрінформ». Вже у грудні 2015 року Верховна Рада України ухвалила законопроект «Про систему іномовлення України», що стало значним досягненням в інформаційній політиці України. Законодавчий акт мав захистити національні інтереси України за кордоном, сформулювати та підтримати позитивний імідж країни у світі шляхом оперативного, об'єктивного інформування про події в Україні, офіційну внутрішню і зовнішню політику та позицію держави, діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Еволюція як засобів масової інформації, так й інформаційної політики в Україні, свідчить про підвищення рівня інтегрованості держави у міжнародну інформаційну сферу. Таким чином, Україна змогла глобалізуватися, адаптуватися до нових умов та стати частиною «глобальної мережі» медіа-спільноти. Проблемними аспектами залишаються залучення до інформаційних процесів широких верств населення, консолідування на ґрунті важливості й необхідності здійснення переходу до інформаційного суспільства як неодмінної запоруки політичної модернізації, рівень довіри до засобів масової інформації, комерціалізованість мас-медіа.

Список використаних джерел

1. Пантелєєв В.В. Історична періодизація інформаційно-психологічного впливу ЗМІ / В.В. Пантелєєв // Політичні технології – спецвипуск Українського центру політичного менеджменту – К., 2008. – С. 313-321.

2. Кукіна З. Міжнародний інституційний механізм регулювання діяльності засобів масової інформації / З. Кукіна // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 2. – С. 354-357.

3. Lind William S. 4th Generation Warfare / William S. Lind. – USA : Castalia House, 2015. – 134 p.

Д.С. Мороз
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРОБЛЕМА ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ЕТИКИ У СУЧАСНИХ ЗМІ

В рамках тез ми прагнули розглянути актуальність проблеми засобів масової інформації, а саме її етичну та моральну сторони; звернути увагу і розглянути, на якому рівні знаходиться демократизація інформаційного простору.

У даний період часу українське телебачення та інші ЗМІ не завжди демонструють споживачам інформації суть проблем чи новин, а саме не конкретно її доносять до них. В українській журналістиці й досі не усунуті проблеми залежності від власників мас-медіа, не витримуються належним чином професійні журналістські стандарти, а це є основними проблемами у вирішенні етичного питання у медіасфері.

Наведемо в якості прикладу фрагмент зі статті А.С. Сенюка «Етичний аспект професійних стандартів української та зарубіжної журналістики» (з етичних міркувань ми уникаємо прямого найменування окремих речей): 14 травня у новинах «Репортер» на Новому каналі, у сюжеті Юлії Рючкової про спалювання сатаністами національних історичних пам'яток Храм Базиліка та Херсонес Таврійський, було продемонстровано матеріал неоднозначного характеру. У цьому ж випуску був сюжет про так звану винахідливість директора одного із заводів сільськогосподарського приладдя, а саме: у приміщеннях заводу були розвішані відверті плакати... Чи толерантно це, чи етично? Схожі питання виникають також під час програм кримінального спрямування, яких помітно побільшало в загальнонаціональному ефірі: чи етично демонструвати трупи, криваві сцени аварій, насилля, катастрофи тощо. Не кажемо вже про численні фільми й серіали, де вбивства та сцени насилля є звичною картинкою, які, попри заборону ст. 41 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», можуть завдати шкоди фізичному, психічному, моральному розвитку неповнолітніх та демонструються у необмеженій кількості і вдень і ввечері» [1].

На наш погляд, не всі мас-медіа намагаються хоча б відповідати професійним стандартам. Через те, що інформація подається у спотвореній формі, українські ЗМІ не в змозі наблизитися до європейських стандартів. Цікавим є те, що порушення морально-етичних стандартів у журналістиці відбуваються попри наявність Статуту Комісії з журналістської етики. У Кодексі професійної етики українського журналіста, прийнятому у 2002 році на X з'їзді Національної спілки журналістів України, вказано: «Головний обов'язок журналіста - сприяти забезпеченню права громадян на одер-

жання оперативної інформації. Це зобов'язує його у своїй діяльності завжди бу ти об'єктивним, коректним, відповідальним за свою справу. Журналіст поширює і коментує лише ту інформацію, у правдивості якої переконаний. Він уникає неповноти або неточностей чи викривлень інформації, які могли б завдати моральної шкоди честі та гідності людини, неприпустимих з його боку недостовірних повідомлень. Журналіст відповідальний перед читачем, слухачем та глядачем». У пункті 4 стверджується, що «журналіст зобов'язаний сприяти зміцненню моральних та етичних засад суспільства, збереженню національних, культурних традицій, протистояти впливу культу насильства, жорстокості, порнографії». А також журналіст «несе не лише юридичну, а й моральну відповідальність перед суспільством за правильність повідомлень і справедливість суджень» [2].

Саме у пункті 6 Етичного кодексу українського журналіста зазначається, що найпершим обов'язком журналіста є повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про події та факти. Тому будь-яка тема повинна розглядатися журналістом на основі компетентних джерел інформації. Прикладом того, як мас-медіа публікують інформацію, що не базується на достовірних фактах, є стаття з журналу «Український тиждень» (№49, 7–13 грудня 2012 р.) про біометричні паспорти, де, посилаючись на невідомих «фахівців» та «експертів», критикують прийнятий закон.

Автор не зазначає імена людей, які викрили корупційну складову закону та не вказує походження даних про ціну виготовлення паспортів. Тож читачі не можуть повністю довіряти такій інформації [3].

Про обов'язок і призначення журналіста, про ділові якості та моральність, про значення цієї професії в громадському житті суспільства розмірковував ще М. Ломоносов у трактаті «Про професію журналіста». Він акцентував увагу на тому, що журналіст зобов'язаний завжди об'єктивно й точно викладати факти, що його слово — надзвичайно відповідальна справа. Повчальна тема трактату стосовно морального обличчя журналіста, актуальна і сьогодні [4].

Отже, можна зробити висновок, що на даний час різні напрямки діяльності ЗМІ є неконтрольованим потоком інформації, який не завжди адекватно сприймається. У такому середовищі споживачу інформації важко сформувати тверду позицію у погляді на дійсність. Саме тому питанню стандартів журналістської етики повинно приділятися більше уваги, ніж ми маємо наразі, бо закономірним наслідком регулярних порушень стандартів журналістської етики є втрата довіри споживачів інформації.

Список використаних джерел

1. Кодекс професійної етики українського журналіста [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nmpu.org.ua/kodeks/>
2. Сенюк А.С. Етичний аспект професійних стандартів української та зарубіжної журналістики / А.С. Сенюк // Культура народів Причорномор'я. – 2007. – № 101. – С. 143-146.

3. Головенко Р. Як українські ЗМІ порушують стандарт достовірності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ms.detector.media/ethics/standards/yak_ukrainski_zmi_porushuyut_standart_dostovirnosti/

4. Хоменко Т. Місійність журналістики: деонтологічний аспект / Т. Хоменко // Вісник Львівського університету. Серія «Журналістика». – 2011. – Вип. 35. – С. 62-71.

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук

Ю.О. Оболянін
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», м. Одеса

ВПЛИВ МАС-МЕДІА НА СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасні ЗМІ, політична журналістика, зокрема і у першу чергу, в тому чи іншому вигляді вважаються четвертою владою в суспільстві, враховуючи вплив на соціально-політичні процеси, вектор їх розвитку та формування громадської думки і громадянського суспільства в цілому.

У часи Радянського Союзу політичні журналісти виконували роль чергового інструменту пропаганди позицій та ідей партії, адже підтримка інших ідей та поглядів могла змінити положення політичного журналіста на політичного в'язня.

Після розпаду Радянського Союзу політичні видання змогли легалізуватись і отримали очікувану свободу і права, задекларовані вже в незалежній Україні. Але журналісти, які звикли жити і працювати в умовах Радянського Союзу, в більшості не розуміли, що робити з цією свободою, яку вони отримали, напевно саме через це покоління радянських журналістів так і не досягло успіхів у цій сфері.

Нове ж покоління журналістів, виховане на боротьбі за незалежність, страждало як проблемами минулого покоління через відсутність досвіду, так і надмірним прагматизмом, і тому працювали на тих, хто більше заплатить [1]. Тому і сьогодні ще зустрічаються елементи нашого радянського минулого, але зі змінюю парадигми – переходом від «служіння партії» на «служіння олігархату» та провладним структурам.

Дуже об'ємним і глибоким є вислів відомого сучасного журналіста Сергія Рахманіна, який можна вважати епіграфом до професійної діяльності кращих представників наших ЗМІ: «Немає такої п'ятниці, коли б я не проклинав життя за те, що став журналістом. І немає такого понеділка, коли б я не дякував Господу, що таки ним став» [2].

Політична журналістика – це дуже не проста діяльність, адже журналіст слугує містком між суспільством і владою, відносини яких у нашій країні можуть бути суперечливими. Журналіст має доносити до влади гострі питання, що стоять в суспільстві, захищати інтереси і права людей. Існування вільної політичної журналістики можливо лише в сильному громадянському суспільстві, яке в нас ще не можна, на жаль, вважати саме таким, незважаю-

чи на події Революції Гідності. На журналістах лежить важке завдання, адже саме від їх інформації залежить, як соціум відреагує на той чи інший закон, новину, подію тощо.

Так само журналіст вирішує, скільки і яку інформацію отримає людина, тим самим формуючи її погляд на ситуацію, що особливо актуально під час масштабних подій – виборів президента, референдуму тощо. З іншого боку – дозування інформації з метою сформувавши громадську думку, – дуже тонкий процес, адже немає точної гарантії, щоце не перетвориться в інструмент пропаганди.

Постійний тиск на журналіста зі сторони влади, олігархів або інших політичних сил може привести як до загартування журналіста і формування з нього справжнього спеціаліста своєї справи, так і зламати його, перетворивши на інструмент в руках чиеїсь пропаганди.

Ми поділяємо точку зору більшості дослідників, що стрімкий розвиток інформаційно-комунікативних технологій та панування мас-медіа у процесах формування суспільної думки створюють безпрецедентні можливості маніпулювання масовою та індивідуальною свідомістю з боку державних, транснаціональних та наднаціональних владних структур та центрів впливу. Для запобігання та протидії цим загрозам необхідно досягти якісно нового ступеню громадського контролю та громадянської участі на всіх рівнях – локальному, національному та глобальному з метою формування об'єктивної громадської думки, що і є запорукою сталого громадянського суспільства і нереверсивної демократії.

Список використаних джерел

1. Політична журналістика та суспільні процеси [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/journalism/25761/>
2. Школа журналістики УКУ. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mag.ucu.edu.ua/ucu-in-media/politychna-zhurnalistyka-je-skladnoyu-osoblyvo-dlya-tyh-hto-maje-hoch-dribku-sumlinnya-serhij-rahmanin/>

Науковий керівник: С.М. Наумкіна, доктор політичних наук, професор

ДЛЯ ПОДАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Наукове видання

IV Всеукраїнська наукова конференція
студентів і молодих вчених

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

Тези доповідей

28 березня 2019 р.

(українською та англійською мовами)

Підписано до друку 21.03.2019. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 6,78. Тираж 120 пр. Зам. № .

ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля».
49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18.
Тел. (056) 778-58-66, e-mail: rio@duer.edu
Свідоцтво ДК № 5309 від 20.03.2017 р.

Віддруковано у ТОВ «Роял Принт».
49052, м. Дніпро, вул. В. Ларіонова, 145.
Тел. (056) 794-61-05, 04
Свідоцтво ДК № 4765 від 04.09.2014 р.